

RAPORT DE ANALIZĂ

a cazurilor examinate de Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor în anul 2023

Prezentul raport a fost elaborat de Ministerul Afacerilor Interne în colaborare cu Centrul de Drept al Femeilor în contextul activității Comisiei de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor cu sprijinul financiar al UN Women și al Suediei.

Raportul a fost elaborat de către Ministerul Afacerilor Interne cu sprijinul echipei de experți naționali având la bază datele colectate pe parcursul anului 2023 de la membrii Comisiei.

Raportul este rezultatul lucrului de analiză a datelor colectate, dar și a procesului de consultări și dezbateri a membrilor Comisiei care s-a întrunit pe parcursul anului 2023.

Elaborarea raportului nu ar fi fost posibilă fără:

Daniella MISAIL-NICHITIN, secretară de stat, Ministerul Afacerilor Interne

Inna CHIRILIUC, ofițeră principală, Direcția politici în domeniul ordinii și securității publice a MAI

Ghenadie NEAMȚU, ofițer principal, Direcția politici în domeniul ordinii și securității publice a MAI

Arina ȚURCAN-DONȚU, avocată, A.O. „Centrul de Drept al Femeilor”

Angelina ZAPOROJAN-PÎRGARI, directoare executivă, A.O. „Centrul de Drept al Femeilor”

Eleonora GROSU, directoare programe, A.O. „Centrul de Drept al Femeilor”

Diana CHEIANU-ANDREI, expertă, Sociopolis Consultancy

Opiniile exprimate în acest raport nu neapărat coincid cu cele ale finanțatorilor.

CUPRINS

ABREVIERI	5
INTRODUCERE	7
Necesitatea estimării și analizei femicidului	8
CADRUL DE CERCETARE	10
1.1. Scopul și obiectivele raportului	10
1.2. Metodologia de cercetare	10
1.3. Provocările și limitările în analiza cazurilor de către Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor	15
ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A CAZURILOR EXAMINATE DE COMISIE ÎN ANUL 2023	16
2.1. Calificarea infracțiunilor în cazurile analizate de Comisie	16
2.2. Particularitățile infracțiunilor analizate de Comisie (modul de comitere, urmările)	17
2.3. Profilul victimelor	25
2.4. Profilul agresorilor	29
2.5. Autoritățile competente în examinarea cazurilor	34
PRACTICA JUDICIARĂ ÎN CAZURILE JURIDICO-PENALE EXAMINATE DE COMISIE ÎN ANUL 2023	37
PROVOCĂRI ÎN PROCESUL DE INTERVENȚIE A AUTORITĂȚILOR ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE SOLDATE CU DECES SAU CU VĂTĂMARE GRAVĂ A INTEGRITĂȚII CORPORALE ÎN ANUL 2023	44
4.1. Factorii de risc	44
4.2. Problematika atestată urmare a analizei cazurilor de către Comisie	46
4.3. Deficiențe sistemice, condiționate implicit de lipsa cadrului normativ în domeniu, atestate urmare a analizei cazurilor:	51
CONCLUZII	53

RECOMANDĂRI	57
I. Procuratura Generală	57
II. Ministerul Afacerilor Interne	57
III. Ministerul Muncii și Protecției Sociale	57
IV. Ministerul Sănătății	58
V. Ministerul Justiției	58
V.1. Inspectoratul Național de Probațiune	59
V.2. Administrația Națională a Penitenciarelor	59
VI. Institutul Național de Justiție	59
VII. Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat	59
VIII. Agenția Națională pentru Prevenirea și Combaterea Violenței împotriva Femeilor și Violenței în Familie	59
IX. Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimei	60
X. Recomandări cu caracter interinstituțional	60
XI. Recomandări în vederea consolidării răspunsului sistemic al statului la cazurile de femicid	61

ABREVIERI

AAIJ	Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești
ANAS	Agenția Națională Asistență Socială
ANP	Administrația Națională a Penitenciarelor
APL	Administrația publică locală
ATAS	Agenția Teritorială de Asistență Socială
BMA	Biroul Migrație și Azil
BNS	Biroul Național de Statistică
CC	Codul contravențional
CDF	Centrul de Drept al Femeilor
CEDAW	Comitetul ONU pentru eliminarea discriminării față de femei
CI	Convenția de la Istanbul (Convenția Consiliului Europei pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice)
CIPAL	Centrul Integrat de Pregătire pentru Aplicarea Legii
CJF	Centrul de Justiție Familială
CML	Centrul de Medicină Legală
CN	Coaliția Națională „Viață fără violență în familie”
CNAJGS	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
CNFACEM	Centrul Național de Formare, Asistență, Consiliere și Educație din Moldova
CP	Codul penal
CPC	Codul de procedură civilă
CPP	Codul de procedură penală
CPTS	Centrul de Plasament Temporar al Străinilor al Biroului Migrație și Azil
CUATM	Clasificatorul Unităților Administrativ-Teritoriale al Republicii Moldova
DUP	Direcția Urmărire Penală
EMD	Echipă multidisciplinară

GREVIO	Grupul de Experți al Consiliului Europei pentru Acțiune împotriva violenței asupra femeilor și violenței în familie (engl. – Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence)
ICCS	Clasificatorul Internațional al Crimelor în Scopuri Statistice (engl. – International Classification of Crime for Statistical Purposes)
IGP	Inspectoratul General al Poliției al MAI
INP	Inspectoratul Național de Probațiune
INSP	Inspectoratul Național de Securitate Publică al IGP al MAI
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
MEC	Ministerul Educației și Cercetării
MJ	Ministerul Justiției
MMPS	Ministerul Muncii și Protecției Sociale
MS	Ministerul Sănătății
ONG	organizație neguvernamentală
ONU	Organizația Națiunilor Unite
OP	ordonanță de protecție
ORU	ordin de restricție de urgență
PG	Procuratura Generală
RM	Republica Moldova
STAS	structură teritorială de asistență socială
VF	violență în familie
VS	violență sexuală
VFF	violență față de femei
VVF	victime ale violenței în familie
UNODC	Oficiul Națiunilor Unite pentru Combaterea Drogurilor și a Criminalității (engl. – United Nations Office on Drugs and Crime)

INTRODUCERE

Drepturile și libertățile fundamentale ale omului sunt prerogative constituționale conferite de dreptul național și recunoscute de dreptul internațional fiecărui individ în raporturile sale cu comunitatea și cu statul, ce dau expresie unor valori sociale fundamentale.

Constituirea și consolidarea Republicii Moldova ca stat independent și democratic, cu statut de subiect de drept internațional (anul 1991), a determinat armonizarea dreptului național, îndeosebi în domeniul protecției drepturilor omului și libertăților fundamentale, prin ratificarea a numeroase documente cu vocație universală în sfera drepturilor omului deschizând calea spre un sistem de protecție internațională.

Un instrument internațional adoptat în domeniul protecției drepturilor și libertăților fundamentale este Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, numită și Convenția de la Istanbul. Necesitatea adoptării Convenției a fost determinată de amploarea violenței la care sunt supuse femeile atât în Europa, cât și în întreaga lume, ceea ce a impus o atenție sporită acordată politicilor din acest domeniu. Deschisă pentru semnare la 11 mai 2011, la Istanbul (Turcia), Convenția reprezintă primul document obligatoriu juridic la nivel european pentru prevenirea, investigarea și pedepsirea actelor de violență împotriva femeilor și a violenței domestice, protejarea victimelor, urmărirea penală a autorilor unor asemenea infracțiuni și adoptarea unei game largi de măsuri pentru a stopa acest flagel, fiind în același timp cel mai complex instrument de cooperare juridică internațională.

În contextul parcursului european al Republicii Moldova care se bazează pe valorile constituționale fundamentale, unanim recunoscute și protejate, precum democrația, supremația legii, respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, la 14 octombrie 2021, Republica Moldova a ratificat, prin Legea nr.144/2021, Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice.

Pentru a preveni riscul de letalitate, prin Ordinul comun al Ministerului de Interne, Ministerului Justiției, Procuraturii Generale, Ministerului Sănătății, Ministerului Muncii și Protecției Sociale, Ministerului Educației și Cercetării nr. 89/22/172/56/20/121 din 28.02.2022 a fost instituit mecanismul de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămarea gravă a integrității corporale a victimelor. Pentru aplicarea mecanismului în cauză a fost constituită **Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor** (în continuare – *Comisia*).

Comisia este un mecanism de cooperare intersectorială, membrii căreia sunt reprezentanți ai autorităților și instituțiilor abilitate cu competențe de prevenire și de combatere a violenței în familie, organizațiilor necomerciale, prestatori de servicii în domeniul precum și partenerii de dezvoltare.

Obiectivul Comisiei este analiza cazurilor ce țin de competența sa, ca urmare a examinării obiective și multilaterale a circumstanțelor, pentru a identifica acțiunile/inacțiunile autorităților și instituțiilor competente. În acest sens, Comisia își propune să identifice lacunele în sistemul de intervenție, să

formuleze recomandări și măsuri practice, concrete, cu scopul de a oferi cel mai eficient, adecvat și prompt răspuns al autorităților statului la cazurile de violență în familie. Acest lucru este realizat cu sprijinul organizațiilor societății civile și al partenerilor internaționali pentru prevenirea și combaterea unor astfel de cazuri.

Regulamentul Comisiei prevede obligația de prezentare anuală a unui **raport de analiză** a situației, raport ce va elucida lacune și deficiențe care nu au fost remediate până la această etapă. Analiza anuală a cazurilor de violență în familie este un pas crucial pentru înțelegerea și combaterea acestui fenomen profund negativ. La fel, raportul va oferi recomandări pentru îmbunătățirea răspunsului sistemului național, inclusiv propuneri de ajustare a legislației, de promovare a cooperării intersectoriale, îmbunătățire a activităților de prevenire, sporire a accesului la serviciile de suport pentru supraviețuitoarele violenței etc.

În contextul obligației expuse, Raportul a fost elaborat de către Ministerul Afacerilor Interne, cu sprijinul echipei de experți naționali din partea Centrului de Drept al Femeilor având la bază datele colectate de către Comisie pe parcursul anului 2023.

■ Necesitatea estimării și analizei femicidului

Femicidul este cea mai extremă formă de manifestare a violenței de gen. Reprezintă o reflectare a dezechilibrului de putere în societate care promovează un statut inegal dintre bărbați și femei. Deși deocamdată nu există o definiție universal acceptată a noțiunii de femicid, fenomenul este definit, în linii mari, ca uciderea unei femei sau a unei fete din cauza genului ei și poate îmbrăca diferite forme, cum ar fi uciderea femeilor ca urmare a violenței partenerului intim, tortura și uciderea misogină a femeilor etc. Clasificarea internațională a infracțiunilor pentru scopuri statistice propusă de Oficiul ONU pentru Combaterea Drogurilor și a Criminalității (UNODC) menționează că „femicid este uciderea intenționată a unei femei din motive misogine sau bazate pe gen”. Declarația ONU de la Viena privind femicidul relevă că „femicidul se exprimă în omorul săvârșit asupra femeilor sau fetelor din cauza genului lor”.

Declarația de la Viena a Organizației Națiunilor Unite privind femicidul a identificat diferite tipuri de femicid, inclusiv uciderea femeilor ca urmare a violenței din partea partenerului intim. Oficiul Națiunilor Unite pentru Combaterea Drogurilor și a Criminalității subliniază faptul că uciderea intenționată a victimelor de sex feminin comisă de către partenerii intimi sau de membrii familiei este cea mai răspândită formă de femicid. Multitudinea de definiții generează dificultăți în definirea și măsurarea femicidului.

Conform datelor Studiului Global privind cazurile de omucidere (UNODC, 2020), cazurile de omucidere din sfera privată afectează ambele sexe. Totuși, ponderea femeilor ucise de parteneri intimi sau de alți membri ai familiei este mult mai mare reprezentând aproximativ 6 din 10 persoane. Domiciliul rămâne cel mai periculos loc pentru femeile care continuă să poarte cea mai grea povară a acestui fenomen, devenind victime și chiar pierzându-și viața, ca urmare a inegalității și stereotipurilor de gen. Omorul femeilor și fetelor comis de către parteneri intimi sau alți membri ai familiei, cei în care, în mod normal, ar fi de așteptat să aibă încredere, reprezintă una din cele mai extreme manifestări ale violenței de gen. Astfel de crime sunt adesea punctul culminant al experiențelor anterioare de violență pe bază de gen care poate include violența psihologică, spirituală, sexuală și fizică.

Lipsa unor date uniforme reprezintă un obstacol pentru măsurarea femicidului, fenomen care este astfel întrucâtva invizibil printre datele generale referitoare la omucideri. Pentru a încuraja statele să colecteze date comparabile, Oficiul Națiunilor Unite pentru Combaterea Drogurilor și a Criminalității a publicat în anul 2015 Clasificatorul Internațional al Crimelor în Scopuri Statistice care a fost aprobat ca un standard de colectare a datelor statistice la nivel internațional. Respectiv, pentru a asigura

monitorizarea cazurilor de violență în familie soldate cu decesul victimelor, în 2021 a fost realizat Studiul național de analiză a cazurilor de deces al victimelor violenței în familie care a cuprins perioada 2016-2019. Conform datelor acestui studiu, în Republica Moldova, în anii 2016-2019, **65** de femei au fost omorâte din lipsa unui răspuns coordonat și a accesului la servicii specializate pentru femeile cu multiple vulnerabilități. În același timp, prezentul studiu atestă un număr de **24** de femei victime a femicidului analizate de Comisie în anul 2022 și un număr de **21** de femei care au fost omorâte în anul 2023.

Reieșind din necesitatea de a spori conștientizarea faptului că moartea violentă a femeilor și fetelor este o crimă care nu trebuie confundată cu termenul de omucidere, în prezentul Raport sunt prezentate date separate privind cazurile de femicid. Analiza separată a cazurilor de femicid este determinată și de faptul că femicidul diferă de alte crime pornind de la câteva criterii: (i) în majoritatea cazurilor, actele de femicid sunt comise de actualii sau foștii parteneri de viață; (ii) actele de femicid sunt precedate de violența continuă în familie, amenințări sau intimidare, violența sexuală; (iii) actele de femicid sunt caracterizate prin raportul inegal de forțe și resurse al victimelor și partenerilor lor. Prezentul Raport a analizat doar cazurile de violență față de femei și fete în limita competenței Comisiei, respectiv termenul de femicid se rezumă doar la femicidul comis de partenerul intim sau de către un membru al familiei. Totodată rezultatele prezentului Raport vor contribui la dezvoltarea unui concept de îmbunătățire a răspunsului statului la cazurile de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor și la reducerea numărului de cazuri letale, inclusiv la prevenirea cazurilor de femicid.

CADRUL DE CERCETARE

1.1. Scopul și obiectivele raportului

Scopul prezentului Raport constă în stabilirea particularităților cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor, inclusiv documentarea și analiza cazurilor de femucid¹, pentru a îmbunătăți mecanismele instituționale de răspuns la cazurile de violență în bază de gen și violență în familie și a reduce numărul de cazuri letale.

Obiective specifice:

- Analiza datelor statistice privind numărul cazurilor de deces (omucideri/femicid) urmare a actelor cu caracter violent din partea membrilor de familie sau a partenerilor intimi;
- Analiza cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale, în scopul furnizării unor informații obiective legate de tendințele din practica judiciară;
- Constatarea și identificarea factorilor de letalitate;
- Identificarea principalelor obstacole în asigurarea protecției eficiente a victimelor în aceste cazuri;
- Formularea recomandărilor pentru perfecționarea mecanismelor instituționale de răspuns la cazurile de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor.

1.2. Metodologia de cercetare

Pentru atingerea scopului și a obiectivelor cercetării a fost utilizată o abordare complexă din punct de vedere metodologic care a cuprins aplicarea următoarelor metode-cheie:

¹ Eforturile de măsurare a femucidului în Republica Moldova la moment acoperă doar cazurile deucidere intenționată a victimelor de sex feminin comisă de partenerii intimi sau de membrii familiei.

Colectarea și analiza datelor privind circumstanțele comiterii faptelor din competența Comisiei

și anume privind cazurile calificate în temeiul art. 145 alin. (2) lit. e¹), art. 201¹ alin. (3) lit. a), art. 201¹ alin. (3) lit. b), art. 201¹ alin. (4), art. 146 și art. 156 din Codul penal pentru oricare din situațiile în care agresorul și victima:

- 1) sunt membri de familie în sensul art. 133¹ din Codul penal;
- 2) au locuit împreună la un moment dat;
- 3) au avut o relație asemănătoare relației între parteneri;
- 4) făptuitorul urmărea sau persecuta victima din cauza sau în legătură cu natura intimă a relațiilor între aceștia.

Cazurile supuse analizei în cadrul Comisiei au fost identificate în baza formularului de colectare a datelor în cazurile de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor aprobat în baza Anexei nr. 2 la Regulamentul privind organizarea și funcționarea Comisiei de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor aprobat prin Ordinul interinstituțional nr. 89/22/172/56/20/121 din 28 februarie 2022.

Astfel, în perioada anului 2023, organele de drept au înregistrat **75 de cazuri/fapte** care fac obiectul de cercetare a Comisiei fiind pornite **76 de cauze penale**². Comparativ cu anul 2022 când au fost înregistrate 86 de cazuri, în **anul 2023 se atestă o scădere a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor, de la 86 la 71 de victime înregistrate (-17%)**. Scăderea numărului de cazuri de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor înregistrate în anul 2023, comparativ cu anul anterior, poate sugera o serie de factori pozitivi, cum ar fi îmbunătățirea mecanismelor de raportare și intervenție, creșterea conștientizării publice și a accesului la servicii de suport pentru victime. Totuși aceste cifre pot ascunde și provocări, inclusiv posibilitatea subraportării cazurilor sau existenței unor bariere în accesul la justiție pentru victime.

În prezentul raport au fost analizate și structurate informațiile pentru **75 de cazuri/fapte** soldate cu deces sau cu vătămarea gravă a integrității corporale a victimelor, indiferent de sexul și relația dintre victimă și agresor (*în continuare – VF*). Din aceste 75 de cazuri, separat a fost analizată informația pentru **39** de cazuri soldate cu deces sau cu vătămarea gravă a integrității corporale în care victimele sunt femei, iar agresorul este bărbat (*în continuare – VFF*). De asemenea, datele au fost analizate și prezentate separat pentru cazurile privind vătămarea corporală și cele de deces al victimelor.

Este important să se noteze că, în cadrul prezentului Raport, 7 cauze penale au fost excluse din analiza profilului subiecților violenței, din motiv că au fost emise decizii de încetare, clasare sau recalificare a cauzelor pornite.

Deciziile expuse în ordonanțele de încetare, clasare sau recalificare au apărut în rezultatul aprecierii probelor care nu erau disponibile la etapa pornirii urmăririi penale, dar și a circumstanțelor fiecărui caz în parte, după cum este reflectat mai jos:

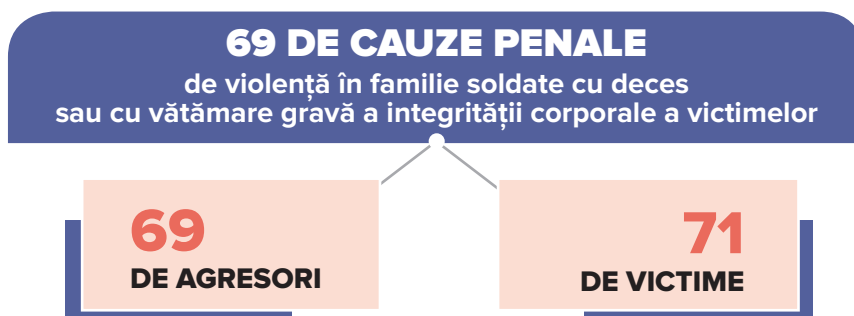
- 3 cauze penale au fost încetate în baza următoarelor motive: o cauză a fost încetată din motivul existenței circumstanțelor care înlătură caracterul penal al faptei – legitima apărare; o altă cauză a fost încetată din motiv că fapta nu întrunește elementele infracțiunii, deoarece decesul victimei nu a survenit în rezultatul violenței în familie, a treia cauză a fost încetată din alte motive.
- O cauză penală a fost clasată, apoi, fiind verificată decizia de către procurorul ierarhic superior, ordonanța de clasare a fost anulată.

² **Notă:** pentru o faptă au fost pornite două cauze penale, după care una din ele a fost încetată.

- O cauză penală a fost încetată, apoi, pe aceeași faptă a fost pornită o altă cauză penală.
- O cauză a fost exclusă din prezenta analiză, deoarece nu face obiectul Comisiei, din motiv că victima și agresorul nu sunt membri de familie.
- O cauză a fost exclusă din prezenta analiză, deoarece nu face obiectul Comisiei fiind recalificată în baza art. 78¹ din Codul contravențional, stabilindu-se că nu există legătură de cauzalitate între acțiunile subiectului și decesul victimei.
- O cauză a fost recalificată în baza art. 201¹ alin. (1) lit. a) din Codul penal, deoarece prin raportul de expertiză medico-legală s-a stabilit că victima, în rezultatul acțiunilor subiectului, s-a ales cu leziuni calificate ca vătămare ușoară și nu există legătură de cauzalitate între acțiunile subiectului și decesul victimei, respectiv fapta nu cade sub incidența analizei Comisiei.
- O cauză vizează decesul unui bebeluș la naștere care a avut loc la domiciliu, fapta fiind încă în proces investigare, nefiind determinat dacă calificarea se încadrează în obiectul Comisiei.

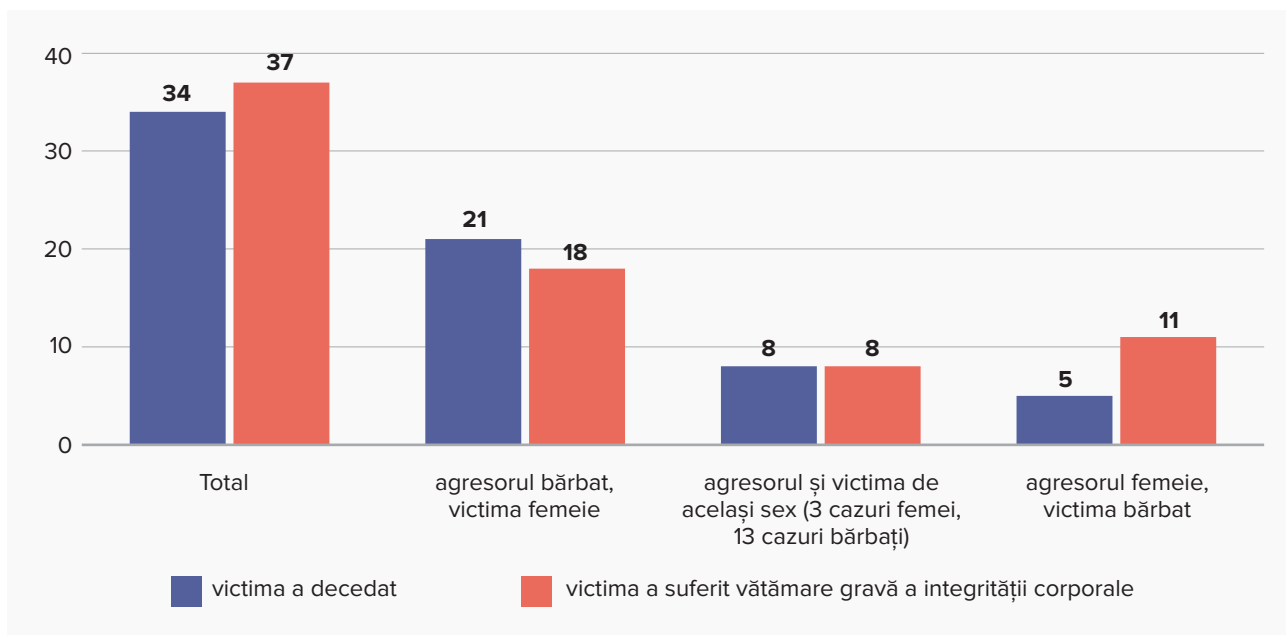
În continuare prezentăm analiza cazurilor reieșind din **profilul statistic pentru 69 de cauze penale, 69 de fapte de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor: 69 de agresori, 71 de victime** (Figura 1).

Figura 1. **Profilul statistic al cazurilor analizate**

Astfel din cele **69** de fapte/cazuri analizate, **în aproape jumătate din cazuri (34) violența în familie s-a soldat cu decesul victimei (21 de victime (30%) au fost femei și 13 au fost bărbați)**, iar în alte **37 de cazuri victima a supraviețuit** (Figura 2). Datele analizate reflectă că **rata decesului este cea mai înaltă anume în cazurile de violență din partea bărbatului împotriva femeii**, fiind și unica categorie în care numărul de decesuri este mai mare decât cel al cazurilor de supraviețuire a victimelor. Datele respective reflectă vulnerabilitatea sporită a femeilor victime a violenței în familie și necesitatea unor acțiuni urgente pentru crearea sistemelor de sprijin accesibile care să ofere servicii de consiliere, adăpost și asistență juridică pentru femeile și fetele afectate.

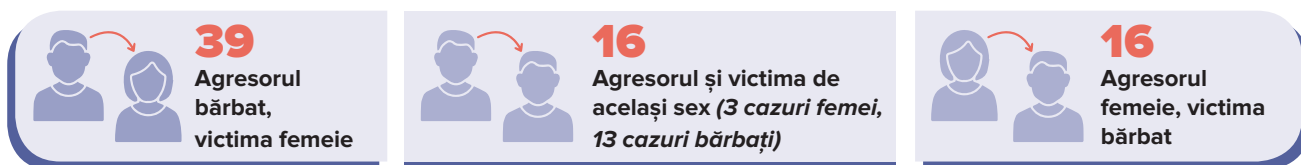
Figura 2. **Specificul cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămarea gravă a integrității corporale a victimelor**

În mai mult de jumătate din cazurile înregistrate în 2023 agresorul este bărbat, iar femeia este victimă. Cu toate acestea, comparativ cu 2022 se atestă o scădere a numărului de cazuri în care agresorul este bărbat, iar victima este femeie: 45 de cazuri în 2022 și 39 în 2023. Astfel, în cadrul prezentului Raport s-a analizat sexul victimei și agresorului pentru 71 de victime (Figura 3), după cum urmează:

- **15 cazuri** în care atât agresorul, cât și victima sunt de același sex: în **3 cazuri femeie-femeie** și în **13 cazuri bărbat-bărbat**;
- **16 cazuri** în care agresorul este femeie, iar victima bărbat (include și cazul în care măsurile de investigare au fost reluate);
- **39 de cazuri** în care agresorul este bărbat, iar victima este femeie.

Figura 3. **Sexul agresorilor și al victimelor**

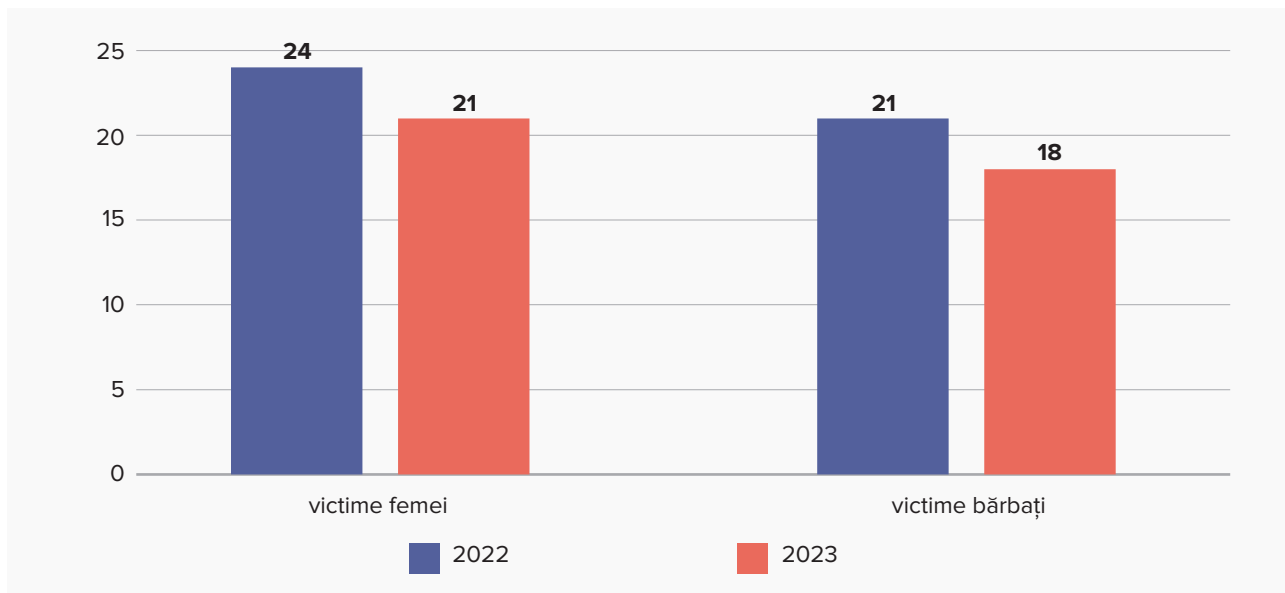

Aceste tendințe subliniază necesitatea continuă de a aborda problemele inegalității de gen și de a promova relații sănătoase și respectuoase în societate și în familie. De asemenea, este important să se asigure că sistemele juridice și de aplicare a legii sunt echipate pentru a răspunde eficient și echitabil la toate formele de violență, indiferent de genul agresorului sau al victimei.

Din totalul cazurilor de violență comise de un bărbat asupra unei femei **femicidul a constituit 54% (21 de decese în 39 de cazuri de violență a unui bărbat asupra unei femei)**, similar cu datele din anul 2022 (24 de decese în 45 de cazuri de violență a unui bărbat asupra unei femei) (Figura 4). Aceste cifre indică o persistență a violenței de gen care afectează comunitățile și societatea în ansamblu.

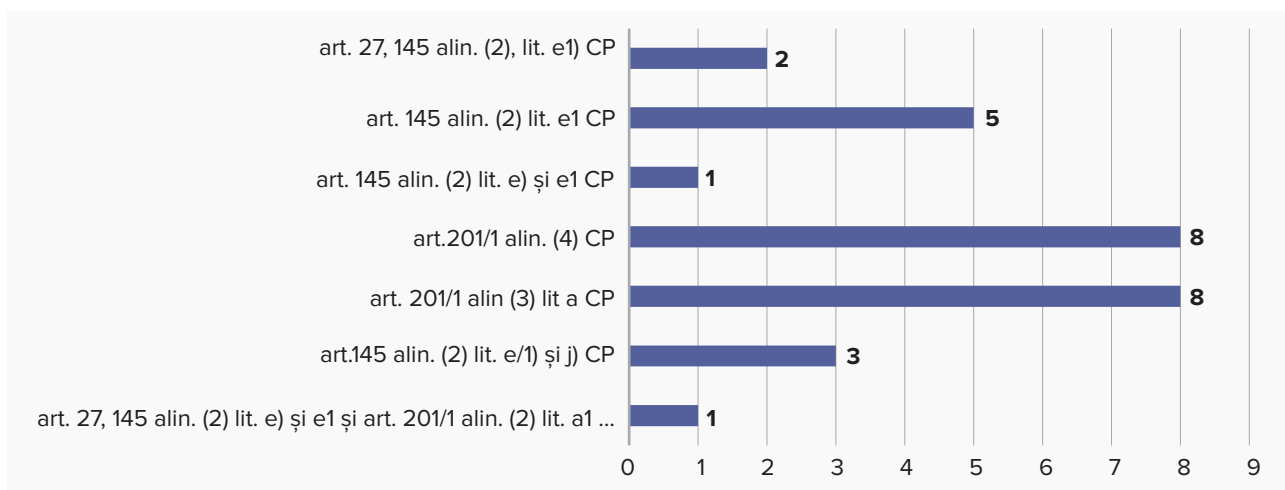
Este esențial ca autoritățile să intensifice eforturile de prevenire și de protecție a victimelor, precum și cele de pedepsire a agresorilor, pentru a aduce schimbări semnificative și durabile în lupta împotriva violenței de gen.

Figura 4. **Genul victimelor**

Analiza sentințelor de condamnare din categoria cauzelor examinate de Comisie în anul 2023. Pentru validarea datelor statistice colectate și analizate de Comisie, în scopul realizării prezentului Raport, au fost analizate **28 de cauze penale** în baza sentințelor/deciziilor³ publicate în baza de date a instanțelor judecătorești din categoria cauzelor examinate de Comisie în anul 2023. Analiza s-a bazat pe fișa de documentare a cazului. Toată informația înregistrată în fișă a fost procesată și inclusă în raport pentru a valida constatările care derivă din analiza datelor statistice. Analiza cauzelor penale constituie bazele capitolului III din prezentul raport care include toate constatările legate de practica actorilor din sistemul de justiție cu privire la infracțiunile ce fac obiectul cercetării Comisiei. Tipologia cauzelor penale analizate este reflectată în *Figura 5*.

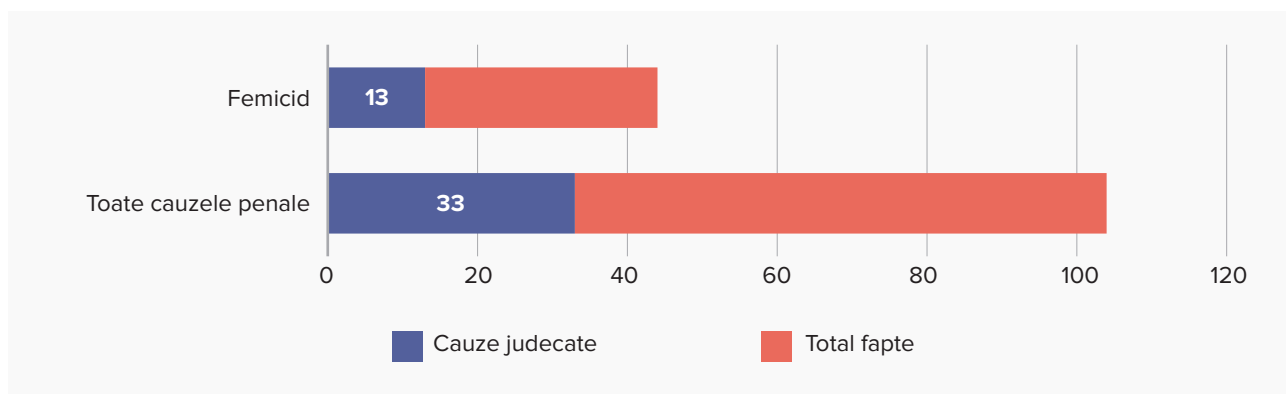
Figura 5. **Tipologia sentințelor analizate**

³ **Notă:** în cadrul prezentei cercetări au fost analizate doar cauzele penale în care existau sentințe definitive. Cauzele aflate pe rolul instanțelor judecătorești la 1 ianuarie 2024 în care nu a fost pronunțată o sentință definitivă nu au fost analizate.

La începutul anului 2024 doar o parte din cauzele penale pornite a fost transmisă în instanța de judecată (puțin peste 40%) (Figura 6).

Figura 6. Numărul cauzelor penale trimise în judecată la 1 ianuarie 2024

1.3. Provocările și limitările în analiza cazurilor de către Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor

Colectarea și analiza datelor statistice

Deoarece sistemele de colectare a datelor variază foarte mult de la o instituție la alta, documentarea eficientă și obținerea unor date comparabile cu scopul de a efectua o analiză bazată pe dovezi și de a determina carențele existente reprezintă în continuare o provocare pentru Secretariatul Comisiei.

Instrumentul de colectare a datelor

Formularul de colectare a datelor în cazurile de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămarea gravă a integrității corporale a victimelor aprobat prin Ordinul interinstituțional nr. 89/22/172/56/20/121 din 28 februarie 2022 a fost revizuit și va fi pus în aplicare începând cu anul 2024.

ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A CAZURILOR EXAMINATE DE COMISIE ÎN ANUL 2023

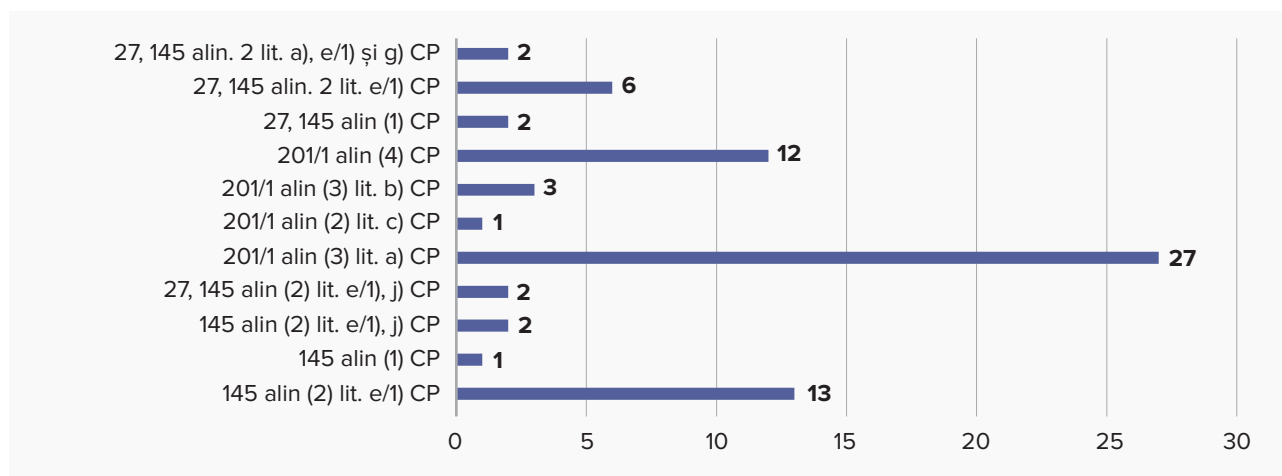

2.1. Calificarea infracțiunilor în cazurile analizate de Comisie

În cadrul prezentului Raport au fost analizate **69 de cauze penale** în privința a **71 de victime** ale violenței în familie soldate cu deces sau cu vătămarea gravă a integrității corporale a victimelor transmise spre analiză Comisiei.

Din numărul total de cazuri examinate, aproape jumătate din cazurile de VF au fost încadrate în art. 201¹ alin. (3) lit. a) din CP al RM, iar 1/4 din cazuri în art. 201¹ alin. (4) din CP al RM (Figura 7).

Figura 7. Încadrarea juridică a faptei de VF

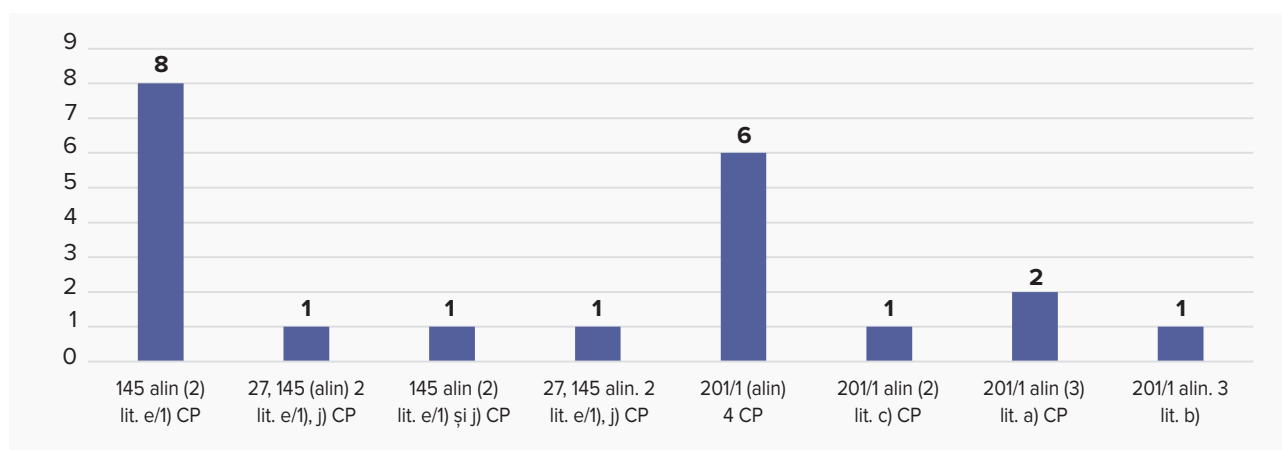

Din cele **39** de cazuri analizate **21** de cazuri de violență în familie în care abuzatorul a fost de sex masculin, iar victima de sex feminin s-au soldat cu decesul victimei, ceea ce reprezintă **54%** din totalul cazurilor de violență a unui bărbat asupra femeii. Mai mult de 1/3 din cazurile de femucid sunt încadrate în baza art. 145 alin. (2) lit. e') din CP al RM, iar în 1/4 din cazuri în art. 201¹ alin. (4) din CP al RM (Figura 8).

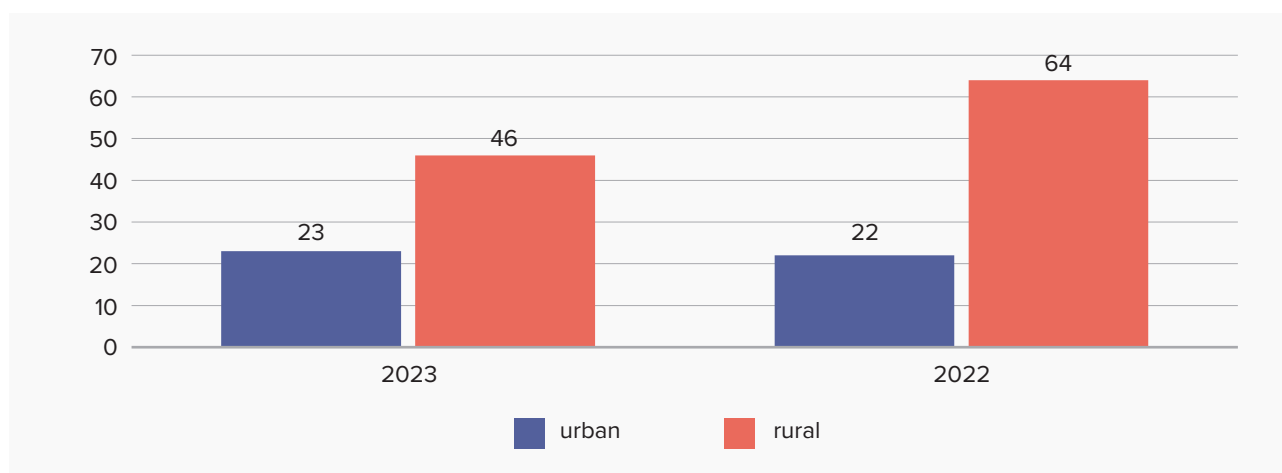
Figura 8. Încadrarea juridică a faptei de femicid

2.2. Particularitățile infracțiunilor analizate de Comisie (modul de comitere, urmările)

În cele **69** de cauze penale analizate de Comisie, **2/3** din fapte **au avut loc în localitățile rurale**. Comparativ cu anul 2022 s-a redus ponderea faptelor produse în mediul rural (Figura 9).

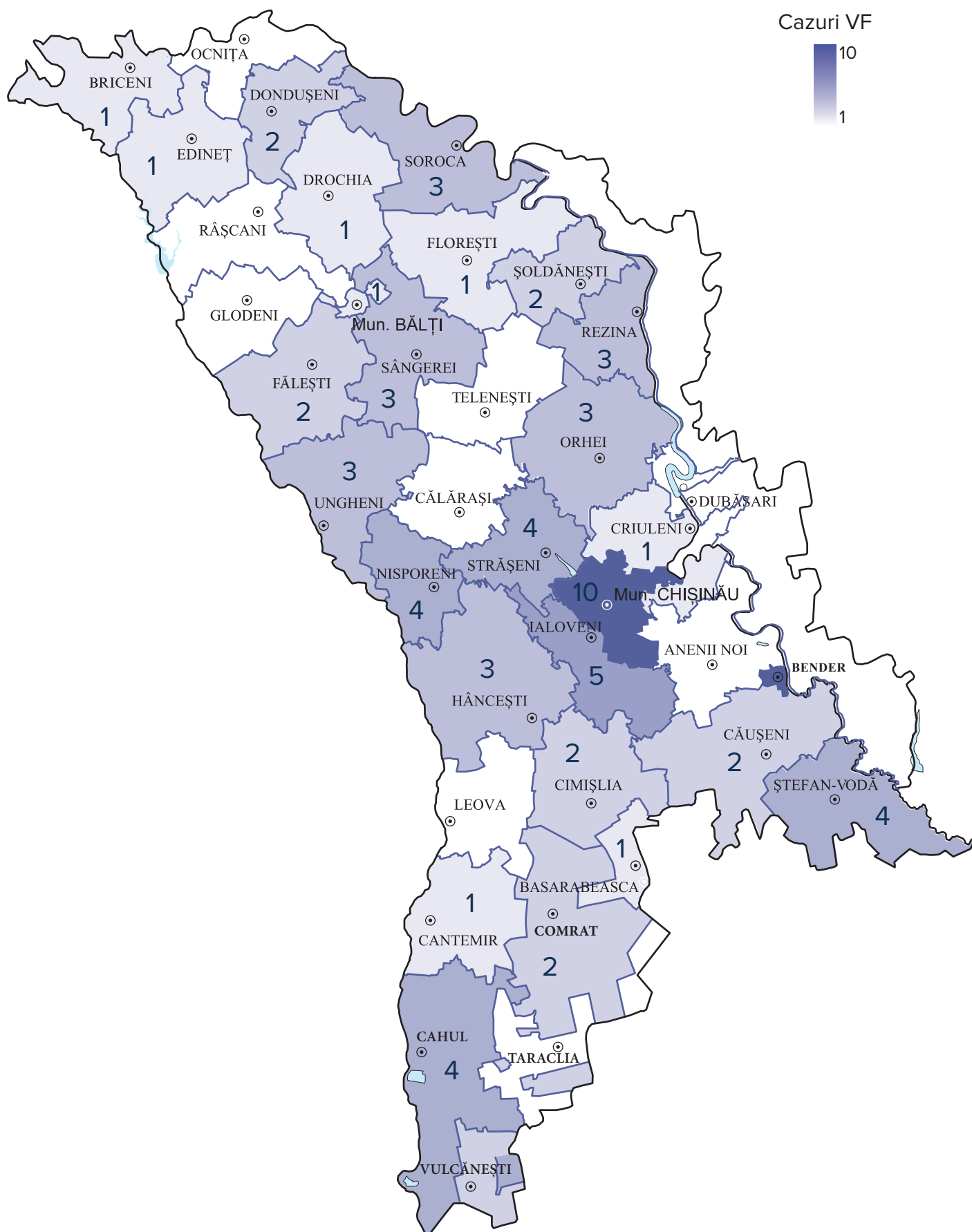
Figura 9. Mediul geografic unde a fost comisă fapta

În ceea ce ține de tipul localității în care s-au produs cazurile de femicid, se constată că **2/3** din fapte au fost comise în localitățile rurale (7 cazuri au avut loc în mediu urban și 14 cazuri în mediu rural). Datele prezentate sugerează că în mediul rural se atestă un risc mai înalt pentru producerea infracțiunilor de acest tip comparativ cu cel urban. Cele mai multe cazuri de **femicid** au fost comise în raioanele Ungheni și Ialoveni (câte 3 cazuri), după care urmează mun. Chișinău, Strășeni, Nisporeni, Cimișlia și Cahul (câte 2 cazuri).

Din punct de vedere geografic faptele au avut loc în majoritatea unităților teritorial-administrative ale Moldovei, cele mai multe fiind înregistrate la Chișinău (10), Ialoveni (5), Nisporeni, Strășeni, Ștefan Vodă (câte 4). La Ocnița, Râșcani, Glodeni, Telenești, Călărași, Anenii Noi și Leova nu s-a atestat nici un caz (Figura 10).

Figura 10. Cazurile de VF pe unități teritorial-administrative

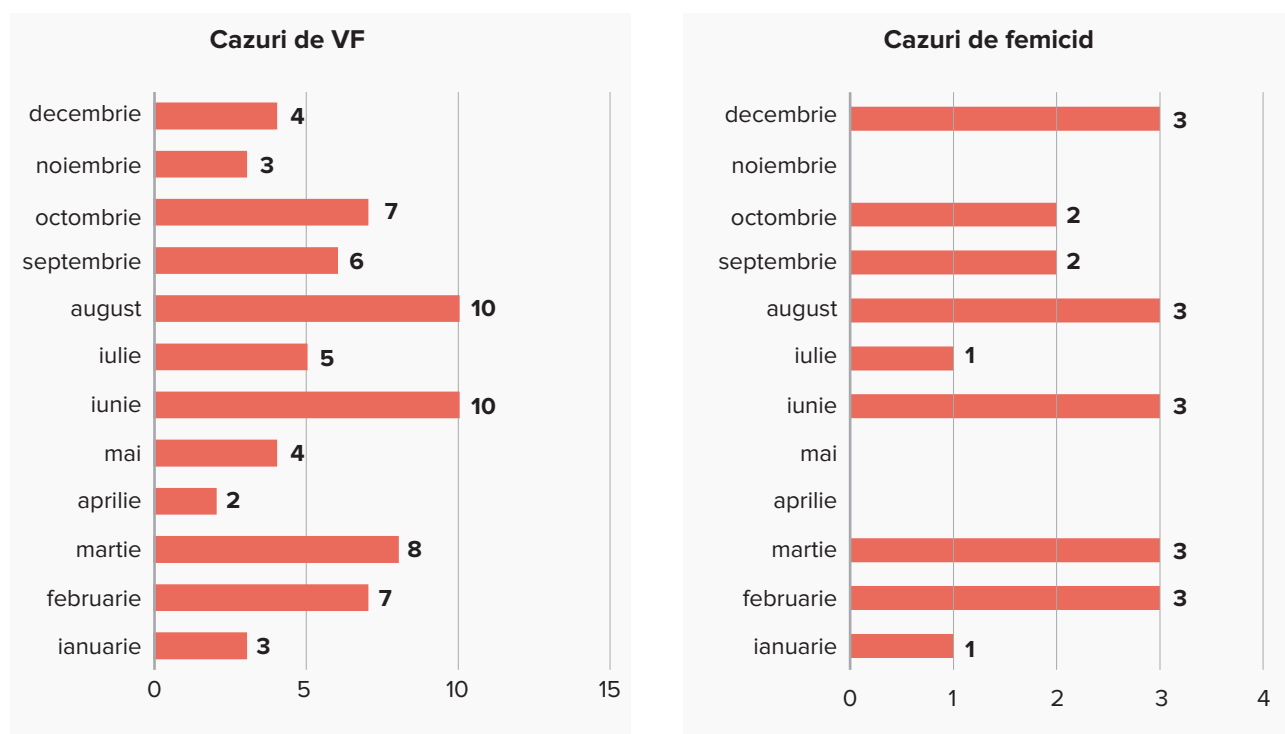

Analiza datelor arată că 1/4 din faptele de VF înregistrate în cele 69 de cauze penale, cu un total de 71 de victime, au fost comise în lunile iunie și august (Figura 11). În anul 2022 cele mai multe fapte au fost înregistrate în mai și august.

Cu referire la cazurile de femicid, vom nota că în anul 2023 cele mai multe incidente s-au întâmplat în lunile februarie, martie, august și decembrie, iar în anul 2022 în luna august. Aceste tendințe pot fi influențate de diverși factori, inclusiv de dinamica socială și schimbările comportamentale specifice pentru anumite perioade ale anului.

Luând în considerare cele constatate, se impune necesitatea de a intensifica activitățile de prevenire și intervenție multisectorială pentru a reduce riscul comiterii infracțiunilor.

Figura 11. **Perioada comiterii infracțiunilor**

Locul comiterii faptei. Jumătate din faptele calificate ca VF s-au produs la domiciliul comun.

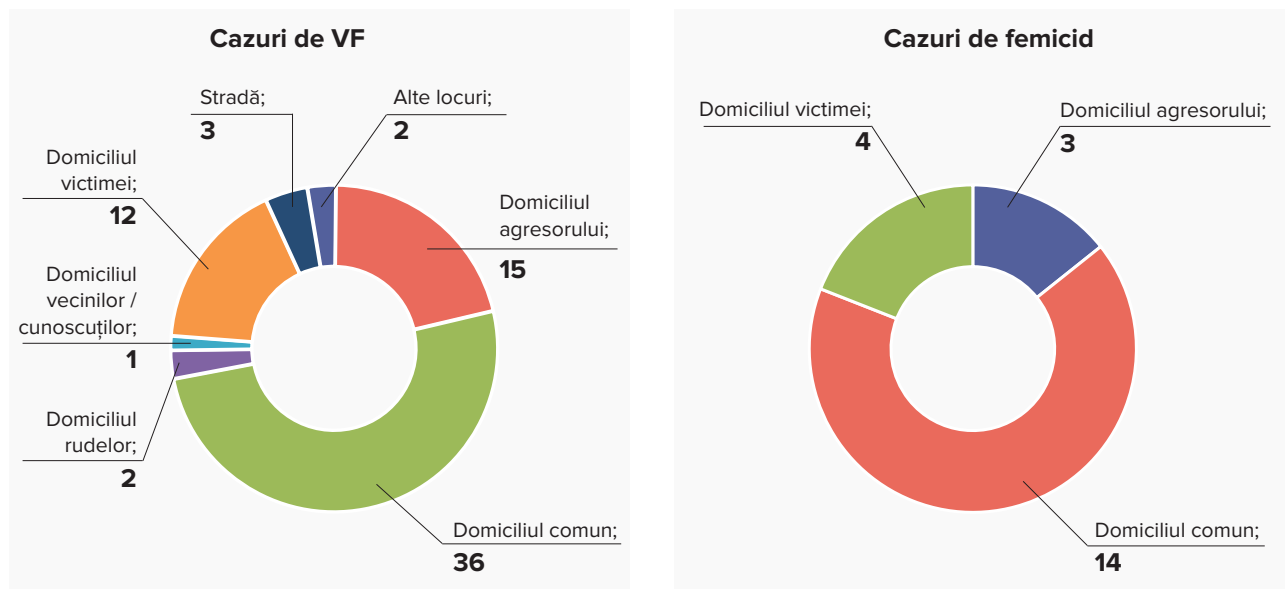
Domiciliul rămâne cel mai periculos loc. Această tendință subliniază importanța unor măsuri preventive eficiente și a unui răspuns rapid și adecvat din partea autorităților în astfel de situații.

Este esențial ca victimele să aibă acces la resurse și sprijin pentru a ieși dintr-un mediu abuziv. De asemenea este crucială educarea publicului larg despre semnele violenței în familie și despre modul în care cetățenii pot ajuta victimele. În plus, locurile menționate, cum ar fi domiciliul victimei, străzile, stănele și domiciliile rudelor, necesită o atenție sporită pentru a preveni și combate aceste infracțiuni. Cooperarea între diferite agenții și organizații, inclusiv serviciile sociale, poliția și organizațiile non-guvernamentale, este vitală pentru a asigura o abordare holistică și eficientă în lupta împotriva violenței în familie.

Analiza locului în care a fost comis femicidul atestă că infracțiunile respective se produc cel mai frecvent în locuința comună, uneori însă sunt înregistrate și în locuința victimei sau în locuința agresorului (Figura 12). Astfel, în **2/3 din cazuri infracțiunea a fost comisă la domiciliul comun al victimei și agresorului, 4 cazuri au avut loc la domiciliul victimei, 3 – la domiciliul agresorului.**

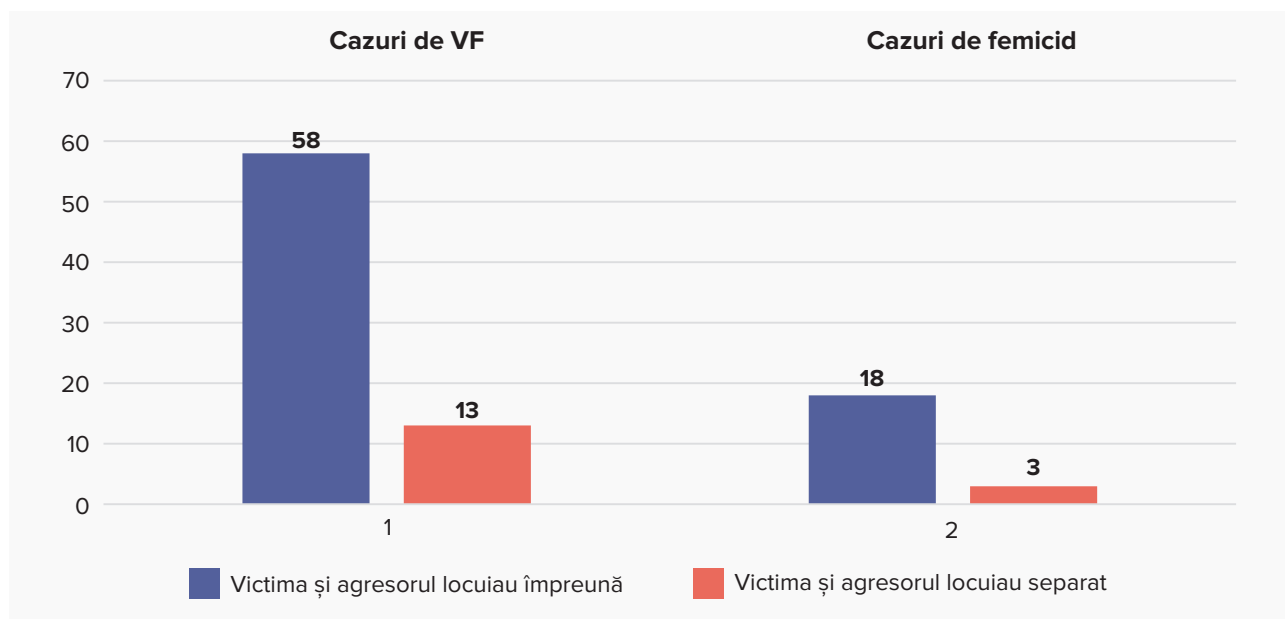
În 23 de cazuri victima stătea împreună cu agresorul, în locuința comună, fie în locuința agresorului sau cea a victimei, ori în altă locuință. Alte locuri sunt: stână (și în 2022 a fost atestat un caz la stână) și la locul de muncă în cazul unei victime-ziliere (un teren de construcții).

Figura 12. **Locul comiterii faptei**

În majoritatea cazurilor analizate, 58 din cele 71, victimele coabitează cu agresorii, ceea ce poate complica procesul de raportare și intervenție. Cele 13 cazuri în care victima nu locuia împreună cu agresorul reprezintă situațiile în care victima și agresorul sunt foști soți, foști concubini, copii sau nepoți adulți, frați/surori adulți. Cazurile în care victimele și agresorii locuiau separat sunt majoritatea celor în care ei nu formau un cuplu: cumnați, frați/surori adulți, socri (Figura 13).

Figura 13. **Conlocuirea victimei cu agresorul**

În cazurile de femicid doar trei victime nu locuiau împreună cu agresorul, într-un caz locuiau separat din motiv că a fost emisă ordonanță de protecție (*Figura 13*). Situațiile în care victimele nu mai locuiesc cu agresorii, cum ar fi cele în care sunt implicați foști parteneri sau membri ai familiei extinse, pot avea propriile provocări, inclusiv dificultăți legate de accesul la bunurile comune dobândite de soți în timpul căsătoriei sau de acordul despre custodia copiilor.

Creșterea riscului de violență în cazurile în care părinții stabilesc custodia copiilor este determinată și de lipsa unor proceduri de evaluare a riscurilor în stabilirea drepturilor de tutelă și de vizită. Acest risc este constatat și în Raportul de evaluare al GREVIO (de referință) privind măsurile legislative și de altă natură care pun în aplicare prevederile Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul) care atestă că, de multe ori, copiilor li se cere să se întâlnească cu părintele abuziv fără a se asigura amenajări și spații adecvate, în unele cazuri obligând mama să faciliteze vizitarea între agresor și copiii săi în absența altor soluții⁴.

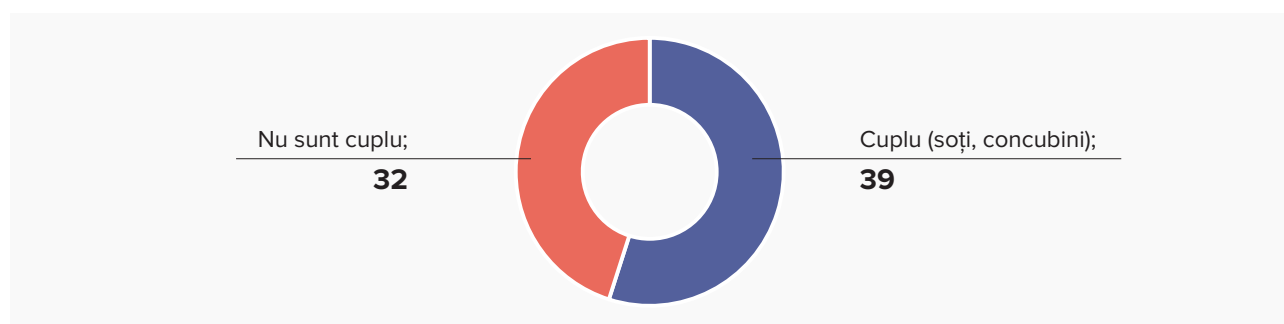
În cazurile de separare recentă, riscul de violență poate fi chiar mai mare, deoarece agresorii pot încerca să exercite control sau să răspundă la pierderea acestuia. Astfel, în 3 cazuri victima și agresorul erau divorțați sau separați cu un termen de 6 luni, 1 an și, în alt caz, de până la 2 ani. Este esențial ca serviciile de sprijin să recunoască diversitatea și complexitatea acestor situații pentru a oferi intervenții adecvate și eficiente.

Figura 14. **Locul aflării victimei (rămase în viață) după aplicarea violenței (după incident)**

Locul aflării victimei (rămase în viață) după aplicarea violenței	domiciliu	16
	domiciliul rudelor, prietenilor, cunoscuților	2
	instituție de plasament	1
	instituție medico-sanitară	17
	nu se cunoaște	1

Analiza relației victimă-agresor atestă că cele mai multe cazuri de VF au fost comise de către concubin/concubină și soț/soție, ele fiind urmate de cele săvârșite de părinte, copil adult, frate/soră, nepot. În **39** din fapte, relația victimei cu agresorul este una de cuplu (soți sau concubini). În celelalte cazuri, relația victimei cu agresorul este cea de copil-părinte (4 fapte comise de copilul minor și alte 5 de copilul adult). Alte 9 cazuri i-au avut ca protagoniști pe frați. În 4 cazuri victima era părintele agresorului. Alte cazuri: 3 – foști soți, 1 – foști concubini, 1 – victima este bunica agresorului, 4 – alți membri de familie (cumnat, noră, soacră, unchi, tată vitreg).

Figura 15. **Relația dintre victimă și agresor**

⁴ Disponibil online: <https://rm.coe.int/raport-grevio-ro/1680ae46d5>

În cazurile de **femicid**, la fel, în peste jumătate, relația dintre victimă și agresor este una de **cuplu** – **13** fapte, iar în alte 8 ei se aflau în alt tip de relații.

Figura 16. **Relația dintre victimă și agresor**

Cazuri de VF		Din ele: Cazuri de femicid	
alt membru de familie	5	alt membru de familie	1
bunic/ă	1	bunic/ă	1
concubin/ă	25	concubin/ă	8
copil	9	fost soț/soție	2
fost concubin/ă	1	frate/soră	1
fost soț/soție	3	părinte	3
frate/soră	9	soț/soție	5
părinte	4		
soț/soție	14		

Analiza evoluției violenței în familie evidențiază o problemă profundă în structura relațiilor interpersonale. **Majoritatea cazurilor de VF sunt comise de partenerii intimi**, ceea ce subliniază necesitatea unor măsuri preventive și educative axate pe relațiile de cuplu. De asemenea, incidența cazurilor de violență din partea membrilor mai tineri ai familiei asupra celor mai în vârstă, precum și între frați, indică nevoia unor programe de intervenție care să adreseze dinamica puterii și comunicarea în cadrul familiei. Este esențial ca aceste programe să fie accesibile și să ofere sprijin pentru toate categoriile de vârstă, pentru a preveni ciclurile de abuz și pentru a promova relații sănătoase și respectuoase între membrii familiei.

În ceea ce privește durata relației dintre victimă și agresor, pentru cele **39** de cazuri în care victima cu agresorul sunt parteneri intimi (soț/soție, concubini), durata relației este în medie de 12 ani: minim de 2 luni și maxim de 45 de ani. **Durata relației dintre victimă și agresor în cazurile de femicid constituie în medie de 12 ani: minim 1 an și maxim 40 de ani.** Aceste date evidențiază faptul că violența poate persista pe perioade extinse de timp, adesea chiar decenii, înainte de a escalada la niveluri fatale. Astfel, trebuie de subliniat importanța intervenției timpurii și a sprijinului continuu pentru victime, precum și necesitatea unor măsuri preventive eficiente. Este esențial ca societatea să recunoască semnele de avertizare și să ofere resurse adecvate pentru a combate aceste tendințe alarmante și pentru a proteja grupurile vulnerabile.

În cazurile analizate, se observă o distribuție variată a numărului de copii în cuplurile afectate de VF, cu vârste cuprinse între 1 și 17 ani. Datele analizate atestă că **13 cupluri sau foste cupluri (foști soți sau concubini) au copii minori comuni**: 4 cupluri au câte un copil, 6 cupluri au câte 2 copii și 3 cupluri au câte 3 copii. Vârsta copiilor este între 1 și 17 ani, media fiind de 12 ani. Totodată, în cazurile de femicid 2 cupluri au câte un copil și un cuplu are 2 copii minori. Copiii devin adesea parte din evoluția abuzului, fie ca martori direcți, fie ca un mijloc prin care agresorii își exercită controlul asupra victimelor.

Această situație complexă necesită o abordare multidisciplinară pentru protecția și sprijinul tuturor celor implicați, în special al copiilor, care sunt extrem de vulnerabili în astfel de contexte. Este important ca serviciile de intervenție și sprijin să fie adaptate pentru a răspunde nevoilor specifice ale fiecărei familii, pentru a asigura astfel un mediu sigur și stabil pentru dezvoltarea sănătoasă a copiilor.

În 6 cazuri, infracțiunea de VF soldată cu deces sau cu vătămare corporală gravă s-a produs în prezența copiilor minori, iar în 4 cazuri din cele 6 copilul însuși a fost victimă. Din ele a fost și un caz în care minorii au asistat la actul de violență soldat cu **femicid**.

Eșecul statului în a proteja copilul victimă a violenței în familie și a neglijenței parentale este reflectat în studiul de caz 1.

STUDIUL DE CAZ 1. Aplicarea violenței față de copilul care anterior a fost plasat în structura de protecție din motivul existenței unui risc în familie, după care a fost integrat în familia în care persista violența și neglijența parentală

Raisa, o fată de 14 ani, locuiește împreună cu mama ei, **Maria**, și concubinul acesteia, **Tudor**. Familia face parte din categoria celor social vulnerabile, în cadrul ei predomină consumul de alcool, sursa de venituri fiind munca ocazională sau sezonieră. Condițiile pentru creșterea și educarea copilului lipsesc. Mama nu deținea vreun control asupra minorei. Din cauza lipsei de control parental, **Raisa** deseori abandona domiciliu și pleca în direcții necunoscute.

În luna iulie 2022, autoritatea tutelară a organizat o ședință pentru a pune în discuție eventuala cauză a abandonului frecvent de domiciliu. S-a propus ca minora să fie repartizată într-un centru de plasament din Chișinău. Mama minorei a fost de acord. Respectiv, minora a fost plasată într-o instituție de profil. În perioada aflării în centrul respectiv minora nu s-a adaptat condițiilor și regulilor stabilite în acea instituție. Ulterior autoritatea tutelară a primit o scrisoare de la administrația centrului care anunța că **Raisa** a abandonat instituția și, ca urmare, minora a revenit în familia biologică.

În pofida tuturor acțiunilor întreprinse pentru redresarea situației în familia dată, minora continua să părăsească domiciliul, motivând că unica problemă este mama, deoarece face abuz de alcool, chiar în prezența ei, ceea ce pe **Raisa** o deranja.

În seara zilei de 19 ianuarie 2023, în jurul orelor 18:00, între minora **Raisa** și mama ei, **Maria**, s-a produs un conflict. În timpul acestuia, minora a părăsit odaia în care se aflau, iar **Maria** a luat cuțitul de bucătărie și a mers după fiică. Ajungând-o, în holul casei lor de locuit, **Maria** s-a apropiat de **Raisa** și i-a aplicat mai multe lovituri cu cuțitul în diferite regiuni ale corpului.

Încercând să se apere, **Raisa** a alergat în odaia în care la acel moment dormea concubinul mamei sale solicitându-i ajutor. **Raisa** a supraviețuit loviturilor aplicate de mamă și, la moment, se află în alt centru de plasament.

În cadrul cercetării judecătorești **Maria** a înaintat o cerere prin care a solicitat examinarea cauzei în procedură simplificată pentru a-i fi redusă pedeapsa.

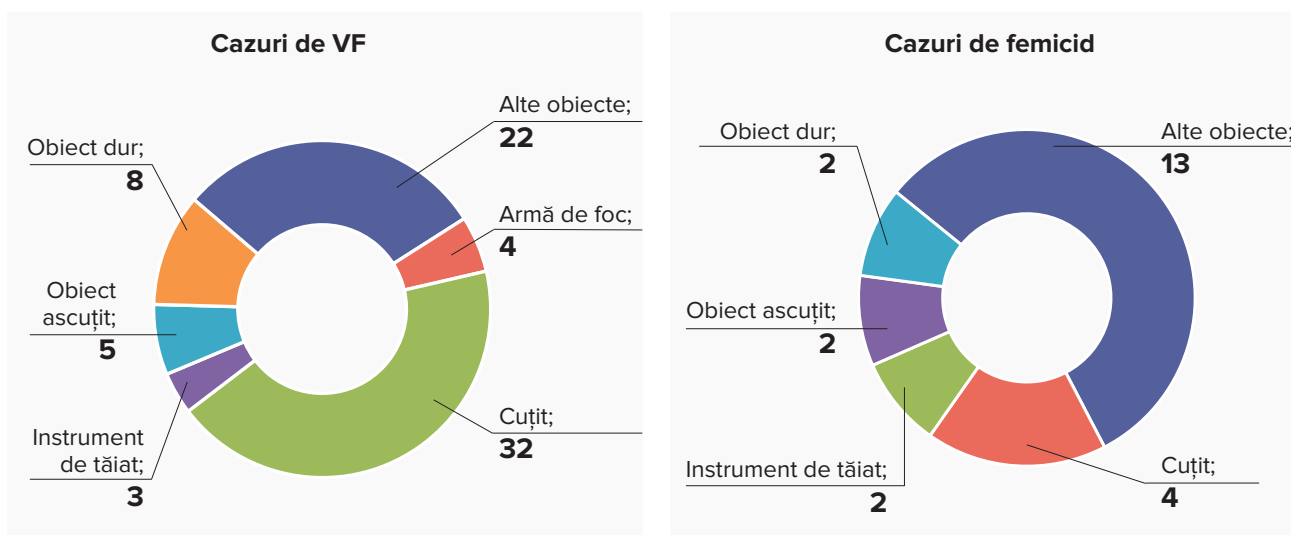
În consecință, instanța de judecată a recunoscut-o pe **Maria** vinovată de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 27, art.145 alin. (2) lit. e) și e¹) și art. 201¹ alin. (2) lit. a¹) din Codul penal. În conformitate cu prevederile legii, **Mariiei** i s-a stabilit pedeapsa definitivă sub formă de închisoare pe un termen de 11 (unsprezece) ani, cu executarea pedepsei într-un penitenciar de tip închis pentru femei.

Analiza datelor arată că nu a fost înregistrat nici un caz în care victima (de sex feminin) sau agresoarea să fi fost însărcinată la momentul incidentului de VF, precum nu s-a atestat nici un caz în care victima sau agresorul să fi inițiat divorțul/separarea înainte de incident⁵, au fost însă analizate 6 cazuri în care victimele au fost urmărite, persecutate de agresor. În cazurile de **femicid**, în cazul a 2 victime se cunoștea că au fost persecutate anterior, iar în cazul altor victime nu se cunoștea despre acest lucru.

⁵ **Notă:** au fost analizate 35 de cazuri în care victima și agresorul se aflau în relație de căsătorie sau concubinaj.

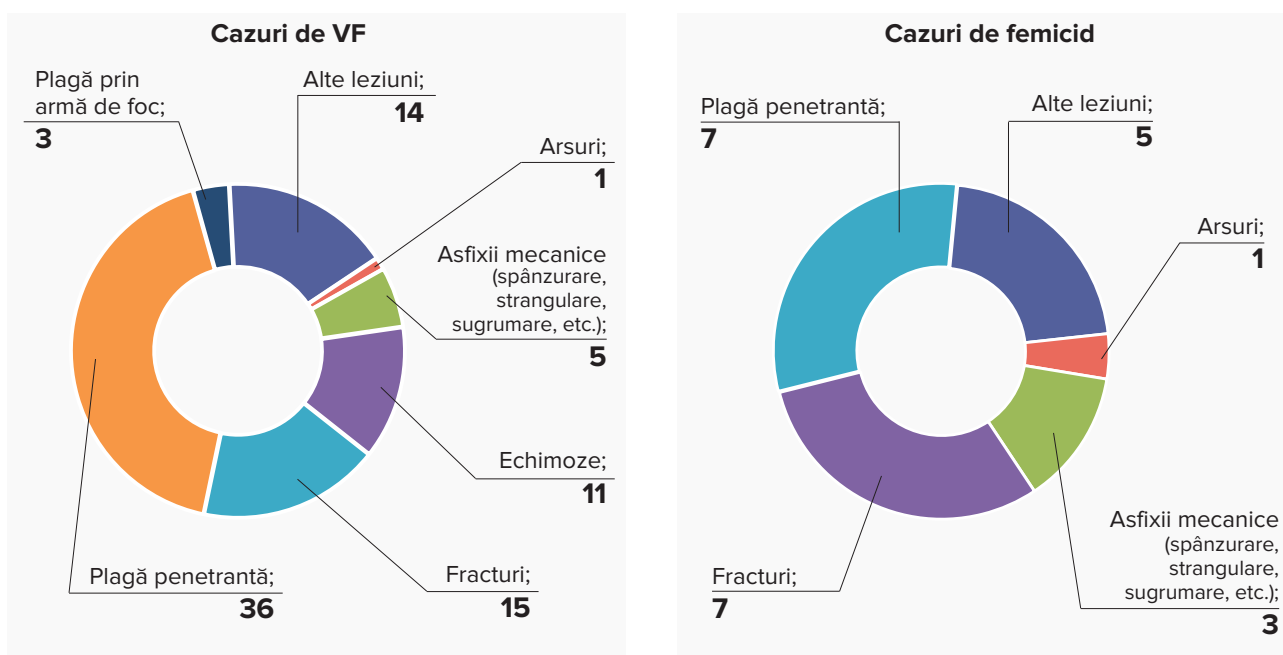
Metodele și mijloacele aplicate de agresori sunt diverse, însă predomină situațiile de utilizare a obiectelor ascuțite și a altor obiecte contondente dure etc. (Figura 17). În calitate de obiect al infracțiunii cel mai des a fost folosit cuțitul (32 de cazuri) sau un obiect dur (22 de cazuri). În 2/3 din cazurile de femicid omorul a fost comis prin lovirea victimei cu pumnii și picioarele.

Figura 17. Mijloacele/metodele infracțiunii

Analiza datelor efectuată de Comisie indică faptul că jumătate dintre victimele infracțiunii de VF au suferit plăgi penetrante. Pe locul secund ca frecvență sunt fracturile, ca rezultat al loviturilor aplicate cu pumnii și picioarele. Aceeași tendință se atestă și în cazul femicidului. Aceste constatări subliniază importanța colectării probelor și ridicării obiectelor, dispunerii și efectuării expertizelor judiciare (traseologice, balistice, medico-legale etc.) pentru a determina natura și cauza leziunilor/decesului și/sau gradul de vătămare a integrității corporale a victimelor (Figura 18).

Figura 18. Descrierea leziunilor

Trebuie însă să menționăm că în unele cazuri metodele folosite de agresori la săvârșirea infracțiunii sunt marcate de o cruzime deosebită, așa cum s-a atestat și în studiu de caz 2.

STUDIU DE CAZ 2. Omor cu deosebită cruzime

Romanița și **Alex** sunt frați și locuiesc împreună cu părinții în casa care aparține **Romaniței**. Relațiile dintre frate și soră nu erau prietenoase, deseori între ei apăreau conflicte din motiv că tânăra a vândut casa părintească și acum locuiau cu toții la ea în sat. **Romanița** îi alunga mereu din casă, a fost chiar o situație când tânăra l-a înjunghiat pe tata în umăr, iar pe frate la un deget și în partea stângă a abdomenului. Totuși cei doi nu s-au adresat la poliție.

La 6 martie 2023, **Romanița** și **Alex** împreună cu sora, mama, tata și un prieten toata ziua au consumat alcool. Aproximativ la orele 17.00, în urma unui conflict cu sora sa, **Alex** a stropit-o pe **Romanița** pe toată suprafața corpului cu o soluție inflamabilă, după care a incendiat-o intenționat, astfel cauzându-i vătămări corporale grave soldate cu decesul acesteia.

În cadrul cercetării judecătorești, **Alex** a înaintat o cerere prin care a solicitat examinarea cauzei în procedură simplificată pentru a-i fi redusă pedeapsă.

În consecință, instanța de judecată l-a recunoscut pe **Alex** vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 145 alin. (2) lit. a), e¹) și j) din Codul penal. În conformitate cu prevederile legii, tânărului i-a fost stabilită pedeapsa definitivă sub formă de închisoare pe un termen de 13 (treisprezece) ani și 4 (patru) luni, cu executarea pedepsei într-un penitenciar de tip închis pentru bărbați.

2.3. Profilul victimelor

Violența în familie este o problemă gravă care afectează toate persoanele, indiferent de vârstă, etnie și clasa socială. Datele colectate de Comisie în anul 2023 relevă că vârsta victimelor violenței în familie variază de la nou-născut până la persoană născută în 1943, media de vârstă fiind de peste 45 de ani.

În cauzele penale analizate de Comisie, majoritatea agresorilor sunt bărbați și victimele sunt femei, cu o medie de vârstă de 50 de ani. Totuși există și situații în care agresorul este femeie și victima bărbat, cu o medie de 43 de ani. Totodată sunt atestate și cazuri de violență între persoane de același sex, cu o medie de vârstă de 42 de ani.

Femei în etate victime ale femicidului. Femeile în vârstă sunt afectate în mod disproporționat de violență. De obicei, agresorul este un partener intim actual sau fost ori un membru de sex masculin al familiei, cum ar fi un fiu adult, ginere sau nepot. **Aproape toate (5 victime din 6) victimele pensionare sunt victime ale femicidului**, ceea ce sugerează o vulnerabilitate crescută a femeilor în etate. Aceste statistici ilustrează riscul semnificativ de violență bazată pe gen pentru femeile în vârstă. Analiza detaliată a acestor cazuri este importantă pentru a înțelege mai bine experiențele, nevoile și factorii de risc ai femeilor în etate afectate de violență. În cazul femeilor în vârstă situația este mai complexă și complicată, iar reticența sporită de a contacta poliția sau de a solicita sprijinul altor persoane este determinată de vulnerabilitatea mai mare a acestui grup și de faptul că agresorii sunt de cele mai dese ori fii, nepoții etc.

STUDIUL DE CAZ 3. Femeie în etate victimă a femicidului

Nadejda locuia împreună cu fiul său, **Alexandru**, care era încadrat în grad de dizabilitate severă, fiind surdo-mut. **Alexandru** a absolvit doar 5 clase, lucra ocazional ca zilier și, împreună cu mama sa, trăiau din pensia acesteia și alocația lui ca persoană cu dizabilitate din copilărie. Fiind o persoană în etate care trăia doar din pensie, **Nadejda** o ducea greu. Familia nu beneficia de ajutor social sau alte prestații sociale, respectiv ei se descurcau din mila vecinilor care le mai dădeau de mâncare. O vecină a declarat că atunci când **Nadejda** venea la ea după mâncare se plângea că fiul ei o bate. Vecina a întrebat-o de ce **Alexandru** o bate, **Nadejda** i-a răspuns că din cauza că ea nu făcea mâncare. Femeia îi dădea fiului bani pentru produse alimentare, însă el se ducea și cumpăra vin.

Relațiile între **Alexandru** și mama sa erau tensionate de mai mulți ani. El recunoaște că o bătea pe mama sa, deoarece nu era mâncare sau curățenie în casă. Bătăile se întâmplau cam în fiecare zi. Vecinii, la fel, au declarat că **Alexandru** o bătea pe mama sa, ziua el mai umbla prin centru orașului, iar seara venea beat și era violent. Bărbatul își bătea mama des. Când venea pe la rude și vecini, **Nadejda** permanent avea vânătași în regiunea feței, pe corp, dar femeia pretindea că ar fi căzut. O perioadă de timp, o rudă a avut grijă de **Nadejda**. Totuși într-o zi **Nadejda** s-a dus până la casa ei, spunându-i rudei că revine, însă nu s-a mai întors. Când ruda s-a dus să afle de ce **Nadejda** nu a revenit, femeia i-a spus că nu se mai întoarce, asigurând-o că este bine și acasă.

La 25 decembrie 2022, **Nadejda** a depus plângere, solicitând organelor de poliție să întreprindă în raport cu fiul ei, **Alexandru**, măsurile impuse de legislație. În cererea sa femeia a indicat că la 25 decembrie 2022 fiul venit acasă a îmbrâncit-o, a apucat-o de par, ceea ce i-a provocat dureri. Astfel, pe numele agresorului **Alexandru** a fost emis un ordin de restricție de urgență. Prin actul respectiv au fost aplicate măsuri de restricție pe un termen de 10 zile, începând cu ziua de 25 decembrie 2022 ora 17:00 și până la 4 ianuarie 2023. La 25 decembrie 2022, **Alexandru** a fost luat la evidență ca agresor familial și avertizat de către ofițerul principal de sector al Inspectoratului de Poliție să nu comită acte de violență asupra **Nadejdei**, ceea ce este confirmat prin fișa de evidență a lucrului de prevenire individuală cu agresorii familiari și avertizările scrise datate cu 25 decembrie 2022 și 27 ianuarie 2023, contrasemnate de agresorul **Alexandru**.

După expirarea ordinului de restricție de urgență **Alexandru** a revenit la domiciliu comun cu mama sa și a continuat să locuiască acolo. **Nadejda** a crezut că dacă a fost luat la evidență de poliție în calitate de agresor familial și grație măsurilor întreprinse fiul își va schimba comportamentul agresiv, însă acest lucru nu s-a întâmplat, iar bătăile din partea bărbatului au continuat. În noaptea de 25 spre 26 februarie 2023, **Alexandru** i-a aplicat mamei sale multiple lovituri în regiunea capului, în rezultatul cărora **Nadejda** a decedat.

În cadrul cercetării judecătorești **Alexandru** nu și-a recunoscut vina, afirmând că a găsit-o pe mama sa bătută în stradă, după care a adus-o acasă unde ea a și decedat.

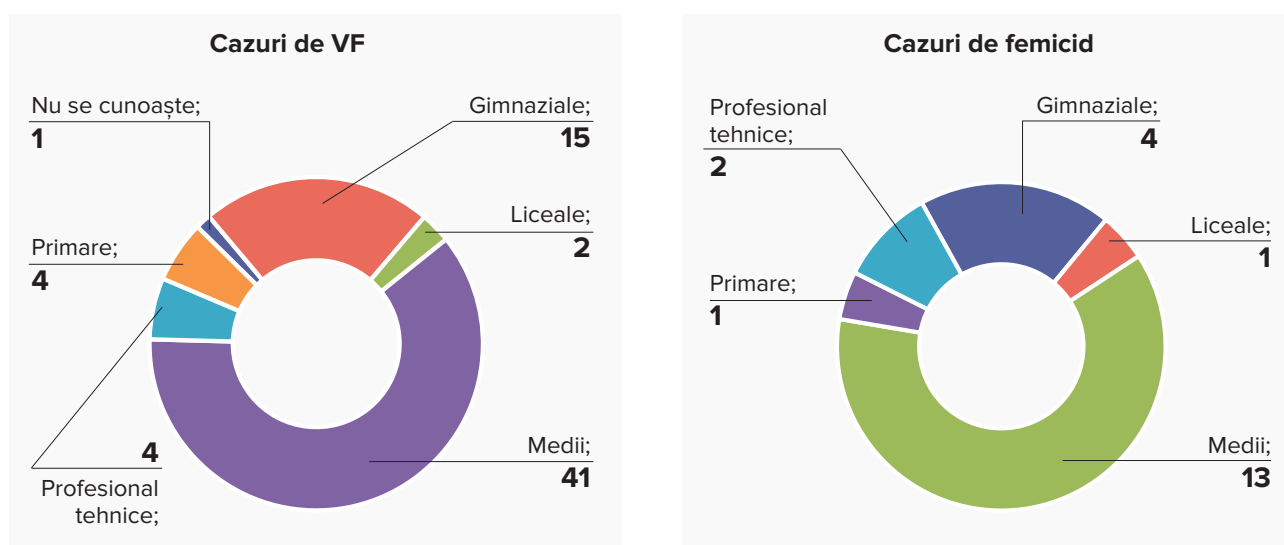
În consecință, instanța de judecată l-a recunoscut pe **Alexandru** vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 201¹ alin. (4) din Codul penal. În conformitate cu prevederile legii, bărbatului i-a fost stabilită pedeapsa definitivă sub formă de închisoare pe un termen de 13 (treisprezece) ani, cu executarea pedepsei în penitenciar de tip închis pentru bărbați. Sentința a fost atacată cu apel.

Este deosebit de îngrijorător faptul că **patru dintre victime sunt copii**, ceea ce subliniază vulnerabilitatea acestora în cazurile de violență în familie. Aceste statistici accentuează necesitatea unor măsuri preventive și a unui sistem de sprijin robust pentru victimele violenței în familie.

Cât privește etnia victimelor VF soldată cu deces sau vătămare corporală gravă, datele colectate arată că din cele 67 de victime adulte, 66 sunt cetățeni ai Republicii Moldova, iar una are cetățenia Ucrainei și se afla în Moldova înainte de 24.02.2022.

Din cele 67 de victime cu vârsta de peste 18 ani, **57 au studii medii și gimnaziale**. Tendința dată este atestată și în cazurile de femicid. Astfel, din cele 21 de victime cu vârsta de peste 18 ani, mai mult de jumătate (13) au studii medii, iar 4 au studii gimnaziale (Figura 19). Datele prezentate reflectă o realitate dureroasă a fenomenelor de violență în familie și de femicid, evidențiind o posibilă corelație între nivelul de educație și vulnerabilitatea la aceste forme de violență, dar și necesitatea de a recunoaște și aborda factorii care contribuie la această problemă complexă, inclusiv barierele educaționale și socio-economice. Eforturile de prevenire și intervenție trebuie să fie multidimensionale și să includă educație, sprijin juridic și psihologic, precum și politici care să promoveze egalitatea și să protejeze drepturile tuturor. Prin colaborarea dintre instituțiile educaționale, organizațiile non-guvernamentale și autoritățile publice pot fi dezvoltate strategii eficiente pentru a combate aceste probleme grave și pentru a oferi sprijin adecvat victimelor.

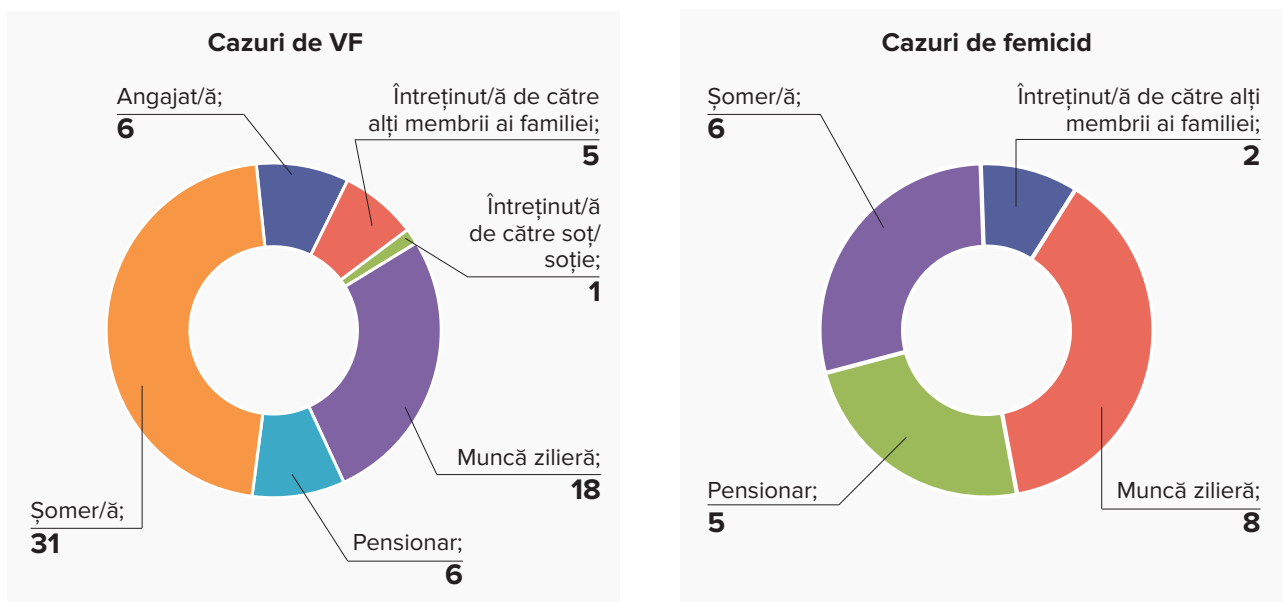
Figura 19. Nivelul de educație a victimelor

Analiza datelor colectate de Comisie a identificat că **marea parte a victimelor își câștigă existența din munca de zilier/zilieră sau sunt șomeri/șomere. Aproape jumătate dintre victime sunt șomere. Doar 6 victime din 67 (9%) sunt angajate în câmpul muncii**, 18 victime (27%) prestează munci zilieri.

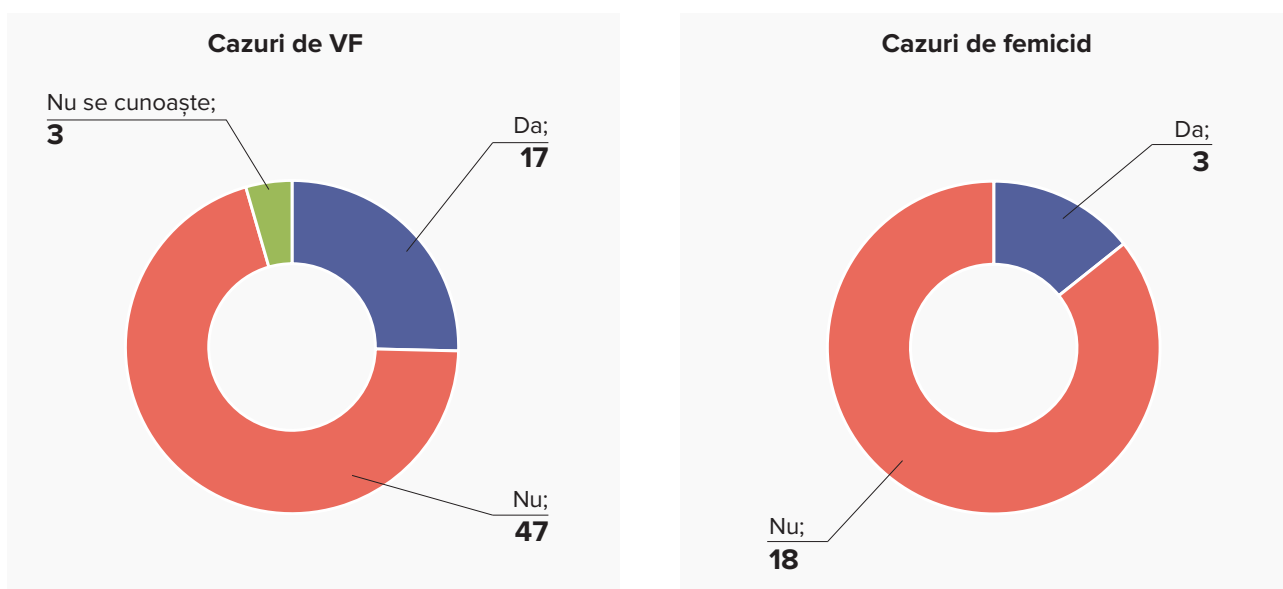
Analiza a arătat că majoritatea victimelor își câștigă existența din munca de zilieră sau sunt șomere, iar în cazul victimelor **femicidului niciuna nu este angajată în câmpul muncii**. Sărăcia, lipsa unui loc de muncă și dependența financiară sunt identificate ca factori de risc majori în cazurile de **femicid**. Această situație este și mai gravă în cazul femeilor pensionare. Este esențial ca profesioniștii să recunoască și să abordeze aceste inegalități structurale și să ofere sprijin adecvat celor în situații de vulnerabilitate, pentru a preveni astfel de tragedii. Măsurile pot include programe de ocupare a forței de muncă, asistență financiară și acces la servicii de consiliere și sprijin. Prin abordarea cauzelor profunde ale sărăciei și dependenței financiare pot fi reduse semnificativ riscurile asociate cu violența de gen și femicidul (Figura 20).

Figura 20. Sursa de venit

În cazurile de VF analizate, 1/4 dintre victime (adulte) au persoane la întreținere, iar în cazurile de femicid ponderea victimelor care au copii la întreținere este mai mică. Același patern a fost și în anul 2022, ceea ce denotă că **femeile fără copii minori sunt supuse unui risc sporit de a fi ucise de către partener** (Figura 21). Această tendință, constantă și în anul 2022, sugerează că absența copiilor minori poate influența evoluția relațiilor de cuplu într-un mod negativ, posibil din cauza lipsei unui factor de stabilizare sau de atenuare a conflictelor. Este esențial ca studiile viitoare să exploreze mai profund aceste modele pentru a înțelege mai bine factorii de risc și pentru a dezvolta strategii eficiente de prevenire și intervenție. Între timp este crucială consolidarea serviciilor de sprijin pentru victimele violenței în familie, indiferent de statutul parental, pentru a asigura protecția și siguranța tuturor membrilor societății.

Figura 21. Prezența persoanelor la întreținere în rândul victimelor

Analiza datelor privind victimele adulte indică o complexitate a legăturii dintre personalitatea subiectului violenței în familie și circumstanțele violenței.

Din cele **67 de victime adulte 5 au antecedente penale, în aceste 5 cazuri victima este bărbat. În 2 cazuri victimele (bărbați) au fost anterior subiecți al probațiunii, în rezultatul condamnării de către instanța de judecată pentru infracțiunii prevăzute** de art. 201¹ alin. (1), art. 187 alin. (2) lit. b), e) și f) din Codul penal și art. 264¹ alin. (4) din Codul penal fiindu-le aplicată o pedeapsă neprivativă de libertate. O victimă bărbat anterior a avut calitatea de agresor familial, pe numele lui fiind emisă o ordonanță de protecție în privința membrilor familiei sale pentru o perioadă de 2 luni.

În 7 cazuri a avut loc inversarea rolurilor între victimă și agresor. Altfel spus, femeile au devenit agresori, deși anterior s-au aflat în rolul de victimă, dar, pentru că nu au fost suficient protejate în momentele de criză, au ripostat actelor de violență. În cazurile de femucid nicio victimă nu a fost subiect al **probațiunii** (în 3 cazuri – nu se cunoaște).

În cele 7 cazuri în care a avut loc inversarea de roluri, victimele actelor anterioare de violență în familie, până la comiterea faptei de violență în familie soldată cu deces/vătămare gravă, au depus câte o plângere, iar într-un caz victima a depus 4 plângeri. Aceste situații confirmă că, la moment, răspunsul la cazurile de violență nu este unul proactiv și de prevenire a violenței.

Pentru o abordare proactivă este important de asigurat un răspuns prompt și eficient în toate cazurile de violență în familie, aceasta ar presupune evaluarea și gestionarea riscurilor și asigurarea unei protecții adecvate împotriva repetării și escaladării actelor de violență.

Aproape jumătate dintre cele **67 de victime adulte** suferă de **dependență de alcool**. Același patern este valabil și pentru cazurile de femucid, însă doar 2 victime se aflau la evidența medicului narcolog. Astfel, putem constata că, **deși mai mult de jumătate dintre victime⁶ erau dependente de alcool, acestea nu s-au aflat la evidența medicilor specialiști.** Este îngrijorător faptul că, deși o proporție semnificativă a victimelor suferă de dependență de alcool, foarte puține sunt înregistrate la specialiști pentru tratament. Aceasta sugerează o posibilă lacună în sistemul de sănătate și asistență socială care ar putea să nu identifice sau să nu ofere asistența necesară persoanelor cu dependență.

Este esențială o abordare mai integrată și accesibilă a serviciilor de **sănătate mintală și de tratament al dependenței** care să colaboreze strâns cu programele de prevenire și intervenție în caz de violență domestică, pentru a aborda aceste probleme complexe într-un mod mai eficient.

Cu referire la apartenența la un grup religios, analiza datelor arată că 48 din cele 67 de victime adulte nu au făcut parte dintr-un grup religios sau o altă organizație comunitară, în cazul a 18 victime a fost indicat că nu se cunoaște despre acest lucru, iar o victimă făcea parte din grupul religios Biserica penticostală „Lumina Lumii”.

2.4. Profilul agresorilor

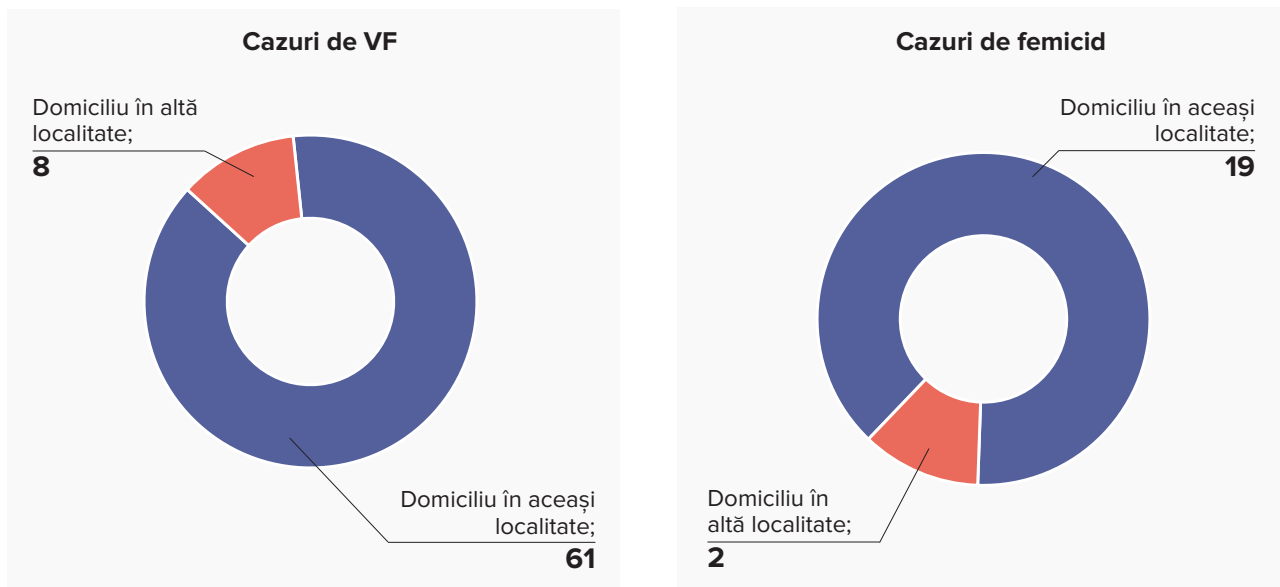
Vârsta agresorilor se înscrie în același interval, cel mai tânăr agresor fiind născut în anul 1995, iar cel mai în vârstă în 1943. Media vârstei agresorilor este de 49 de ani (anul 1975). În mai mult de jumătate din cazuri, agresorul este mai în vârstă decât victima — în medie cu 1,5 ani, extremele fiind următoarele: cu 44 de ani mai tânăr decât victima și cu 39 de ani mai în vârstă decât victima.

În cazurile de femucid cel mai tânăr agresor este născut în anul 1995, iar cel mai în vârstă în 1943, deci în medie fiind născuți în 1973. Fără nicio legătură cu cauzele generale, **în 10 din cele 21 de cazuri de femucid agresorul este mai tânăr ca victima**, în 2 victima și agresorul sunt de aceeași vârstă, iar în alte 9 cazuri victima este mai în vârstă. În medie agresorul este cu 6 ani mai tânăr ca victima. Extremele sunt următoarele: agresorul este mai tânăr ca victima cu 44 de ani și cu 15 ani mai în vârstă.

⁶ **Notă:** conform datelor înregistrate în formular

Cât privește reședința agresorului, rezultatele cercetării arată că **61 dintre agresori au domiciliul în aceeași localitate în care s-a produs fapta de VF**, în cazul a 8 agresori din cei 69, locul de trai este diferit decât localitatea în care a avut loc fapta. În 4 cazuri atât victima, cât și agresorul nu locuiesc în localitatea în care s-a produs fapta. Din cele 21 de fapte de fucid în cazul a 2 agresori locul de trai este diferit decât localitatea în care a fost comisă fapta (Figura 22).

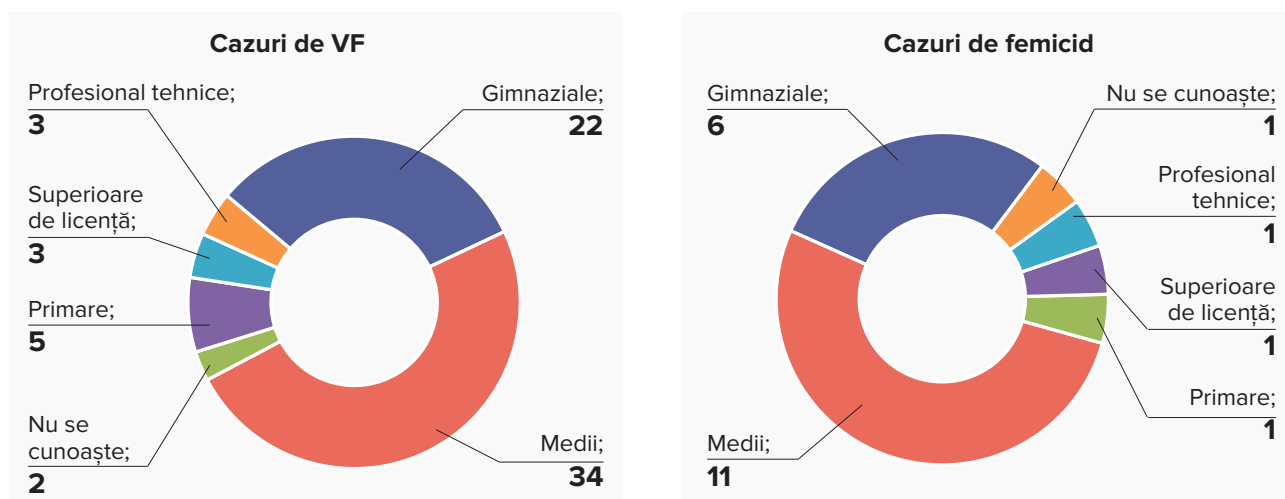
Figura 22. **Domiciliul agresorului**

Din punctul de vedere al etniei, analiza denotă că 68 de agresori sunt cetățeni ai Republicii Moldova, iar unul este cetățean al Turciei.

Majoritatea agresorilor au studii medii sau gimnaziale (56 de agresori din 69), însă se atestă și agresori fără studii sau doar cu studii primare (Figura 23), **3 agresori au studii superioare**. În cazurile de **fucid** se observă aceeași pondere a studiilor agresorilor – medii și gimnaziale. **Un agresor are dizabilități senzoriale (probleme auditive și de limbaj) ceea ce denotă necesitatea adaptării programelor de prevenire și asistență și pentru subiecții VF ce prezintă nevoi speciale**. Prin urmare, este esențial să se abordeze aceste date printr-o strategie multidimensională care să includă educație, conștientizare și resurse adecvate pentru prevenire și intervenție.

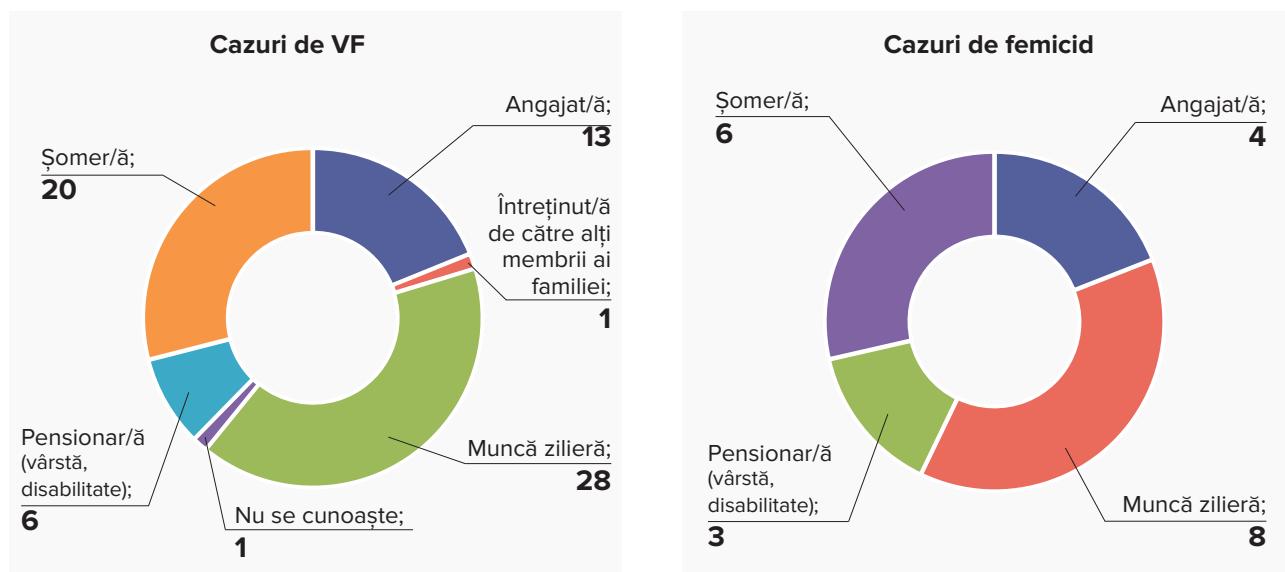
Figura 23. **Nivelul de educație al agresorilor**

Datele analizate de Comisie **indică o rată semnificativă a șomajului în rândul agresorilor familiari, aproximativ 30% dintre aceștia neavând un loc de muncă stabil.** Cea mai mare parte a agresorilor își câștigă existența din munca de zilieri/zilieri sau sunt șomeri/șomere. **Munca zilieră este o formă comună de ocupare pentru agresorii familiari, cu aproape 40% dintre ei antrenați în astfel de activități (Figura 24).** Comparativ cu victimele, ponderea agresorilor angajați în câmpul muncii este dublă (13 agresori vs 6 victime).

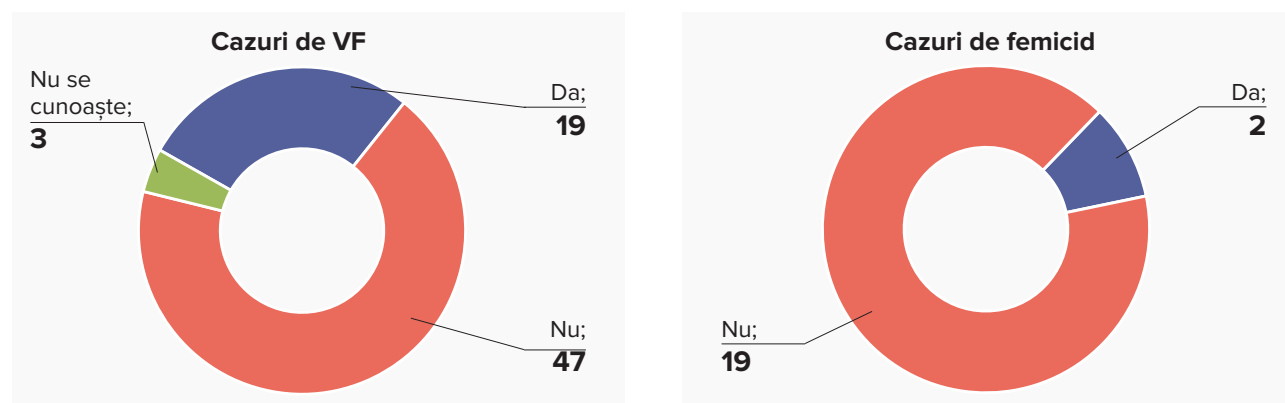
În cazurile de femicid, se observă că nici una dintre victime nu este angajată, comparativ cu 4 agresori angajați și 8 care prestează munci ziliere. **Aceste date subliniază posibile corelații între statutul de ocupare și incidența VF, sugerând că instabilitatea economică poate fi un factor de risc asociat cu un comportament agresiv.**

Figura 24. Sursa de venit

Așa cum arată datele analizate, aproximativ **o treime din agresori sunt responsabili pentru întreținerea copiilor.** În situațiile de femicid examinate, **25% din agresori aveau persoane la întreținere (Figura 25).** Comparativ cu totalul cazurilor, în cele de femicid, procentul agresorilor cu copii la întreținere este mai redus. Tendința observată în 2022 se menține și în 2023, indicând un risc mai mare de femicid în relațiile unde nu există copii minori. Aceste informații subliniază importanța factorilor familiari în dinamica violenței și necesitatea unor abordări preventive care să ia în considerare structura familială.

Figura 25. Prezența persoanelor la întreținere în rândul agresorilor

Este îngrijorător faptul că aproape **39% dintre agresorii familiari, adică 27, au antecedente penale**, ceea ce evidențiază o posibilă corelație între istoricul infracțional și comportamentul violent în familie. Dintre cei 27 agresori familiari care au antecedente penale, **9 au fost anterior judecați pentru acte de violență în familie** și s-au ales cu pedepse non-privative de libertate.

În **cazurile de femicid analizate, 11 agresori aveau antecedente penale (52%)**, ceea ce relevă riscul sporit de recidivă în rândul agresorilor. În **11 cazuri separate**, agresorii au fost anterior subiecți ai probațiunii, iar **3 agresori** au comis infracțiunea în perioada termenului de probă, încălcând condițiile condamnării cu suspendare condiționată a executării pedepsei sau a eliberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, ceea ce poate indica deficiențe în sistemul de supraveghere și reabilitare în cadrul sistemului de probațiune. În cazurile de femicid, **5 agresori au fost anterior subiecți ai probațiunii**, acest lucru sugerând că măsurile de probațiune nu au fost suficiente pentru a preveni recidiva. Faptul că un număr semnificativ de agresori au antecedente penale și au fost subiecți ai probațiunii anterior poate indica asupra unor eventuale lacune în sistemele de prevenție și de reintegrare socială.

Lipsa informațiilor despre istoricul de probațiune al agresorilor este o problemă majoră, deoarece nu permite înțelegerea completă a factorilor care contribuie la violența domestică și la femicid. Absența informațiilor despre istoricul de probațiune poate reflecta nevoia de îmbunătățire a monitorizării și raportării în cadrul sistemului judiciar. Aceste date pot servi drept fundament pentru dezvoltarea de politici mai eficiente de prevenire a recidivei și protecție a victimelor VF.

Eșecul statului în protecția victimei VF prin aplicarea pedepselor care nu descurajează agresorii este reflectat în studiul de caz 4.

STUDIUL DE CAZ 4. Victima VF a fost omorâtă de agresorul care anterior a fost condamnat pentru VF

María a avut o relație de concubinaj cu Pavel timp de 10 ani. Ca urmare a certurilor și scandalurilor permanente, chiar dacă locuia în casa părinților, ea fugea de acasă, la vecini și rude, dezbrăcată, murdară de sânge și zgâriată. María era singurul întreținător al familiei, deoarece Pavel, din cauza problemelor de sănătate, nu putea să muncească. Bărbatul suferea de o dizabilitate locomotorie, se deplasa cu mijloace ajutătoare, dar asta nu era un impediment pentru aplicarea violenței. După cum relatează sora Mariei, „Pavel o obișnuia, o bătea mereu cu costilurile (cârjele – nota red.) peste corp, chiar de fața vecinilor”, iar odată a lovit-o cu toporul în cap, tânără fiind internată din acest motiv la reanimare. Pentru această faptă Pavel a fost condamnat pentru violență în familie, dar fără a fi privat de libertate.

Din spusele surorii, „María nu se adresa la poliție, deoarece avea frică de Pavel, se temea ca el va ieși din închisoare și o v-a omorî”. Femeia se temea de Pavel, ea discuta cu sora sa la telefon doar când alături nu era concubinul. Vecina Mariei, la fel, a declarat că Pavel a amenințat-o cu moartea, deoarece anterior aceasta a fost martoră când Pavel a fost reținut de poliție, pentru că o lovisese pe María cu toporul în cap.

La 5 iulie 2023, noaptea, în rezultatul unui conflict, Pavel a omorât-o pe María aplicându-i mai multe lovituri cu un cuțit de bucătărie în zona inimii. Înainte de incident, timp de o săptămână, María, de frică, a dormit prin sat. În cadrul ședinței de judecată, vecina a relatat că „María fugea de acasă câte o săptămână, deoarece o bătea”.

În cadrul procesului Pavel a pledat nevinovat, menținând că „nu a omorât-o, uneori îi mai dădea câte o palmă”, dar nu a omorât-o, iar „petele de sânge de pe hainele sale posibil să se fi transmis când a îmbrățișat-o”.

În consecință, instanța de judecată l-a recunoscut pe Pavel vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 145 alin. (2) lit. e¹) din Codul penal și, conform legii, i-a aplicat pedeapsa sub formă de închisoare pe un termen de 20 (douăzeci) de ani, cu executarea pedepsei în penitenciar de tip închis pentru bărbați.

Posesia ilegală a armelor de foc de către agresori este o problemă gravă care poate crește riscul de rezultate fatale. Datele analizate de Comisie atestă că 3 agresori dețineau **armă de foc, ilegal**. În cazurile de femicid niciun agresor nu deținea armă de foc. Studiile arată că accesul la arme de foc poate amplifica gravitatea și fatalitatea actelor de violență împotriva femeilor. În acest context este esențială abordarea problemei legate de posesia ilegală de arme (pentru a preveni violența și a proteja victimele), dezvoltarea și desfășurarea programelor de conștientizare și educație (pentru a informa publicul despre riscurile asociate cu armele de foc în contextul violenței domestice).

Dependența de alcool este viciul de care suferă 40 din 69 de agresori (58%). Același patern este valabil și pentru cazurile de femicid – **15 din 21 de agresori (71%)**. Un agresor într-un caz de femicid, fiind în stare de ebrietate alcoolică, a avut o tentativă de suicid.

Figura 26. **Viciile de care suferă agresorii**

Vicii		
	Toate cazurile	Femicid
Dependență de alcool	37	13
Alcool și droguri	3	2
Nu se cunoaște	19	4
Fără vicii	10	2

Dependența de alcool și abuzul de substanțe sunt adesea asociate cu niște comportamente agresive și violente. Consumul de alcool poate influența comportamentul agresiv și este asociat cu un risc crescut de violență, inclusiv femicid. Factorii de risc pentru agresiunea legată de alcool includ consumul excesiv de alcool, niveluri ridicate de furie ca trăsătură de personalitate și lipsa de empatie. Studiile indică faptul că alcoolul poate afecta negativ funcțiile cognitive și poate reduce controlul impulsurilor, ceea ce poate genera comportamente violente. Intervențiile pentru gestionarea furiei și tratamentul dependenței de alcool pot fi eficiente în prevenirea violenței și îmbunătățirea sănătății mintale. Este important să se abordeze problemele de sănătate mintală și dependența de substanțe pentru a reduce riscul de comportament agresiv și violență.

Prezența afecțiunilor de sănătate mintală în rândul subiecților violenți este o problemă complexă și sensibilă. Ele mintală pot reprezenta un factor de risc semnificativ în comportamentul agresiv. În cazurile analizate de Comisie se constată că **5 agresori aveau istoric psihiatric (Figura 27)**, ceea ce necesită o abordare atentă și individualizată în evaluarea riscului. Studiarea istoricului psihiatric al agresorilor poate oferi informații valoroase pentru prevenirea și gestionarea riscurilor. Înțelegerea contextului și a circumstanțelor individuale este crucială în evaluarea riscului și a intervențiilor adecvate. Este esențial ca profesioniștii din domeniul sănătății mintale să colaboreze strâns cu poliția și asistența socială pentru a asigura atât tratamentul adecvat, cât și măsurile de prevenție necesare pentru protecția societății. În același timp, este vitală destigmatizarea afecțiunilor mintale și promovarea accesului la servicii de sănătate mintală de calitate pentru toate persoanele. Inițiativele de educație și conștientizare publică pot contribui la reducerea stigmatului asociat cu sănătatea mintală și pot încuraja solicitarea ajutorului profesional.

Figura 27. **Aflarea agresorilor în evidența medicului psihiatru**

Psihiatru		Toate cazurile	Femicid
	Da	5	1
	Nu	58	17
	Nu se cunoaște	6	3

Eșecul statului în prevenirea săvârșirii infracțiunilor de către persoanele care prezintă tulburări de sănătate mintală este reflectat în studiul de caz 5.

STUDIU DE CAZ 5. **Violență în familie soldată cu deces săvârșită de o persoană aflată la evidență psihiatrică**

Ana locuiește împreună cu părinții și fratele său. În anul 2016, tânăra a făcut o boală psihică. Prima dată a fost internată la un spital de psihiatrie în anul 2016, rămânând internată acolo periodic câte o lună, apoi revenea acasă. Pentru a-i acorda îngrijirea necesară, mama **Anei** a fost nevoită să întrerupă activitatea de muncă. Tânăra stătea toată ziua acasă împreună cu mama și se certau des. La 1 septembrie 2023, **Ana** și mama sa se aflau în locuința comună, în timp ce tata și fratele erau plecați la muncă. În jurul orei 21:00, tatăl **Anei** s-a întors acasă de la serviciu, dar poarta era încuiată. De obicei, soția îi deschidea poarta mare, însă de data aceasta nu i-a deschis-o. A telefonat soția, dar nu a răspuns nimeni. Pe cărare în curte bărbatul a găsit-o pe soția sa jos, învelită. Femeia era decedată. El a intrat repede în casă, dar urme de sânge nu erau, fiica sa **Ana** stătea la et. 2 în pat și i-a zis tatălui s-o ierte. Bărbatul nu a priceput din prima că fiica a omorât-o pe soția sa.

Raportul de expertiză complexă psihiatrico-psihologică a stabilit că **Ana** suferă de o maladie psihică cronică și evolutivă. Conform stării psihice, actualmente, tânăra nu are capacitatea de a-și da seama de acțiunile sale și nu le poate dirija, deci nu este aptă de a acționa cu discernământ. La momentul comiterii infracțiunii incriminate, **Ana** a acționat fără discernământ.

În consecință, instanța de judecată a recunoscut-o pe **Ana** vinovată de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 145 alin. (2) lit. e¹) din Codul penal. În conformitate cu prevederile legii, instanța a absolvit-o de răspunderea penală pe motivul comiterii infracțiunii în stare de iresponsabilitate și a aplicat măsura de constrângere cu caracter medical – internarea într-o instituție psihiatrică (IMSP „Spitalul Clinic de Psihiatrie”), în regim cu supraveghere obișnuită.

2.5. Autoritățile competente în examinarea cazurilor

Datele unor studii anterioare atestă că cazurile de VF și cele de femicid nu sunt ceva izolat. Situațiile de VF și cele de femicid analizate relevă că astfel de cazuri nu se produc ca rezultat al unui incident izolat și nici a unui singur factor de risc. De obicei, există mai multe indicii care semnalează riscul, dar acestea sunt ignorate de victime, rude și prietenii apropiați victimei, membrii comunității⁷.

Unul din factorii de risc asociați femicidului în Republica Moldova este **prezența violenței fizice, de lungă durată, însoțită de alte forme de violență, inclusiv de amenințări de omor**. Victimele violenței nu apelează după ajutor la organele de drept sau de protecție socială încercând să ascundă violența.

Victimelor le este rușine să ceară ajutor, mai ales dacă au trăit împreună cu agresorul o perioadă lungă de timp și violența a fost percepută ca o normalitate. Uneori, femeile ascund și anumite vicii ale soțului, mai mult, încep chiar și ele să facă abuz de alcool, fără a înțelege că, de fapt, aceste acțiuni, în circumstanțe agravante, le pun viață în pericol.

⁷ CDF (2021), *Studiu național de analiză a cazurilor de femicid*, Țurcan-Donțu A., Cheianu-Andrei D., p. 29.

Datele colectate de Comisie demonstrează că din totalul de cazuri analizate **17** victime au fost anterior supuse violenței, din care **12** cazuri au ajuns în atenția poliției, **3** în atenția medicului de familie și **2** în atenția asistentului social, iar unul în atenția altei persoane.

Totodată, din **21** de victime ale **femicidului**, 8 au fost supuse anterior violenței. Una dintre victime nu a raportat cazul, iar în celelalte 7 situații a fost raportată la mai mulți actori. Cel mai des, cazurile de violență în familie au fost reclamate organelor de poliție. Cel mai frecvent victimele au raportat câte o singură dată situația de violență în familie. Există, totuși, o situație când cazurile anterioare de violență în familie au fost raportate de 6 ori.

Figura 28. **Raportarea cazurilor anterioare de VF către autorități**

Victima a fost supusă anterior actelor de violență în familie (fizică, psihologică, sexuală, economică, spirituală)?		Toate victimele	Femicid
	Da	17	8
	Nu	28	7
	Nu se cunoaște	26	6

Figura 29. **Numărul de plângeri ajunse în atenția autorităților**

Număr de plângeri		Toate victimele – 12 victime	Femicid – 7 victime
	1 plângere	6	2
	2 plângeri	3	2
	4 plângeri	1	1
	6 plângeri	1	1
	Nu a indicat	1	1

Nici o victimă și nici un agresor nu au fost referiți pentru cazurile anterioare de violență spre servicii specializate. Nici un agresor nu a urmat programe de corecție destinate agresorilor familiari pentru cazurile anterioare. În cazurile analizate de Comisie, la momentul comiterii infracțiunii, doar în privința unei singure victime erau aplicate măsuri de protecție. Eșecul statului în protecția victimeiemicidului care a raportat situația de mai multe ori către autorități este reflectat în studiul de caz 6.

STUDIUL DE CAZ 6. Violență în familie soldată cu deces comisă de o persoană care anterior a fost condamnată repetat pentru acte de VF

Anastasia este căsătorită cu Ștefan, ei locuiesc într-un sat din sudul Moldovei. Încă de la începutul relației lor, bărbatul era foarte agresiv, o bătea, dar aceasta a răbdat pentru copii și pentru că îi era rușine de lumea din sat. În timp, bătăile au devenit din ce în ce mai frecvente, femeia ascundea actele de violență, după care fugea de Ștefan care era agresiv, locuia la consăteni și mai rar acasă. A anunțat și poliția despre actele de violență în familie, dar în raport cu Ștefan era aplicată munca neremunerată în folosul comunității, măsură care nu-l disciplina sau responsabiliza. Bărbatul presta orele de muncă stabilite lucrând la Primărie, revenea acasă și iarăși o bătea pe Anastasia.

La 8 iulie 2019, în jurul orei 00:30, aflându-se la domiciliul comun, în rezultatul unui conflict, **Ștefan** a manifestat față de **Anastasia** agresiune fizică și anume i-a aplicat multiple lovituri cu pumnii și cu un fir metalic acoperit cu masă plastică peste diferite părți ale corpului, precum și o lovitură cu un cuțit de bucătărie în regiunea gambei piciorului drept, cauzându-i leziuni corporale care se califică ca vătămare corporală ușoară. Instanța de judecată l-a recunoscut pe **Ștefan** vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 201¹ alin. (1) lit. a) din Codul penal și i-a aplicat pedeapsă sub formă de 1 (un) an de închisoare cu executarea pedepsei în penitenciar de tip deschis pentru bărbați.

În temeiul art. 90 din Codul penal instanța i-a suspendat condiționat executarea pedepsei aplicate pe o perioadă de probațiune de 1 (un) an, fiindu-i instituită doar obligația să nu-și schimbe domiciliul/sau reședința fără consimțământul organului competent. Această sancțiune nu a schimbat comportamentul agresiv a lui **Ștefan**, invers sancțiunile blânde pârând să-i încurajeze recidivele.

La 2 aprilie 2022, la orele 22:00, aflându-se în locuința comună, în urma unui conflict, **Ștefan** a lovit-o pe soția sa, **Anastasia**, cu pumnul în regiunea capului, apoi cu un scaun confecționat din lemn a lovit-o în regiunea umărului drept, provocându-i acesteia leziuni corporale ce se califică ca vătămare corporală neînsemnată. Pentru această faptă, lui **Ștefan** i-a fost aplicată din nou pedeapsă sub formă de muncă neremunerată, chiar dacă agentul constatator a solicitat arest contravențional, deoarece măsurile aplicate anterior nu l-au descurajat pe agresor. **Ștefan** devenea din ce în ce mai violent. La fel, bărbatul a fost condamnat și pentru violență în familie în raport cu fratele său care a încercat să-i i-a apărarea **Anastasierii**.

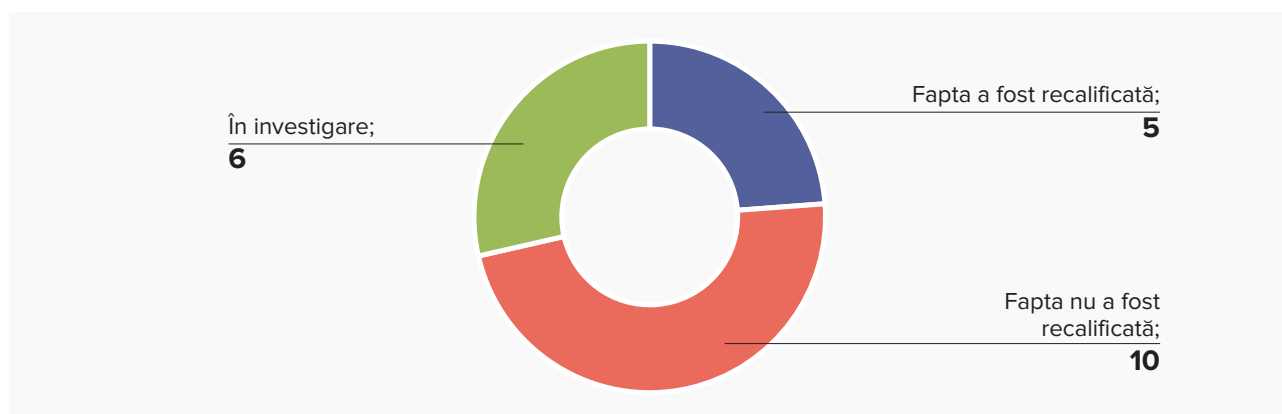
Bătăile au continuat, iar **Anastasia** fiind dezamăgită de răspunsul statului la actele de violență din partea soțului, nu a mai apelat la organele de drept. La opt luni de la ultima hotărâre prin care **Ștefan** a fost condamnat pentru violență în familie, fiindu-i aplicată sancțiunea cu muncă neremunerată în folosul comunității, el și-a omorât soția în bătaie.

În prezent, cauza este în examinare.

PRACTICA JUDICIARĂ ÎN CAZURILE JURIDICO-PENALE EXAMINATE DE COMISIE ÎN ANUL 2023

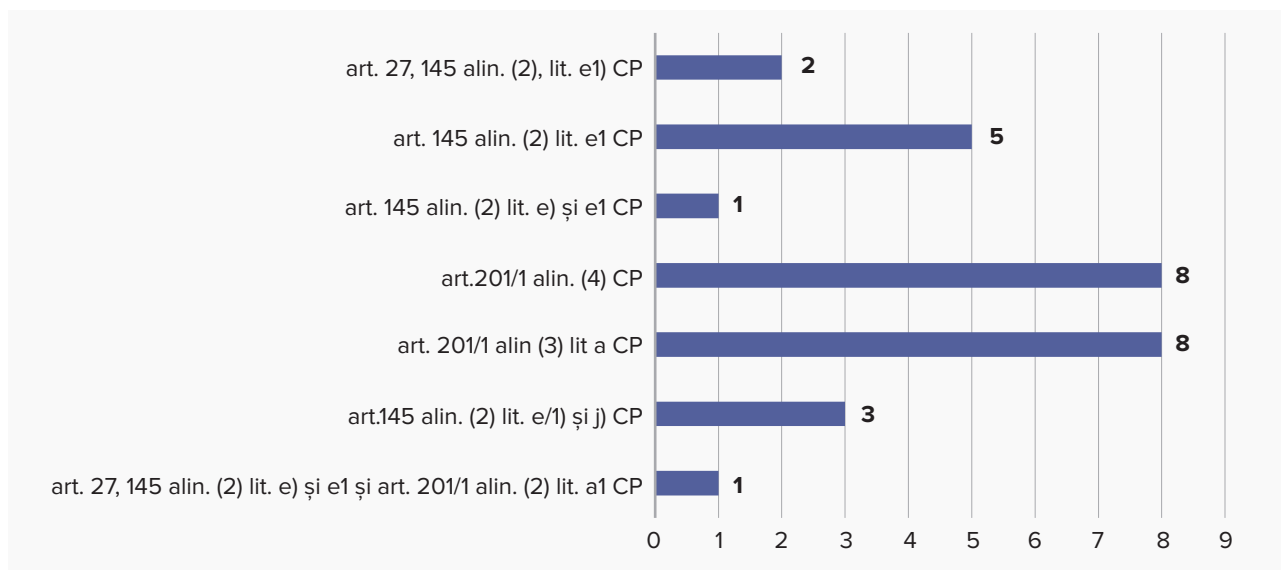
În urma analizei sentințelor s-a constatat că din cele **69 de cauze penale** examinate de Comisie, în **40%** până la sfârșitul anului 2023 a fost emisă o sentință de condamnare. Comparativ cu cazurile generale, ponderea cazurilor aflate în investigație care au degenerat în femicid este mai mică (Figura 30).

Figura 30. **Examinarea cauzelor de femicid**

Analiza celor **28 de cauze penale** în baza sentințelor/deciziilor publicate în baza de date a instanțelor judecătorești arată că cele mai multe, un număr de **16 cauze penale** în care s-au pronunțat sentințe, au fost calificate în baza art. 201¹ alin. (3) lit. a) și în baza art. 201¹ alin. (4) din Codul penal, un număr mai mic fiind calificate în baza art. 145 alin. (2) lit. e¹) din Codul penal (Figura 31).

Figura 31. **Calificarea infracțiunilor în cele 28 de sentințe/decizii, persoane**

Cercetarea cazurilor penale evidențiază faptul că o proporție de **21%** din cauze penale a suferit modificări de calificare juridică în timpul investigației sau al procesului de judecată, ceea ce subliniază complexitatea și evoluția naturii cazurilor penale. În plus, cele trei cazuri clasate reflectă circumstanțe diverse și excepționale, cum ar fi legitima apărare și absența unei legături directe între decesul victimei și violența în familie. Astfel de situații accentuează importanța unei analize detaliate și a unei abordări flexibile în procesul de urmărire penală și judecare a cazului. În concluzie, aceste constatări pot oferi perspective valoroase pentru îmbunătățirea practicilor judiciare și pentru asigurarea unui proces echitabil și eficient.

Analiza sentințelor pronunțate în cazurile de femicid a identificat o problemă în ceea ce privește investigațiile: adesea **nu se acordă suficientă atenție istoricului violenței de gen și a violenței în familie suportate de victime**. Aceasta este o preocupare semnalată și de experții internaționali, care subliniază că femicidul reprezintă punctul culminant al unui șir de violențe sistematice și ciclice îndurate de femei. Raportorul Special al ONU pentru execuții extrajudiciare, sumare sau arbitrare a evidențiat necesitatea utilizării unei perspective de gen și a protocoalelor specifice în investigarea uciderilor femeilor și fetelor, pentru a asigura adevărul, justiția și reparațiile pentru victime și familiile lor, precum și colectarea și analiza mai precisă a datelor pentru a asigura informațiile necesare pentru procesul de investigare și a consolida prevenția. Este esențial ca autoritățile să adopte măsuri legale și administrative pentru a susține drepturile femeilor și fetelor, aplicând o perspectivă de gen în complementaritate cu o abordare intersecțională, pentru a investiga și eradică cazurile de femicid în mod eficient.

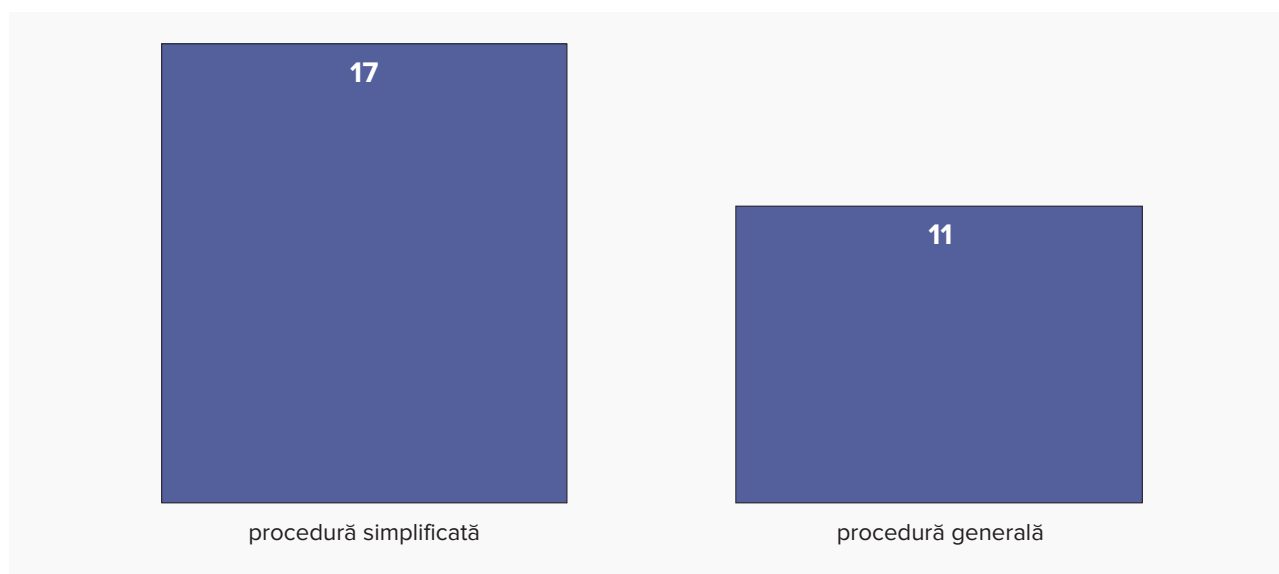
În calitate de motiv pentru comiterea infracțiunii, ca și în anul 2022, cel mai frecvent au fost conflictele verbale și gelozia. Analiza sentințelor arată că abuzul de alcool și gelozia sunt adesea citate ca motive principale care generează acte de violență în familie. Conflictul verbal a escaladat în agresiune fizică, ceea ce reflectă dinamica puterii și controlului în relațiile abuzive. Justificările agresorilor și strategiile de apărare sugerează prejudecăți și stereotipuri culturale care pot împiedica responsabilizarea corectă a agresorilor. Este de asemenea de remarcat că **în nici unul din cazurile de femicid examinate de organul de urmărire penală și instanțele de judecată nu a fost identificat și motivul de gen. Aceasta atestă o lacună în cunoașterea specificului cazurilor de femicid.**

Deși majoritatea motivelor enunțate mai sus au la bază prejudecățile de gen, în **nici în unul din cazurile de femicid analizate, instanțele de judecată nu au adresat întrebări pentru a identifica dacă infracțiunea comisă este una bazată pe prejudecățile de gen.** Identificarea motivului în cazurile de femicid este crucială pentru a înțelege dinamica și contextul infracțiunii. Este esențial ca organul de urmărire penală și instanțele de judecată să pună întrebări care le-ar ajuta să stabilească dacă prejudecățile de gen au avut vreun rol în comiterea infracțiunii. Aceasta implică o analiză atentă a relațiilor de putere, a percepțiilor sociale și a dinamicii relațiilor dintre agresor și victimă. În lipsa unor astfel de întrebări există riscul de a omite factorii critici care ar putea influența verdictul și sentința.

Prin urmare, procesul de urmărire penală și cel de judecată trebuie să includă o investigație detaliată a eventualelor motive de gen, pentru a asigura o înțelegere completă a cazului și pentru a promova justiția și egalitatea de gen. **Eșecul în a pune întrebări clarificatoare și stabilirea motivului de gen pentru comiterea acestor infracțiuni ar trebui, prin urmare, să fie considerat o lacună semnificativă în examinarea cazurilor de femicid.**

În urma analizei a **28 de sentințe** s-a constatat că **17 cauze** au fost judecate în procedură simplificată cu aplicarea prevederilor art. 80¹ din Codul penal, art. 364¹ din Codul de procedură penală (*Figura 32*), în 2 cazuri fiind aplicată procedura în ordonanță cu aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical.

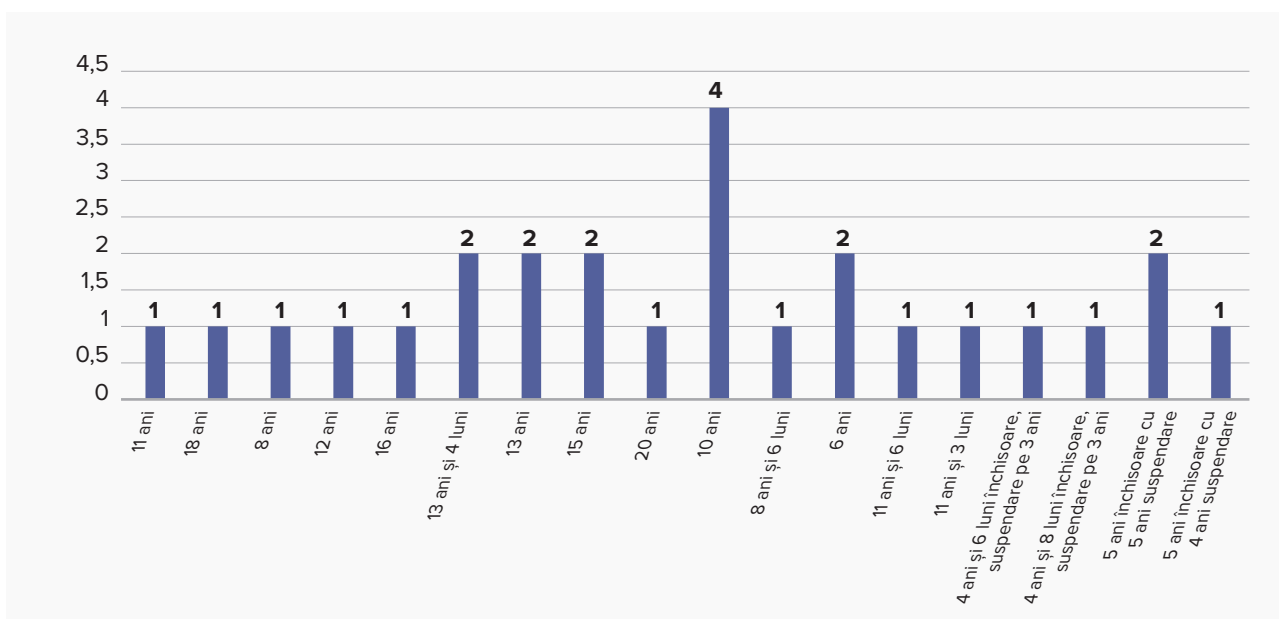
Figura 32. **Procedura în care a fost examinată cauza penală, persoane**

Analiza sentințelor atestă că pedepsele aplicate agresorilor în cazurile ce fac obiectul Comisiei sunt diferite (*Figura 33*). În **22 de cazuri** infractorii au fost condamnați la pedeapsă cu închisoarea pe un termen de la **6 la 20** de ani, în **4 cazuri pedeapsa cu închisoarea la care a fost condamnat agresorul a fost suspendată condiționat, cu stabilirea perioadei de probațiune pe un termen de la 3 la 5 ani**, iar în 2 cazuri în privința inculpatului au fost aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical. **Suspendarea condiționată a fost aplicată în 4 din cele 4 cazuri analizate în care fapta a fost calificată în baza art. 201¹ alin. (3) lit. a) din Codul penal.** Din analiza sentințelor nu rezultă că, înainte de a aplica pedeapsa cu suspendarea condiționată, instanța de judecată a verificat dacă au fost eliminate cauzele care au generat violența în familie. Cazurile examinate de Comisie arată următoarele: pentru ca instanța de judecată să aplice pedeapsa **cu suspendare condiționată** în raport cu un agresor sistematic este suficient să se stabilească doar că infracțiunea incriminată este mai puțin gravă (la stabilirea pedepsei cu închisoare pentru un termen de cel mult 5 ani) și că învinuitul

Își recunoaște vina și cere examinarea cauzei în procedură simplificată în baza art. 364¹ din CPP sau în baza art. 80¹ în cazul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției și a acordului de cooperare, fără a lua în calcul riscul de repetare a actelor de violență. În sistemul juridic, procedura simplificată este adesea utilizată pentru a eficientiza procesul judiciar, permițând un proces mai rapid și reducerea costurilor asociate. Cu toate acestea, în cazurile de VF ce fac obiectul Comisiei există preocupări rezonabile că această procedură poate contribui la aplicarea unor pedepse care nu reflectă în mod adecvat gravitatea faptelor comise. Este adevărat că în anul 2023 au fost operate modificări la art. 364¹ din CPP prin introducerea interdicției de judecare a cauzelor penale privind infracțiunile pentru care legea prevede pedeapsa cu detențiune pe viață pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Însă, cu referire la infracțiunile care se încadrează în obiectul de cercetare a Comisiei, doar pentru cele prevăzute de **art. 145 alin. (2) lit. e'**) CP stabilește pedeapsa cu detențiune pe viață și nu pot fi judecate pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, în celelalte cazuri inculpații pot beneficia în continuare de această reducere a pedepsei. Este esențial ca sistemul de justiție penală să găsească un echilibru între eficiență și asigurarea unui sentiment de dreptate în societate. Acest lucru poate include revizuirea procedurilor și a legislației pentru a se asigura că pedepsele sunt proporționale cu prejudiciul cauzat și că există mecanisme adecvate pentru a proteja interesele victimelor.

Figura 33. **Pedeapsa aplicată agresorilor**

Datele raportului atestă că aplicarea pedepselor reale cu închisoarea pentru inculpații ce au comis infracțiuni prevăzute în art. 201¹ alin. (3) lit. a) din Codul penal s-a realizat doar atunci când fapta a fost săvârșită prin concurs de infracțiuni sau exista un cumul de sentințe. Este îngrijorător faptul că **în nici un caz în care agresorului i-a fost stabilită o pedeapsă cu suspendarea condiționată a executării nu a fost impusă și obligația de a participa la un program special de tratament sau consiliere, în vederea reducerii comportamentului violent, și/sau de a urma un tratament în caz de alcoolism ori abuz de droguri.** În acest context, este relevantă, în cazul liberării de pedeapsă penală, aplicarea de către instanța de judecată a obligațiilor proactive (*de a urma un tratament, de a participa la programe probaționale etc.*), deoarece de eficacitatea acestora ține, în mod direct, schimbarea modului de a gândi și, respectiv, schimbarea comportamentului persoanei. Doar că datele statistice și analiza efectuată de Comisie atestă o rată redusă de aplicare a obligațiilor proactive de către instanță, atâta

timp cât norma legală indică la art. 90 al. (6) din CP că instanța „**îl poate obliga pe condamnat**”. În acest sens, se propune modificarea normei, prin excluderea din art. 90 al. (6) din CP a sintagmei „**îl poate obliga pe condamnat**” și includerea sintagmei „**îl va obliga**”, precum și extinderea paletei de obligații, îndeosebi a celor proactive.

STUDIU DE CAZ 7. Aplicarea pedepsei cu suspendarea condiționată fără a obliga agresorul să urmeze un program de reducere a violenței

Tamara și Matei sunt frați și domiciliază în aceeași localitate. Între Tamara și fratele său deseori se iscau conflicte, în special când Matei era în stare de ebrietate, venea acasă la ea și căuta scandal. Toate rudele și membrii comunității cunosc că Matei este o persoană conflictuală, în plus, acesta a fost tras de mai multe ori la răspundere contravențională. Totuși Tamara nu a raportat niciun incident la poliție din motiv că Matei îi este frate și femeia nu dorea să dea prea multe din casă.

La 2.09.2023, în jurul orelor 18:30, Matei a venit din nou la domiciliu surorii sale și, în timpul conflictului iscat, a recurs la comportament agresiv, a aplicat violența fizică. Bărbatul a doborât-o la pământ, după care i-a aplicat o lovitură cu o bucată de metal forjat în regiunea spatelui, cauzându-i leziuni care se califică ca vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății.

În cadrul cercetării judecătorești Matei a înaintat o cerere prin care a solicitat examinarea cauzei în procedură simplificată pentru a-i fi redusă pedeapsă.

În consecință, instanța de judecată l-a recunoscut pe Matei vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 201 alin. (3) lit. a) din Codul penal și, conform legii, cu aplicarea prevederilor art. 80¹ alin. (1) din CP, i s-a stabilit pedeapsa cu închisoare pe un termen de 5 (cinci) ani, în penitenciar de tip semiînchis. Conform art. 90 din Codul penal, instanța a suspendat condiționat executarea pedepsei aplicate lui Matei, fixându-i-se un termen de probă de 5 (cinci) ani, obligându-l să nu-și schimbe domiciliul fără consimțământul organului de supraveghere a executării pedepsei, stabilind că bărbatul nu va executa această pedeapsă dacă în termenul de probă nu va comite o nouă infracțiune, iar prin comportamentul exemplar va justifica încrederea acordată.

În motivarea sentinței emise, instanța de judecată a indicat că Matei, deși are comise mai multe contravenții, s-a căit sincer și are la întreținere 3 copii, respectiv, judecătorul a ajuns la concluzia că o pedeapsă nonprivativă de libertate va atinge scopul pedepsei penale. Cu toate acestea, instanța de judecată nu s-a expus în sentință dacă a fost evaluat riscul comiterii actelor de violență față de partea vătămată și/sau față de soția și copiii lui. La fel, nu i s-a aplicat nici o obligație ce ar contribui la reducerea comportamentului violent și a dependenței de alcool.

Este relevant să menționăm că subiectul probațiunii, fiind exclus din evidență, fie în legătură cu executarea efectivă și integrală a pedepsei, fie în temeiul expirării termenului de probațiune și respectării condițiilor de probațiune, **urmează a fi monitorizat în continuare în comunitate, fiindu-i oferite servicii de asistență de durată cu scopul de a menține un model de comunicare cu impact comportamental nonviolent.**

Mecanismul descris supra nu există, însă datele colectate atestă necesitatea dezvoltării unui mecanism bine coordonat, cu implicarea actorilor relevanți, care să includă acțiuni prompte și eficiente.

De asemenea, în contextul oferirii unei evaluări profesionale a naturii și cauzelor ce au determinat comportamentul infracțional, a factorilor de risc, precum și a perspectivelor de reintegrare a persoanei, se impune modificarea și completarea cadrului normativ ce va asigura întocmirea referatelor prezentințiale de evaluare psihosocială a personalității în toate cazurile de comitere a infracțiunilor de violență în familie. Consilierul de probațiune va formula concluziile sale cu privire la oportunitatea sau inoportunitatea aplicării unei anumite măsuri de ordin penal în raport cu personalitatea celui evaluat, necesitatea unor programe probaționale sau educaționale. Concluziile consilierului vor susține, în

mod real, o viitoare intervenție și vor oferi un suport important și nemijlocit instanței de judecată în procesul de individualizare a sancțiunii stabilite. Este de reținut însă că extinderea atribuțiilor implică majorarea numărului de unități de personal în sistemul de probațiune.

Analiza datelor prezentate Comisiei relevă o problemă semnificativă în cadrul sistemului judiciar ce ține de pronunțarea hotărârilor judecătorești în cazurile de violență în familie, în absența contravenientului. Această practică pare să contribuie la o rată mai mare de neconformare la executarea sancțiunilor. Astfel, datele statistice oferite Comisiei de către Inspectoratul Național de Probațiune atestă că în anul 2022, din numărul total de hotărâri transmise spre executare în care subiecții au fost sancționați conform art. 78¹ din Codul contravențional (1258), 34% au fost pronunțate în absența contravenientului. Această discrepanță a continuat și în prima jumătate a anului 2023, când, din numărul total de hotărâri transmise spre executare în care subiecții au fost sancționați conform art. 78¹ din Codul contravențional (675), 40% au fost pronunțate în absența contravenientului.

În contextul analizei cantitative și calitative constatăm că în cazurile în care hotărârile instanței de judecată sunt pronunțate în absența persoanei vinovate se atestă o rată sporită a eschivării cu rea voință a subiectului probațiunii de la executarea sancțiunii. Astfel, spre exemplu, în anul 2022, a fost atestată o rată de eschivare de 14% comparativ cu 2,5% în cazurile pronunțării hotărârilor în prezența persoanei vinovate, iar în primul semestru al anului 2023 coraportul a fost de 7,2% vs 1,2%.

Aceste cifre sugerează că prezența fizică a contravenientului la pronunțarea hotărârii ar putea avea un impact pozitiv asupra conformării sancțiunilor impuse, ceea ce ar putea constitui pentru autoritățile judiciare un factor important de luat în considerare în procesul de îmbunătățire a eficacității sistemului de probațiune. În acest context este esențială evaluarea continuă a procedurilor judiciare și a impactului lor asupra comportamentului contravenienților, pentru a asigura o aplicare eficientă a justiției și a promova responsabilitatea în rândul celor sancționați.

Cât privește aspectul de executare a sentințelor judecătorești, în cele 18 cazuri analizate de Administrația Națională a Penitenciarelor, 17 agresori sunt bărbați, iar unul este femeie:

- **11 dintre agresori** se află în arest preventiv.
- **7 agresori** au fost deja condamnați și sunt în proces de transfer pentru executarea pedepsei în penitenciarele desemnate de instanțele judiciare.

Aceste date sunt relevante pentru a înțelege dinamica și profilul agresorilor din instituțiile penitenciare din Republica Moldova. Analiza situației agresorilor ajută la implementarea unor măsuri mai eficiente de reabilitare și reintegrare socială. Monitorizarea și evaluarea continuă a acestor cazuri sunt esențiale pentru îmbunătățirea sistemului judiciar și penitenciar.

Studiul a identificat 5 persoane aflate în detenție pentru infracțiuni de violență în familie ce fac obiectul Comisiei, dintre care 3 au antecedente pentru violență în familie:

- doi deținuți cu antecedente pentru violență în familie au fost evaluați pozitiv de comisia penitenciară, ei nu au avut abateri disciplinare în detenția anterioară și au participat activ la programele de resocializare;
- un deținut a participat la un program psihoeducativ pentru dependență, oferit de Centrul Comunitar de Sănătate Mintală Botanica;
- unul dintre deținuți a fost eliberat condiționat înainte de termen, iar un altul a fost eliberat prin aplicarea mecanismului compensator prevăzut de articolul 473⁴ din CPP;
- un caz a fost legat de circulația ilegală a drogurilor și huliganism, cu sancțiuni ce includ amendă și muncă neremunerată în folosul comunității;
- un caz a implicat infracțiuni contra patrimoniului și trecerea ilegală a frontierei de stat, fiind aplicate detenții de scurtă durată și o sancțiune disciplinară pentru consum de alcool.

Este imperios de remarcat că doar persoanelor cu statut de condamnat li se întocmește Planul individual de resocializare pe întreaga perioadă de executare a pedepsei, nu și persoanelor care se află în arest preventiv. Astfel, ultimele pot fi implicate în anumite activități opționale doar la cererea lor, în plus, ele mai beneficiază și de asistență psihosocială prin psihodiagnostic, consilieri psihologice, cu scopul de a identifica riscurile pentru propria persoană/pentru alții și intervenție recuperativă imediată.

Reieșind din cele prezentate mai sus, din cele 7 persoane care au statut de condamnat, pentru 4 au fost întocmite planurile individuale de resocializare (fiind deja transferate în penitenciar pentru executarea pedepsei), iar pentru altele 3 astfel de planuri urmează să fie întocmite.

O parte dintre aceste persoane sunt deja implicate în activități recuperative reieșind din nevoile criminogene și riscurile identificate în procesul de evaluare de către echipa multidisciplinară (din care fac parte angajați din secțiile reintegrare socială, și anume educatorul, psihologul și asistentul social). Fiecare specialist completează palierul de care este responsabil, cu o ulterioară aducere la cunoștință, contra semnătură, persoanei vizate.

În medie au fost identificate **nevoi educative**, precum: nevoia de adaptare la mediul penitenciar, de dezvoltare a deprinderilor de muncă, de dezvoltare a simțului civic, de a însuși o profesie/meserie, de dezvoltare a cunoștințelor de cultură generală, de dezvoltare a deprinderilor igienico-sanitare; **nevoi și riscuri la palierul psihologic**: consum în exces de alcool, toleranță scăzută la frustrare, stimă de sine scăzută, dificultăți de comunicare și relaționare, risc de autoagresiune, risc de suicid, risc de victimizare, risc de recădere în comportament adictiv, risc de recădere în infraționalitate, abilități reduse de gestionare a emoțiilor, a situațiilor de conflict, comportament violent; **nevoi de asistență socială**: suport juridic pentru soluționarea problemelor de ordin social, pierderea/întreruperea legăturii cu membrii familiei, lipsa locului de trai, nevoia de dezvoltare a abilităților parentale, suport în identificarea unui loc de muncă după eliberare, pregătirea pentru eliberare.

În funcție de nevoile identificate, specialiștii au planificat un complex de programe și activități obligatorii disponibile în oferta-cadru de programe la nivel de fiecare instituție penitenciară pe care trebuie să le parcurgă persoana condamnată dacă dorește să beneficieze de mai multe facilități în serviciul de asistență psihologică. Una din facilități prevede că, pentru a obține liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, condamnatul este obligat să realizeze programul individual de executare a pedepsei (planul individual de resocializare fiind o parte componentă a acestui program), aceste prevederi încurajând și motivând condamnații să se implice în activități recuperative. Totuși condiția specificată are și o latură mai puțin eficientă, deoarece o parte dintre persoanele care se implică în realizarea planului sunt motivate mai mult de dorința de a se elibera mai devreme din detenție, decât de dorința reală de schimbare și asumare de responsabilități, respectiv ei se implică formal și manifestă o schimbare aparentă, superficială, doar pentru a beneficia de acest privilegiu.

Analiza situației juridice a succesorilor părților vătămate în dosarele penale din anul 2023 relevă o problemă persistentă în ceea ce privește reprezentarea lor de către avocat. S-a constatat că succesorii nu sunt conștienți de dreptul lor de a fi reprezentați de un avocat din oficiu sau de a angaja un avocat privat. Această lipsă de informare poate avea un impact negativ asupra capacității lor de a-și exercita drepturile procesuale și de a iniția acțiuni civile. În consecință nu este solicitată achitarea prejudiciului material pentru victime. Din totalul de cazuri analizate de Comisie, doar în două a fost realizat dreptul de înaintare a acțiunii civile. Această practică persistă și în celelalte fapte de violență în familie examinate de instanțele de judecată. Este esențială o mai bună informare a victimelor și succesorilor părților vătămate, pentru a le asigura accesul la justiție și la o reprezentare adecvată în procesele penale. Îmbunătățirea acestui aspect ar putea contribui la o mai mare echitate în sistemul juridic și la protejarea eficientă a drepturilor individuale.

PROVOCĂRI ÎN PROCESUL DE INTERVENȚIE A AUTORITĂȚILOR ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE SOLDATE CU DECES SAU CU VĂTĂMARE GRAVĂ A INTEGRITĂȚII CORPORALE ÎN ANUL 2023

4.1. Factorii de risc

Analiza cazurilor de către Comisie evidențiază mai mulți **factori de risc critic de VF și femicid în Republica Moldova:**

- Tăinuirea violenței de către victime însăși, reticența victimelor de a raporta faptele de VF, inclusiv ascunderea acestui fapt de rudele apropiate (neraportarea de către victimă a actelor primare de violență în familie, din diverse motive, atât din cauza stereotipurilor și prejudecăților persistente despre rolul femeii și bărbatului, culturii patriarhale prezente în comunitate, cât și din lipsa de încredere a victimei în serviciile existente, inclusiv cele de drept și de protecție socială);
- Persistența violenței în timp, inclusiv prezența mai multor forme de violență (violența fizică, violența psihologică, violența economică);
- Aplicarea față de agresori a pedepselor care nu-i descurajează să comită acte noi de violență;
- Factori adiționali, cum ar fi dependența de alcool atât a agresorului, cât și a victimei (nu s-au aflat la evidența medicilor specialiști, nu au beneficiat de consiliere, tratament sau alt tip de asistență pentru abuzul de substanțe, ceea ce denotă inaccesibilitatea serviciilor de dezalcoolizare);
- Prezența problemelor de sănătate mintală, lipsa cooperării între sistemul de ordine și securitate publică și sistemul de sănătate;
- Dependența financiară a victimei de agresor etc. (vârsta înaintată, șomajul/lipsa unui loc de muncă);
- Starea de vulnerabilitate a victimei din cauza consumului abuziv de alcool, vârstei și stării de sănătate;
- Recidivare: anterior în aceeași familie au mai fost înregistrate cazuri de violență în familie, fiind inițiate fie procese contravenționale, fie procese penale.

Eșecul statului în protejarea victimelor VF în situația când persistă dependența de alcool atât a agresorului, cât și a victimei, precum și în contextul aplicării pedepselor nondescurajatoare este reflectat în studiul de caz 8.

STUDIU DE CAZ 8. Pedepsele prea blânde aplicate agresorului au generat situația când femeia a fost omorâtă cu deosebită cruzime

Silvia este căsătorită cu **Vasile** mai mult de 20 ani și împreună au 3 copii. În familia lor existau mereu certuri și violență din cauza consumului abuziv de alcool. Deși **Vasile** făcea abuz de alcool, el nu se afla la evidența medicilor specialiști și nici nu s-a adresat după ajutor.

Bărbatul deseori își bătea soția cu multă cruzime, chiar și fără motiv, mai ales când se afla în stare de ebrietate. De altfel, el rareori era treaz.

Pentru acte de violență în familie, **Vasile** a fost condamnat în anul 2018 în baza art. 201¹ alin. (1) lit. a) din Codul penal la 160 de ore muncă neremunerată în folosul comunității, iar ulterior, tot pentru că aplicat violența față de soție, i s-a stabilit o pedeapsă cu închisoarea de 2 ani și 6 luni cu executare în penitenciar de tip semiînchis pentru bărbați. După ce a fost eliberat din detenție, **Vasile** a revenit în familie și a continuat să locuiască cu **Silvia**. Detenția nu a schimbat comportamentul lui violent în raport cu soția și copiii, invers acesta consuma mai mult alcool și era mult mai agresiv.

La 1 iunie 2023, în timpul zilei, **Vasile**, în stare de ebrietate alcoolică, se afla în grădina casei unde prăsea împreună cu **Silvia**. În urma unui conflict cu soția, bărbatul, fiind agitat, a luat sapa cu care prăsea și, acționând cu o deosebită cruzime, i-a aplicat femeii cu tăișul sapei nu mai puțin de 10 lovituri intense și prelungite în timp peste cap și gât, cauzându-i leziuni corporale grave care au provocat decesul victimei.

Lucia, copilul minor al soților, a declarat că după amiază tatăl a întrebat-o unde este mama și dacă nu a venit. Fata i-a răspuns că nu a venit acasă. Pe la ora 18:00 iarăși a întrebat-o unde este mama, de ce nu este lângă ea și de ce nu se interesează de ea. La ora 19:00 a venit fratele, apoi s-a dus undeva, însă fata nu știe unde, iar când s-a întors era enervat, plâns. Totuși a refuzat să spună inițial, iar ulterior i-a zis ca mama sa a fost omorâtă. A început să plângă.

Din declarațiile feciorului, „nu cunoaște motivul pentru care a omorât-o pe mama sa, deoarece el mereu era violent față de ea fără careva motiv”.

După ce a lovit-o pe soția cu sapa, **Vasile** s-a dus acasă, apoi în deal la magazin unde a cumpărat 3 pachete de otravă pentru gândaci pe care le-a și băut. Ulterior bărbatul a început să se simtă rău, a căzut acolo jos, dar a fost salvat de vecinii care au chemat poliția.

În consecință, instanța de judecată l-a recunoscut pe **Vasile** vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 145 alin. (2) lit. e¹) din Codul penal și, în conformitate cu prevederile legii, a fost condamnat la privațiune de libertate pentru 18 (optsprezece) ani.

Fenomenul violenței este adesea ascuns din varii motive, ceea ce face dificilă identificarea și intervenția pentru autorități. Prezența copiilor în familie poate motiva mamele să caute ajutor mai activ. În analiza cazurilor de femicid s-a observat că existau semne precursore care, dacă erau identificate, puteau permite specialiștilor să intervină și să prevină comiterea infracțiunilor. Astfel, este esențial ca autoritățile să recunoască semnele de avertizare și să intervină prompt pentru a asigura protecția copiilor și persoanelor adulte, victime ale violenței în familie. Prevenirea violenței în familie necesită o abordare proactivă și o colaborare strânsă între diferitele agenții și organizații comunitare. Educația societății și conștientizarea sunt, de asemenea, vitale pentru a încuraja victimele să caute ajutor și pentru a schimba atitudinile care perpetuează ciclul violenței.

Pentru constatarea cazurilor în timp util este necesar de intensificat mecanismul de identificare proactivă a victimelor de către sistemul medical, social, de drept.

Chestionarul de evaluare a riscurilor letalitate se aplică doar de Poliție. Astfel de chestionare urmează a fi aplicate și de celelalte sectoare, în special din domeniul social și medical, care interacționează cu diverse categorii de victime vulnerabile, inclusiv din perspectiva dezvoltării unui mecanism eficient de transmitere a informațiilor.

Pe lângă factorii de risc este necesar de indicat și asupra inaccesibilității unor servicii sociale complexe și de lungă durată. Situația este agravată de stigmatul asociat cu solicitarea ajutorului și de dependența economică a victimei de agresor.

Este esențial ca victimele să beneficieze de suportul necesar și să fie protejate eficient de către autorități pentru a preveni actele de violență, escaladarea situației și pentru a asigura un mediu sigur pentru toți cetățenii.

4.2. Problemată atestată urmare a analizei cazurilor de către Comisie

Faptele de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor au fost supuse analizei prin prisma activității Comisiei în baza a 4 grupuri generice, și anume:

- **grupul I** – cazuri anterior comise, persoane anterior condamnate pentru acte de violență în familie și alte infracțiuni;
- **grupul II** – vulnerabilitatea victimei determinată de vârstă, starea de sănătate
- **grupul III** – agresor de gen feminin
- **grupul IV** – victima/agresorul se află la evidența psihiatrică, narcologică
- **subgrupul IV.1** – determinarea victimei la suicid
- **grupul V** – alte cazuri.

Problemată atestată și recomandări pentru grupul I (cazuri anterior comise, persoane anterior condamnate pentru acte de violență în familie). Analiza cazurilor de către Comisie arată că în multe dintre acestea anterior în aceeași familie au mai fost înregistrate situații de violență în familie fiind pornite fie procese contravenționale, fie procese penale.

Examinarea și emiterea tardivă a deciziilor pe cazurile anterioare determină anumite consecințe:

- făptuitorul nu este sancționat la timp pentru acțiunile ilegale;
- făptuitorul nefiind sancționat la timp pentru acțiunile ilegale, în lipsa unui statut (persoană sancționată contravențional sau condamnată), nu poate fi implicat în programe probaționale de reducere a agresiunii și tratament, resocializare;
- făptuitorul este sancționat cu măsuri neprivative de libertate, deci rămâne în libertate și are acces la victimă. În aceste circumstanțe, victimei nu-i este asigurată protecție, de exemplu, prin intermediul mecanismelor disponibile (OP) sau încadrarea făptuitorului în programe de reeducare;
- în perioadele de examinare a primelor cazuri sunt comise repetat altele, care, de regulă, se caracterizează prin intensitate mai mare și agravarea actelor de violență, care într-un final, se soldează cu deces sau vătămare gravă a integrității corporale.

Pentru acest grup de cauze au fost identificate următoarele deficiențe sistemice condiționate implicit de inexistența cadrului normativ aferent:

- lipsa unor prevederi care ar obliga instanța de judecată să examineze cauzele de violență în familie în regim de urgență, similar cauzelor cu implicarea minorilor sau a persoanelor aflate în arest (art. 20 din Codul de procedură penală);
- victima nu beneficiază de măsurile de protecție și serviciile de reabilitare disponibile din motiv că nu este referită/refuză să fie referită către servicii specializate, astfel că EMD nu cunoaște despre caz;
- la primele cazuri atestate nu se evaluează necesitățile victimei și agresorului, nu se identifică cauzele și motivele actelor de violență și nu se referă părțile pentru a beneficia de servicii specializate care să răspundă acestor necesități, cum ar fi: tratamentul de dezalcoolizare, reducerea violenței, încadrarea în câmpul muncii, abilitarea economică etc.;
- nu sunt dezvoltate mecanisme care ar obliga poliția, procuratura, instanța de judecată să asigure protecția victimei după aplicarea unei sancțiuni neprivative de libertate, ca metodă continuă de protecție pentru actul de violență examinat, în special măsuri de monitorizare continuă a cazului și protecție a victimei dacă ei (agresorul și victima) locuiesc în continuare împreună;
- lipsa unor mecanisme de reabilitare continuă a agresorului, chiar și după ispășirea pedepsei, în special în situațiile în care urmează să locuiască împreună cu victima;
- lipsa unor mecanisme de referire a agresorului la servicii de reabilitare, tratament și reducere a agresivității după prima sesizare privind actele de violență în familie, chiar dacă aceasta nu a fost calificată contravențional sau penal în baza art. 78¹ din 781 Codul contravențional (Violența în familie) și art. 201¹ din Codul penal (Violența în familie), după caz;
- în cazul suspendării condiționate pe un termen de probă nu se aplică măsuri care să asigure protecția victimei și reeducarea agresorului.

Problematica atestată pentru grupul II reflectă vulnerabilitatea victimei condiționată de vârstă, starea de sănătate. Analiza efectuată de Comisie arată că minorii și persoanele în etate rămân a fi unele din cele mai vulnerabile categorii de persoane. Intervenția autorităților este adesea pasivă, ceea ce întârzie identificarea victimei, precum și măsurile pentru soluționarea problemelor cu care se confruntă. Vulnerabilitatea specifică grupurilor de minori și persoane în etate este recunoscută ca o problemă majoră, necesitând o atenție sporită din partea autorităților.

În cazul minorilor:

- Există o nevoie critică de îmbunătățire a mecanismelor intersectoriale pentru a asigura o intervenție rapidă și eficientă, îndreptată cu răspuns specific riscului, necesității și tipului de vulnerabilitate a copilului;
- Este esențială implementarea unor metode proactive pentru identificarea timpurie a victimelor.

În cazul persoanelor în etate:

- Este necesară o colaborare mai strânsă între diferitele sectoare pentru a adresa nevoile specifice ale persoanelor în etate;
- Intervențiile EMD trebuie să fie mai bine coordonate pentru a oferi soluții adecvate și la timp nevoilor acestui grup vulnerabil.

Constatările enumerate subliniază importanța unei abordări integrate și a unei cooperări intersectoriale pentru protecția și asistența grupurilor vulnerabile.

Problematica atestată și recomandări pentru grupul III (agresor de gen feminin):

Acest grup este o categorie particulară de cazuri, deoarece reprezintă produsul intervențiilor ineficiente și a insuficienței acțiunilor proactive ale autorităților în cazurile anterioare de violență și se află în legătură strânsă cu grupul I, întrucât o parte mare de constatări sunt caracteristice și pentru grupul în cauză. Lipsa mecanismelor descrise pentru grupul I au drept consecință apariția cazurilor care se încadrează în grupul respectiv.

În majoritatea cazurilor din această categorie, persoana ajunsă în calitate agresor, adică soția sau concubina ce a recurs acum la violență, este, de fapt, acea victimă supusă anterior o perioadă îndelungată de timp violenței din partea agresorului, adică a soțului ori a concubinului.

Astfel, femeia fiind supusă o perioadă îndelungată actelor de violență și aflându-se în stare continuă de victimizare, în cadrul apărării sale, comite împotriva agresorului acte de violență soldate cu deces sau cu vătămare gravă a acesteia.

În acest context este necesară revizuirea instituției legitimei apărări, identificarea cauzelor inaplicabilității acesteia, implicit prin prisma cazurilor de violență în familie examinate de Comisie, cu scopul de a constata vinovăția și a asigura actul de justiției.

De asemenea, ar fi nevoie de efectuat o analiză și de identificat oportunitatea revizuirii listei circumstanțelor atenuante prin completarea lor cu o situație care ar menționa expres faptul că persoana care a recurs la violență în cazul respectiv este, de fapt, victimă a actelor de violență în familie din partea actualei victimei care în toată această perioadă a fost agresor/abuzator. Actualmente, în calitate de circumstanțe atenuante prevăzute de legislația în vigoare ar putea fi invocate art. 76 alin. (1) lit. g) din Codul penal (ilegalitatea sau imoralitatea acțiunilor victimei, dacă ele au provocat infracțiunea) și lit. j) (săvârșirea infracțiunii cu depășirea limitelor legale ale legitimei apărări), însă practica demonstrează inaplicabilitatea acestora.

Luând în calcul faptul că analiza cauzelor din acest grup reflectă anumite caracteristici, mai exact, că persoana până la comiterea actului de violență soldat cu deces sau vătămare gravă, pe o perioadă îndelungată de timp a fost ea însăși victimă a actelor de violență în familie din partea persoanei asupra căreia s-a manifestat violența, la aprecierea „vinovăției” acesteia, ar fi oportună inițierea unui studiu/analiză care să vină cu un răspuns despre modul în care această stare continuă de victimizare afectează conștiința și capacitatea de a răspunde la eventuale acte care-i pun în pericol viața și sănătatea, este această stare o parte componentă a stării de afect fiziologic, sau reprezintă o altă formă care ar diminua din capacitatea persoanei de a acționa deliberat.

De asemenea, se atestă lipsa acțiunilor din partea autorităților statului în constatarea cauzelor, condițiilor și motivelor comiterii infracțiunii, pentru a identifica măsurile necesare îndreptate spre soluționarea acestor acțiuni și excluderea comiterii lor repetate, cum ar fi: programe de reducere a agresiunii, tratament obligatoriu pentru consumul excesiv de alcool, droguri etc.

Problematica atestată și recomandări pentru grupul IV (victima/agresorul se află la evidența psihiatrică, narcologică);

Vulnerabilitățile victimei sau ale agresorului determinate de consumul de substanțe sau prezența anumitor boli mintale creează permise suplimentare în măsură să genereze situații de risc ce țin de apariția și manifestarea actelor de violență în cadrul familiei.

De altfel, în anul 2023 din 5 cazuri înregistrate (se atestă o creștere cu 3 cazuri în comparație cu anul 2022), în trei agresorul a fost recunoscut iresponsabil, iar victima a decedat.

Mecanismele existente nu asigură intervenția eficientă a organelor de drept în cazul persoanelor cu boli mintale. Nu există un instrument care să asigure cooperarea între Poliție și sistemul medical pe segmentul de sănătate mintală.

De altfel, Poliția nu beneficiază de acces la informații cu privire la persoanele aflate la evidență psihiatrică pentru a monitoriza astfel de cazuri, asigura protecția persoanei bolnave și a membrilor familiei acesteia, persoanele bolnave fiind „protejate” de dreptul la confidențialitatea datelor medicale cu privire la pacient.

Astfel, în cazurile în care persoana este eliberată din spital și se află în comunitate, ofițerul de sector nu este la curent cu acest aspect, prin urmare nu poate interveni cu măsuri corespunzătoare de monitorizare și protecție.

Gravitatea acțiunilor comise de către persoanele cu afecțiuni mintale creează premise pentru a intensifica activitățile de cooperare între sistemul polițienesc și cel de sănătate cu scopul de a elabora și pune în aplicare un instrument de lucru care să permită identificarea timpurie a cazurilor și intervenția eficientă pentru a evita riscurile comiterii unor fapte grave, intervenția în cazurile de acutizare a stării de sănătate, în situație de criză etc.

STUDIUL DE CAZ 9. Prezența problemelor de sănătate mintală care nu au fost observate de membrii familiei pentru a referi persoana suferindă către serviciile de specialitate

Ioana a locuit în concubinaj cu Grigore aproximativ 7 ani. Vecinii care au făcut depoziții în cadrul examinării cauzei au declarat că bărbatul era o persoană liniștită, nu consuma alcool și nu avea conflicte cu vecinii. Era o persoană retrasă, în special după ce mai mulți ani în urmă soția sa a plecat la muncă în Italia, după care a luat și copiii cu dânsa și ei au divorțat. Grigore a suferit mult timp în tăcere, dar a reușit să-și refacă viața cu Ioana. Partenerii se înțelegeau bine, în familia lor nu erau certuri și mare le-a fost mirarea vecinilor când au aflat că Grigore a omorât-o pe Ioana.

Unul dintre vecini a declarat că, în seara zilei de 14 iunie 2023, pe la orele 19:00, se afla la domiciliul său când a auzit zgomot din curtea lui Grigore. Atunci bărbatul, prin propria curte, a sărit gardul la vecinul Grigore și a văzut că ultimul se afla de-asupra Ioanei. În același timp, în curtea Ioanei și a lui Grigore intrase un alt vecin care l-a tras de mânecă pe Grigore, întrebându-l ce-a făcut. Atunci Grigore i-a spus vecinului să plece de lângă Ioana, el rămânând lângă femeia care zăcea întinsă la pământ cu fața în sus. Pe cap ea avea urme de lovituri. Din câte știau vecinii, Grigore nu se afla la evidența medicului psihiatru.

În cazul lui Grigore, expertul judiciar a concluzionat că starea lui psihică rămâne în continuare severă, acesta urmând tratament la Spitalul de Psihiatrie. La examinarea lui Grigore comisia a constatat că bărbatul suferă de demență, care este un proces ireversibil, iar la data comiterii faptei prejudiciabile acesta a acționat fără discernământ, deci în stare de iresponsabilitate. Bărbatul suferea de această afecțiune cu cel puțin 6 luni înainte de 14 iunie 2023, astfel, a fost recomandată aplicarea în raport cu Grigore a măsurilor de constrângere cu caracter medical în spitalul de psihiatrie, cu supraveghere obișnuită.

În consecință, instanța de judecată l-a recunoscut pe Grigore vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 201 alin. (4) din Codul penal și, în conformitate cu prevederile legii, l-a absolvit de răspunderea penală pe motiv că fapta a fost comisă în stare de iresponsabilitate și a aplicat măsura de constrângere cu caracter medical și internarea acestuia în instituția psihiatrică cu supraveghere obișnuită.

Cei care suferă de afecțiuni mintale sunt persoane cu o vulnerabilitate sporită, deoarece acestea, în anumite circumstanțe, prezintă risc nu doar pentru cei din jur și membrii familiei, dar și pentru sine însăși și pot deveni ușor victime ale unor fapte ilegale din partea unor terți și a membrilor de familie. Prin urmare, mecanismele de intervenție multidisciplinară ar trebui să prevadă toate aspectele de intervenție în cazul acestei categorii de persoane cu scopul de a asigura protecția lor și a membrilor familiei din care fac parte.

De asemenea, pentru a evita eliberarea timpurie din spital a persoanelor care încă prezintă semne de boală sau care, în anumite circumstanțe de conviețuire, pot avea accese de criză, ar fi necesar de revizuit protocoalele interne de lucru cu aceste persoane, astfel încât până la eliberare/externare să fie examinat riscul care persistă în familie pentru aceste persoane și ce riscuri ar putea prezenta ele pentru ceilalți membri. La fel, ar fi binevenit de instituit un mecanism de monitorizare continuă din partea medicilor care să se axeze inclusiv pe identificarea eventualelor acte de violență în familia în care locuiește persoana cu afecțiune mintală/care se află la evidență medicului psihiatru.

Este necesar de identificat și de reglementat juridic echilibrul dintre respectarea principiilor dreptului pacientului și drepturilor altor persoane la viață și integritate fizică, astfel ca să se contribuie la reducerea riscurilor ca aceste persoane să comită infracțiuni.

Abordarea problemelor de sănătate mintală în contextul violenței în familie este o provocare complexă. Este esențială dezvoltarea unor servicii integrate care să asigure nu doar consilierea, dar și o intervenție eficientă și coordonată între diferitele agenții, inclusiv organele de drept și instituțiile medicale. Crearea unui instrument de cooperare între poliție și serviciile de sănătate mintală ar putea îmbunătăți semnificativ răspunsul la nevoile subiecților violenței în familie, oferind suport adaptat și acces la tratament și reabilitare. În plus, formarea profesională continuă a personalului implicat și sensibilizarea comunității cu privire la aceste probleme sunt pași cruciali în construirea unui sistem de suport eficient.

Problematica pentru subgrupul IV. 1 (determinarea victimei la suicid). Analiza cazurilor de violență în familie care s-au soldat cu determinarea la suicid a victimelor evidențiază mai mulți factori ce contribuie la situația dificilă a victimelor, inclusiv neinformarea autorităților competente și lipsa încrederii în serviciile de protecție socială și juridică.

O problemă majoră este absența persoanelor de încredere în cadrul familiei care să ofere suport și asistență victimelor. De asemenea, se atestă o lipsă sau insuficiență a serviciilor specializate, adaptate nevoilor victimelor, care să fie accesibile pe teritoriul geografic al acestora.

Este importantă îmbunătățirea comunicării și cooperării între victime și organele competente pentru a asigura o intervenție eficientă și timpurie în cazurile de violență în familie prin următoarele acțiuni:

- Creșterea accesibilității și calității serviciilor specializate, precum și extinderea acoperirii geografice a acestora ar putea contribui semnificativ la sprijinirea victimelor;
- Implementarea unor programe de conștientizare și educație pentru a spori încrederea în serviciile existente și pentru a încuraja raportarea actelor de violență;
- Dezvoltarea unei rețele de suport care să includă persoane de încredere din comunitate, capabile să ofere asistență și îndrumare victimelor.

Cu scopul de a asigura constatarea cazurilor în timp util, se impune necesitatea intensificării mecanismului de identificare proactivă a victimelor de către sistemul medical, social, de drept. De un real folos în acest context ar fi creșterea vizibilității și accesibilității la servicii specializate și de suport pentru victimele violenței în familie care să nu fie condiționate de obținerea statutului de victimă în cadrul unui proces contravențional sau penal.

4.3. Deficiențe sistemice, condiționate implicit de lipsa cadrului normativ în domeniu, atestate urmare a analizei cazurilor:

- 1) în perioada de examinare a cazurilor anterioare, atât la etapa de urmărire penală, cât și la etapa de judecare, față de victima violenței în familie nu erau aplicate măsuri de protecție;
- 2) în perioada de examinare a cazurilor anterioare, atât la etapa de urmărire penală, cât și la etapa de judecare, victima nu a fost referită la programe de reabilitare, servicii specializate, implicit nu a beneficiat de asistență psihologică corespunzătoare, neconștientizând astfel pericolul la care se supune;
- 3) tergiversarea examinării cazurilor anterioare de violență în familie, drept urmare agresorul simte lipsa de reacție din partea statului și își permite să continue acțiunile infracționale, iar, în consecință, situația uneori degenerază; în perioadele de examinare a primelor cazuri sunt comise repetat alte fapte;
- 4) la primele cazuri atestate nu se evaluează necesitățile victimei și ale agresorului, nu se identifică cauzele și motivele actelor de violență și părțile nu sunt referite pentru a beneficia de servicii specializate care să răspundă acestor necesități, cum ar fi: tratamentul de dezalcoolizare, reducerea violenței, încadrarea în câmpul muncii, abilitarea economică etc.;
- 5) intervenția ineficientă a echipei multidisciplinare (EMD), îndeosebi în cazul familiilor unde sunt copii și/sau persoane în etate/țintuite la pat;
- 6) intervenția pasivă, implicarea insuficientă a asistenței sociale, a medicilor de familie pentru a identifica cazurile de violență în familie la etapa inițială/incipientă (neaplicarea mecanismelor de identificare timpurie a victimelor);
- 7) lipsa activităților de verificare, control și intervenție în familiile în care sunt copii, persoane în etate și/sau țintuite la pat;
- 8) lipsa schimbului de date între serviciile de asistență socială în cazurile persoanelor în etate care se află în altă localitate decât cea de domiciliu;
- 9) lipsa unui control mai riguros în raport cu persoanele care se află la evidența narcologului și/sau psihiatrului;
- 10) insuficiența mecanismelor de control și identificare timpurie a stărilor depresive și altor stări cu conotație psihiatrico-psihologică;
- 11) mecanismele existente nu asigură intervenție eficientă în cazul persoanelor cu probleme de sănătate mintală; lipsește un instrument care să asigure cooperarea pe segmentul de sănătate mintală între sistemul de sănătate și Poliție;
- 12) lipsa/insuficiența serviciilor specializate care să corespundă necesităților victimei și să aibă a acoperirea geografică care ar asigura accesibilitatea teritorială a acestor servicii;
- 13) complexitatea procedurii de tratament a persoanelor consumatoare de alcool, precum și lipsa unor mecanisme eficiente și simplificate de intervenție în cazurile cu implicarea persoanelor dependente de alcool, droguri sau a celor care se află la evidența narcologului/psihiatrului (la moment procedura este una complicată și, în consecință, ineficientă);
- 14) insuficiența programelor destinate persoanelor condamnate pentru violență în familie, a celor de diminuare a riscului de recidivă, de reintegrare a condamnatului în societate;
- 15) lipsa unor prevederi care ar obliga instanța de judecată să examineze cauzele de violență în familie în regim de urgență, similar cauzelor cu implicarea minorilor sau persoanelor aflate în arest (art. 20 din Codul de procedură penală);

- 16) lipsa practicii de constatare a stării de afect fiziologic;
- 17) lipsa mecanismelor care ar asigura intervenția multidisciplinară în cazurile primare când există indicii ale unor acte de violență în familie, însă nu este atins gradul prejudiciabil al unei contravenții sau infracțiuni;
- 18) lipsa/insuficiența programelor privind abilitatea economică, care este un factor la fel de important pentru a reduce din riscul și vulnerabilitatea la recidive în cazurile de violență în familie;
- 19) problematica legată de deficiența sistemului de colectare a datelor și de evaluare a riscurilor pe alte dimensiuni, deoarece cazurile care pot fi prevenite nu ajung întotdeauna în vizorul organelor de drept.

CONCLUZII

Analiza datelor conform formularului

- În 2023, Comisia a înregistrat **75 de cazuri/fapte** care fac obiectul de cercetare a Comisiei, fiind pornite **76 de cauze penale**. În cadrul prezentului raport au fost excluse din analiza profilului subiecților violenței 7 cauze penale în care au fost emise decizii de încetare, clasare sau recalificare. Analiza cazurilor se prezintă reieșind din **profilul statistic pentru 69 de cauze penale, 69 de fapte de violență în familie** soldate cu deces sau vătămarea gravă a integrității corporale a victimelor: **69 de agresori, 71 de victime**.
- Comparativ cu anul 2022 când au fost înregistrate 86 cazuri, **pentru anul 2023 se atestă o reducere a numărului de cazuri de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor, de la 86 la 71 de victime înregistrate (-17%)**. Această scădere poate reflecta îmbunătățiri în mecanismele de raportare și intervenție. Creșterea conștientizării publice și accesul la servicii de suport pentru victime sunt și ele niște eventuali factori pozitivi. Cu toate acestea, există îngrijorări privind subraportarea cazurilor și existența unor bariere în accesul la justiție pentru victime.
- Din cele **69 de fapte/cazuri** analizate, **în aproape jumătate (34) violența în familie s-a soldat cu decesul victimei – 21 de femei și 13 bărbați**, iar în alte **37** victima a supraviețuit. **21 de cazuri, adică (30%)** din totalul cazurilor de violență în familie, sunt cele de **femicid**.
- Din numărul total de cazuri examinate, aproape jumătate din cazurile de VF au fost încadrate în art. 201¹ alin. (3) lit. a) din CP al RM, iar 1/4 din cazuri în art. 201¹ alin. (4) din CP al RM.
- Rata decesului este cea mai înaltă anume în cazurile de violență a bărbatului contra femeii, fiind unica categorie în care rata deceselor este mai mare decât rata de supraviețuire a victimei.
- În 2023, mai mult de jumătate din cazurile de agresiune au implicat un agresor bărbat și o victimă femeie. Comparativ cu anul 2022 s-a înregistrat o scădere a numărului de cazuri de acest tip, de la 45 la 39.
- Din totalul cazurilor de violență a unui bărbat asupra femeii, femucidul a constituit 53% în 2022 (24 decese din 45 de cazuri de violență a unui bărbat asupra femeii), iar în 2023 a fost, la fel, de **54%** din totalul cazurilor de violență a unui bărbat asupra femeii (21 de decese din 39 de cazuri de violență a unui bărbat asupra femeii).
- Din cele **69 de cauze penale** analizate de Comisie, **2/3** din fapte au avut loc în localitățile rurale. Trebuie totuși să specificăm că, în comparație cu anul 2022, s-a redus ponderea faptelor produse în mediul rural.
- Prevalența cazurilor de violență în familie pare să fie mai mare în anotimpul de vară, cotele maxime fiind observate în lunile iunie și august. Analiza datelor indică faptul că 1/4 din incidentele de VF înregistrate în cele 69 de cauze penale, cu un total de 71 de victime, au avut loc anume în perioada menționată.
- În ceea ce privește cazurile de femucid, cele mai multe incidente s-au întâmplat în lunile februarie, martie, august și decembrie.
- **Jumătate din faptele calificate ca VF au avut loc la domiciliul comun**. Alte locuri sunt stâna (și în 2022 stână a fost printre locurile de comitere a VF) și la locul de muncă în cazul unei victime-ziliere (un teren de construcții).

- Analiza locului în care a fost comis femucidul atestă că infracțiunile respective se produc cel mai frecvent în locuința comună, uneori însă sunt înregistrate și în locuința victimei sau în locuința agresorului. **În 2/3 din cazuri infracțiunea s-a produs la domiciliul comun al victimei și agresorului, în 4 cazuri au avut loc la domiciliul victimei, 3 la domiciliul agresorului.** În cazurile de femucid doar trei victime nu locuiau împreună cu agresorul, într-un caz locuiau separat din motiv că a fost emisă ordonanță de protecție.
- **În 39 din fapte relația victimei cu agresorul este una de cuplu (soți sau concubini).** În celelalte cazuri victima cu agresorul erau în relație de copil-părinte (în 4 fapte copil minor și încă 5 copilul adult), 9 fapte s-au petrecut între frați. În 4 cazuri victima este părintele agresorului. În alte cazuri situația a fost următoare: 3 cazuri s-au produs între foști soți, unul între foști concubini, într-un caz victima este bunica agresorului, în 4 victime au fost alți membri de familie (cumnat, noră, soacră, unchi, tată vitreg).
- În cazurile de **femicid**, la fel, în peste jumătate din fapte, relația dintre victimă și agresor este una de cuplu – 13 fapte, iar alte 8 cazuri victima și agresorul sunt într-un alt tip de relații.
- În cele 39 de cazuri în care victima cu agresorul sunt soț/soție, concubini, durata relației este în medie de 12 ani, minim de 2 luni și maxim 45 de ani. **Durata relației dintre victimă și agresor în cazurile de femucid constituie în medie de 12 ani: minim 1 an și maxim 40 ani.**
- **13 cupluri sau foste cupluri (foști soți sau concubini) au copii minori comuni:** 4 cupluri au câte 1 copil, 6 cupluri au câte 2 copii și 3 cupluri au câte 3 copii. Vârsta copiilor este cuprinsă între 1 și 17 ani, media fiind de 12 ani. În cazurile de femucid 2 cupluri au câte un copil, și un cuplu are 2 copii minori.
- **În 6 cazuri infracțiunea de VF soldată cu deces sau cu vătămare corporală gravă s-a produs în prezența copiilor minori, iar în 4 cazuri din cele 6 copilul însuși a fost victima.**
- 6 victime înainte de producerea infracțiunii au fost urmărite, persecutate de agresor. În cazurile de **femicid** 2 victime au fost persecutate anterior.
- În calitate de obiect al infracțiunii cel mai des a fost folosit cuțitul (32 de cazuri) sau un obiect dur (22 de cazuri). În situațiile de femucid, în 2/3 din cazuri omorul s-a produs prin lovirea cu pumnii și picioarele.
- Media de vârstă a victimelor este de peste 45 de ani. Majoritatea agresorilor sunt bărbați și victimele sunt femei, cu o medie de vârstă de 50 de ani. Totuși există și situații în care agresorul este femeie și victima este bărbat, cu o medie de vârstă de 43 de ani, și cazuri de violență între persoane de același sex, cu o medie de vârstă de 42 de ani. Este deosebit de îngrijorător faptul că patru dintre victime sunt copii, ceea ce subliniază vulnerabilitatea acestora în cazul fenomenului de violență domestică.
- Din cele 67 victime cu vârsta de peste 18 ani, 57 au studii medii și studii gimnaziale. Tendința dată este atestată și în cazurile de femucid.
- **Doar 6 victime din 67 (9%) sunt angajate în câmpul muncii. 18 victime (27%) prestează munci ziliere**, iar în cazul victimelor **femicidului nici o victimă nu este angajată în câmpul muncii.** Aproape toate victimele pensionare sunt victime ale femucidului – 5 victime din 6, ceea ce indică o vulnerabilitate crescută în acest grup.
- **17 persoane (1/4)** dintre victime (adulte) au persoane la întreținere, iar în cazurile de femucid ponderea victimelor care au copii la întreținere este mai mică. Același patern a fost atestat și în anul 2022, ceea ce denotă că femeile fără copii minori se confruntă cu un risc sporit de a fi ucise de către partener.

- Din cele **67 de victime adulte 5 au antecedente penale, iar 2 au fost anterior subiect al probațiunii.**
- Dintre cele **67 de victime adulte** aproape jumătate suferă de **dependență de alcool**. Același patern este valabil și pentru cazurile de femicid, însă doar 2 victime se aflau la evidența medicului narcolog.
- **Vârsta agresorilor se înscrie în același interval**, cel mai tânăr agresor este născut în anul 1995, iar cel mai în vârstă în 1943. Media vârstei agresorilor este de +45 ani. În cazurile de femicid cel mai tânăr agresor bărbat este născut în anul 1995, iar cel mai în vârstă în 1943. Media vârstei este anul nașterii 1973.
- Din punctul de vedere al etniei, analiza denotă că 68 agresori sunt cetățeni ai Republicii Moldova, iar 1 este cetățean al Turciei.
- Majoritatea agresorilor au studii medii sau gimnaziale, însă se atestă și agresori fără studii sau doar cu studii primare. Diferit de victime, 3 agresori sunt cu studii superioare. În cazurile de **femicid** se atestă aceeași pondere a studiilor agresorilor – medii și gimnaziale. Un agresor este surdo-mut.
- O rată semnificativă a șomajului în rândul agresorilor familiali, cu aproximativ 30% dintre aceștia fără un loc de muncă stabil. Munca zilieră este o formă comună de ocupare pentru agresorii familiali, cu aproape 40% dintre ei implicați în astfel de activități.
- Comparativ cu victimele, ponderea agresorilor angajați în câmpul muncii este dublă (13 agresori, 6 victime).
- În cazul victimelor **femicidului** nici o victimă nu este angajată în câmpul muncii, comparativ, 4 agresori sunt angajați, iar 8 prestează munci ziliere.
- 1/3 din agresori sunt responsabili pentru întreținerea copiilor. În situațiile de femicid examinate, 25% din agresori aveau persoane la întreținere.
- **40%** dintre agresorii familiali au **antecedente penale**, ceea ce subliniază o posibilă corelație între istoricul criminal și comportamentul violent în familie. În cazurile de femicid analizate, **11 agresori aveau antecedente penale**.
- **3** agresori dețineau **armă de foc, ilegal**. În cazurile de femicid nici un agresor nu deținea armă de foc.
- **Dependența de alcool este viciul de care suferă mai mult de jumătate dintre agresori**. Același patern este valabil și pentru cazurile de femicid.
- 5 agresori aveau istoric psihiatric.
- Din cele **69 de cauze penale** examinate de Comisie, în **40%** din cauze până la sfârșitul anului 2023 a fost emisă o sentință de condamnare, fiind înregistrată o scădere de 20% comparativ cu anul 2022.
- Din cele 69 de cazuri inițial examinate, o proporție de **21%** a suferit modificări de calificare juridică în timpul investigației sau al procesului de judecată, ceea ce subliniază complexitatea și evoluția naturii cazurilor penale.
- Din cele 24 victime a femicidului, doar într-un caz la momentul comiterii infracțiunii, victima era protejată prin ordonanța de protecție.

Analiza sentințelor

- În calitate de motiv pentru comiterea infracțiunii, ca și în anul 2022, cel mai frecvent sunt conflictele verbale și gelozia.
- **În nici unul din cazurile de femicid examinate organul de urmărire penală și instanțele de judecată nu au identificat și motivul de gen. Aceasta atestă o lacună în cunoașterea specificului cazurilor de femicid.**
- **17 din cele 28 cauze penale** au fost judecate în procedură simplificată cu aplicarea prevederilor art. 80¹ Cod Penal, art. 364¹ alin. (8) din Codul procedură penală al RM, iar în 2 cazuri a fost aplicată procedura în ordonanță cu impunerea măsurilor de constrângere cu caracter medical.
- În **22 de cazuri** infractorii au fost condamnați la pedeapsă cu închisoarea pe un termen de la **6 și 20** ani, în **4 cazuri pedeapsa cu închisoarea la care a fost condamnat agresorul a fost suspendată condiționat, cu stabilirea perioadei de probațiune pe un termen de la 3 la 5 ani**, iar în 2 cazuri în privința inculpatului au fost aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical. **Suspendarea condiționată a fost aplicată în 4 din cele 4 cazuri analizate în care fapta a fost calificată în baza art. 201¹ alin. (3) lit. a) din Codul penal.**
- În nici un caz în care agresorului i-a fost stabilită o pedeapsă cu suspendarea condiționată a executării nu a fost impusă și obligația de a participa la un program special de tratament sau consiliere, în vederea reducerii comportamentului violent, și/sau de a urma un tratament în caz de alcoolism ori abuz de droguri.

RECOMANDĂRI

I. Procuratura Generală

1. Continuarea sistematizării practicii judiciare pentru a uniformiza calificarea faptelor, clarificând pentru procurori și organele de urmărire penală distincția între acțiunile referitoare la art. 201¹ al. (4) și cele care se referă la art. 145 al. (2) lit. e¹) din Codul penal;
2. Realizarea unui studiu privind cazurile de legitimă apărare și infracțiuni comise în stare de afect de către victimele violenței în familie, analizând o perioadă de cinci ani pentru a determina dacă aplicarea limitată a acestor concepte este cauzată de lacune în legislație sau de implementarea deficitară în practică (propunerea repetată din Raportul de analiză pentru anul 2022);
3. Monitorizarea procedurii de verificare periodică de către procurori a Registrului de evidență a altor informații cu privire la infracțiuni și incidente (R-2) din cadrul fiecărui Inspectorat de Poliție, astfel încât acest control să asigure examinarea promptă, completă și obiectivă a materialelor înregistrate în R-2 cu referire la violența în familie.

II. Ministerul Afacerilor Interne

1. Dezvoltarea și aprobarea unor protocoale de cooperare între Inspectoratul General al Poliției și serviciile de sănătate mintală, ONG-urile de profil pentru a asigura un răspuns coordonat în cazurile de violență în care unul dintre subiecți prezintă probleme de sănătate mintală;
2. Dezvoltarea și implementarea unui sistem de referire rapidă între Poliție și instituțiile de sănătate mintală pentru cazurile urgente în care unul dintre subiecți prezintă probleme de sănătate mintală;
3. Dezvoltarea și aplicarea unor programe de formare pentru angajații Serviciului Național Unic pentru Apelurile de Urgență 112 care să asigure identificarea cazurilor de violență în familie și în situația în care victima nu verbalizează exact circumstanțele cauzei, precum și să asigure intervenția promptă;
4. Continuarea activităților privind instruirea polițiștilor (reprezentanții organului de urmărire penală, reprezentanții organului de constatare) cu accent pe problematica identificată și constatările în procesul de analiză și monitorizare din partea Comisiei.

III. Ministerul Muncii și Protecției Sociale

1. Continuarea activităților privind instruirea angajaților ATAS și STAS pentru a asigura implementarea Ordinului Comun nr. 48/298/610/162/5 din 22 iunie 2022 care vizează cooperarea intersectorială în cazurile de violență în familie;
2. Analiza modalității de implementare a instrumentelor de evaluare a riscului de comitere a actelor de violență în procesul de numire a asistentului personal; modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr. 314/2012 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Asistență personală” și a Standardelor minime de calitate, precum și a cadrului normativ ce reglementează totalitatea serviciilor de îngrijire în mediul familial, atât pentru adulți, cât și pentru copii, prin introducerea procedurii de evaluare a riscului;

3. Dezvoltarea mecanismelor de verificare/control, identificare proactivă, evaluare eficientă a riscului de violență și intervenție în familiile în care sunt copii, persoane în etate și/sau țintuite la pat, persoane cu vulnerabilități multiple (cazurile când victima nu este predispusă să sesizeze cazul la organele de drept/nu cunoaște că poate sesiza cazul la organele de drept).

IV. Ministerul Sănătății

1. Instituirea unui mecanism/a unei proceduri de supraveghere a respectării implementării cadrului normativ intern privind referirea cazurilor de violență în familie;
2. Realizarea unui studiu de fezabilitate privind mecanismul de aplicare a tratamentului obligatoriu pentru dependența de alcool și/sau droguri în cazurile de violență în familie (repetat din Raportul de analiză din anul 2022);
3. Efectuarea analizei și înaintarea propunerilor care să vizeze îmbunătățirea accesului victimelor violenței la asistență medicală luând în considerare severitatea leziunilor corporale, traumele psihologice și impactul pe termen lung al violenței (repetat din Raportul de analiză din anul 2022);
4. Îmbunătățirea cunoștințelor și abilităților angajaților din sistemul medical pentru a fi capabili să ofere un răspuns rapid în situații de risc sporit și formarea continuă a personalului medical care interacționează cu victimele violenței în familie;
5. Elaborarea mecanismelor de identificare, asistență și referire a victimelor violenței cu vulnerabilități (dizabilități mintale și intelectuale, copii, persoane în etate etc.); procedurile operaționale ar trebui să includă și prevederi ce vizează colaborarea cu Poliția și asistenții sociali în acest domeniu.

V. Ministerul Justiției

1. Amendarea cadrului normativ:
  - 1) art. 90 al. (6) din Codul penal pentru a extinde gama de obligații impuse persoanelor eliberate condiționat, inclusiv interdicția consumului de alcool, droguri sau de alte substanțe interzise și impunerea unor măsuri de control, cum ar fi dezintoxicare sau tratament, precum și pentru a transforma măsurile de control din opționale în obligatorii, asigurând astfel aplicarea efectivă a acestora pentru reintegrarea subiecților probațiunii în societate;
  - 2) art. 20 din Codul de procedură penală cu scopul de a asigura urgentarea examinării cauzelor în instanța de judecată;
  - 3) Excluderea aplicării procedurii simplificate prevăzute de art. 364¹ din Codul de procedură penală pentru cazurile de violență în familie cu scopul de a evita dispunerea unor pedepse mai blânde pentru agresori;
2. Revizuirea cadrului normativ cu scopul de a reduce termenul de examinare a recursurilor pentru cererile de emitere a ordonanțelor de protecție atunci când sunt respinse, pentru a crește eficiența acestora;
3. Analiza oportunității de a amenda Codul de procedură penală și Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune pentru a include obligativitatea solicitării referatului prezentențial în cazurile de violență în familie prin prisma capacității funcționale și organizatorice a Inspectoratului Național de Probațiune.

V.1. Inspectoratul Național de Probațiune

1. Dezvoltarea și implementarea programelor recuperative care țintesc consumul/dependența de alcool, droguri și alte substanțe stupefiante și psihotrope pentru persoanele aflate la evidență ca subiecți ai probațiunii și/sau eliberate din detenție la încheierea termenului;
2. Dezvoltarea și implementarea programelor care să asigure pregătirea/calificarea profesională pentru agresori (de ex., cursuri de instruire, recalificare etc.) prin inițierea și dezvoltarea unui program comun care ar facilita identificarea unui post de muncă solicitat pe piață, precum și a acorda suportul la angajare (asistență juridică etc.);
3. Revizuirea grilei de personal pentru a asigura angajarea în Direcția monitorizare electronică a unui psiholog care va putea gestiona situațiile de criză provocate de agresori.

V.2. Administrația Națională a Penitenciarelor

1. Actualizarea treptată a conținutului programului de intervenție psihosocială în cazul deținuților ce au săvârșit infracțiunea de violență în familie cu scopul de a preveni alte acte de violență și a reduce comportamentele infracționale;
2. Instruirea continuă a personalului din sistemul Administrației Naționale a Penitenciarelor în domeniul asistenței agresorilor familiali.

VI. Institutul Național de Justiție

1. Continuarea activităților privind instruirea judecătorilor și procurorilor cu accent pe importanța identificării motivelor de gen în investigațiile privind violența față de femei și aplicării sancțiunilor disuasive, proporționale și eficiente în privința agresorilor;
2. Instituirea unui curs de formare inițială și continuă dedicat investigării și judecării cazurilor de femicid pentru a asigura o abordare corectă și informată a acestor infracțiuni grave (cursul ar trebui să includă module specializate care să acopere aspectele legale, psihologice și sociologice ale femicidului oferind astfel o înțelegere cuprinzătoare a fenomenului).

VII. Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat

1. Revizuirea/ajustarea listei avocaților specializați în asistența victimelor VF, pentru a se asigura că sunt desemnați pentru apărarea victimelor VF avocații care au fost instruiți și dețin competențe speciale de interacțiune cu victimele;
2. Asigurarea instruirilor avocaților, inclusiv pe segmentul ce vizează riscul de letalitate, pentru ca aceștia să poată oferi victimelor asistență de calitate;
3. Examinarea posibilităților de revizuire a onorariilor pentru avocații specializați în asistența victimelor VF (similar ca în cazurile cu copiii) incluși în listele de profil, pentru a încuraja înscrierea în aceste liste a avocaților dedicați domeniului.

VIII. Agenția Națională pentru Prevenirea și Combaterea Violenței împotriva Femeilor și Violenței în Familie

1. Dezvoltarea și pilotarea unui model eficient de prevenire a violenței față de femei și a violenței în familie bazat pe identificarea și analiza riscurilor, inclusiv a riscului de letalitate;

2. Elaborarea curriculumului de instruire continuă profesională pentru EMD și alți specialiști din sectoarele abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie; curriculumul va include și subiecte ce vizează evaluarea riscului de letalitate și prevenirea femicidului.
3. Organizarea de instruire, în baza curriculumului, pentru EMD și alți specialiștii din sectoarele abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie;
4. Dezvoltarea și aplicarea unui program de mentorat pentru EMD și alți specialiștii din sectoarele abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie;
5. Analiza sistemului de indicatori naționali în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și a violenței în familie din perspectiva compatibilității cu indicatorii internaționali în scopul creării unui Sistem informațional care va asigura interoperabilitatea datelor pe domeniul violenței;
6. Organizarea campaniilor naționale și a activităților de informare și prevenire a tuturor formelor de violență;
7. Crearea unui Centru de Formare Inițială și Continuă privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, cu scopul de a monitoriza și oferi o formare structurată și care să asigure continuitate.

IX. Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimei

1. Analiza oportunității de modificare a Ordinului interdepartamental nr. 89/22/172/56/20/121 (MAI, MMPS, MS, MJ, PG, MEC) din 28 februarie 2022 „Cu privire la instituirea mecanismului interministerial de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor” în vederea:
  - 1) extinderii mandatului Comisiei pentru a include și cazurile soldate cu deces a victimelor-femei în care agresorul și victima nu sunt membri de familie în sensul art. 133¹ din Codul penal sau au avut o relație asemănătoare cu relația dintre parteneri;
  - 2) elaborării unui plan anual de acțiune în baza recomandărilor Raportului anual de analiză a cazurilor examinate de Comisie, cu stabilirea termenilor de implementare a recomandărilor și a indicatorilor de rezultat;
  - 3) elaborării unui mecanism de evaluare și monitorizare a progresului în baza Planului de anual de acțiune.

X. Recomandări cu caracter interinstituțional

1. Dezvoltarea unor programe de educație, conștientizare și sensibilizare în comunitate pentru a promova egalitatea de gen și a preveni violența domestică;
2. Implementarea unor sisteme eficiente de monitorizare și evaluare a eficacității intervențiilor membrilor echipelor multidisciplinare pentru a asigura adaptarea și îmbunătățirea continuă a calității serviciilor în funcție de nevoile și rezultatele reale;
3. Instituirea unui mecanism de evaluare a riscului de letalitate la momentul identificării cazului, în cadrul sistemelor de sănătate, educație, asistență socială;
4. Instituirea unui mecanism de evaluare continuă a riscurilor/necesităților pentru victima violenței în familie, aplicabil pentru toți actorii care interacționează cu victima;
5. Instituirea unui mecanism de intervenție multidisciplinară în cazurile primare când sunt indicii ale unor acte de violență în familie, însă nu este atins gradul prejudiciabil al unei contravenții sau infracțiuni;

6. Efectuarea unui studiu/a unei cercetări a cazurilor în care agresorul a fost liberat de răspundere penală în legătură cu starea de iresponsabilitate, fiindu-i aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical studiul/cercetarea va avea drept scop identificarea istoricului de violență, a riscurilor existente pe parcursul urmăririi penale, dar și după încetarea măsurii cu caracter medial, inclusiv a posibilelor cazuri de recidivă;
7. Realizarea unui studiu/a unei cercetări privind constatarea stării de afect fiziologic: cum se poate manifesta în cadrul unei perioade îndelungate de timp de aplicare a actelor de violență în familie, ce reacții și comportamente provoacă pentru persoană, cum aceste reacții pot influența asupra vinovăției;
8. Dezvoltarea mecanismelor de asigurare continuă a protecției/asistenței/reabilitării victimei, în special la aplicarea față de agresor a măsurilor neprivative de libertate sau a sentinței de condamnare care nu presupune ispășirea pedepsei în penitenciar și, în mod particular, dacă subiecții locuiesc în continuare împreună;
9. Dezvoltarea mecanismului de referire a agresorului la servicii de reabilitare, tratament și reducere a agresiunii după prima sesizare privind actele de violență în familie, chiar dacă aceasta nu a fost calificată contravențional sau penal în baza art. 78¹ și art. 201¹ corespunzător;
10. Dezvoltarea programelor de abilitate economică a persoanelor;
11. Dezvoltarea și aplicarea mecanismelor de identificare timpurie a victimelor de către toate autoritățile cu competențe în domeniu;
12. Creșterea vizibilității și accesibilității serviciilor specializate și de suport pentru victimele violenței în familie care să nu fie condiționate de obținerea statutului de victimă în cadrul unui proces contravențional sau penal;
13. Instituirea unui mecanism de evaluare a necesităților victimei și agresorului, la primele cazuri atestate, pentru a fi referite către servicii specializate care să răspundă acestor necesități, cum ar fi: tratamentul de dezalcoolizare, reducerea violenței, încadrarea în câmpul muncii, abilitarea economică etc.

XI. Recomandări în vederea consolidării răspunsului sistemic al statului la cazurile de femicid

1. Analiza oportunității introducerii noțiunii de „femicid” în legislația Republicii Moldova, conform Declarației de la Viena din aprilie 2013;
2. Organizarea și desfășurarea instruirilor obligatorii pentru lanțul justiției privind răspunsul la cazurile cu risc sporit de letalitate/femicid și sensibilizarea privitor la intervenția centrată pe drepturile victimei;
3. Îmbunătățirea cadrului normativ care va asigura acces la servicii și compensații financiare speciale din partea statului pentru membrii de familie ai victimelor femicidului;
4. Dezvoltarea de programe pentru ca succesorii victimelor femicidului să beneficieze din partea statului de compensația integrală a prejudiciului material și moral cauzat prin infracțiune;
5. Asigurarea accesului succesoriilor victimelor femicidului la sprijin specializat (pe o durată de timp necesară) pentru a depăși trauma psihologică.

PENTRU NOTIȚE:

Lined area for taking notes, consisting of multiple horizontal lines.

